

Latviešu valoda un literatūra II

Teksts un indivīds
Teksts un vara

**Metodiski ieteikumi mācību priekšmeta
padziļinātā kursa īstenošanai**

© Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr. 8.3.1.1/16/1/002
Kompetenču pieeja mācību saturā

Latviešu valoda un literatūra II

Teksts un indivīds

Teksts un vara

Metodiski ieteikumi mācību priekšmeta padziļinātā kursa īstenošanai

Metodiskie ieteikumi ir izstrādāti Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Metodisko ieteikumu izstrādi Projektā vadīja **Zane Akmene** un **Inese Vilciņa**.

Metodiskos ieteikumus izstrādāja **Sanita Martena** un **Solvita Berra**.

Metodiskos ieteikumus izvērtēja ārējā eksperte **Anita Vanaga**.

ISBN **978-9934-24-117-8**

Saturs

Teksts un indivīds. Sanita Martena	4	Teksts un vara. Solvita Berra	37
Priekšvārds par tematu	5	Priekšvārds par tematu	38
1. Temata iedalījums apakštematos, īss metodiskais komentārs	6	1. Temata iedalījums apakštematos, īss metodiskais komentārs	41
2. Tematiskie plāni	9	2. Tematiskie plāni	44
• Ievads (temata plānojums)	9	• Ko nozīmē jēdziens “vara”, un kā to var izteikt ar verbāliem un neverbāliem līdzekļiem?	44
• Kā vēsturiskais laiks atspoguļojas individuālajās atmiņās, kāda ir indivīda un sabiedrības mijiedarbība noteiktā laika posmā?	11	• Kā vara ietekmē indivīda attiecības ar tuviniekiem, sabiedrotajiem un ienaidniekiem?	48
• Kā tekstos atklājas autora un literāro tēlu uzskati un vērtības, personība un identitāte?	16	• Kas nepieciešams valsts varas izveidē, nostiprināšanā un saglabāšanā?	54
• Kā teksta valodas padziļināta izpēte palīdz atklāt darba saturu, tajā paustās atziņas?	23	• Kā nosargāt gara spēku varas represijās?	65
• Kas ir autora individuālais valodas stils, kā to atklāt un kā attīstīt savu individuālo rokrakstu?	30	• Kāds ir vārda (lingvokulturēmas) spēks, iedarbojoties uz sabiedrību?	74
		• Kā atainot ievērojamas personības identitātes, pārlicības, pieredzes un radošo darbību literārā darbā?	84

Sanita Martena

Teksts un indivīds

Latviešu valoda un literatūra II
Padziļinātais kurss

Priekšvārds par tematu

Padziļinātajā kursā skolēni padziļināti, tas ir, nesteidzoties un iedziļinoties, lasa daiļliteratūras un informatīvos tekstus, tādējādi kļūstot par pētniekiem, kas atklāj tekstos tieši, bet vēl jo vairāk – netieši izteikto domu.

Palīdzot skolēniem fokusēties uz tekstu valodu, tiek pamanīti un labāk saprasti **teksta plašākie konteksti**, proti, gan noteikta laika, vietas un sabiedrības ietekme uz tekstu, gan teksta autora individualitātes, dzīves gājuma ietekme.

Tāpat skolēni, iedziļinoties tekstos, aktivizē un apjauš arī **savu individualitāti un identitāti**, savu lasīšanas pieredzi un šo faktoru ietekmi uz noteikta teksta uztveri un interpretāciju – kā viņu personība un kultūras pieredze ietekmē noteikta teksta atklāšanu un izpratni.

Temata apguves pamatmērķis ir:

- attīstīt skolēnu prasmi padziļināti analizēt tekstu, salīdzinot to arī ar citiem tekstiem,
- padziļināt prasmi izmantot tekstus, kā arī savu lasītāja un kultūras izzinātāja pieredzi, lai argumentēti paustu viedokli,
- iedrošināt skolēnus meklēt atbildes uz jautājumiem, kas saistīti gan ar pašu tekstu, gan ar tā kontekstiem: sociālajiem, vēsturiskajiem, kultūras un autora biogrāfiskajiem,
- rosināt skolēnus domāt, šaubīties, jautāt, veidot diskusijas par tekstos iekļauto domu un nolūku,
- izzināt autora individuālo rakstīšanas manieri (valodas stilu), vārdos un izteicienos ietērpto nozīmi, teksta vēstījumu un nolūku,
- iepazīties un izvēlēties sev un mācību mērķiem piemērotākos digitālos avotus, valodu korpusus un rīkus kā noderīgu atbalstu savu zināšanu un prasmju attīstīšanai un pilnveidei.

Šī procesa laikā skolēni mācās iekļaut savu redzējumu pašu veidotos tekstos, proti, veidojot argumentētus spriedumus mutvārdos izteiktā diskusijā, piedaloties rakstu formā diskusiju forumā un veicot tekstu analīzi. Līdz ar to temata apguves laikā ir paredzēti **četri galvenie pārbaudes darbi** ar summatīvu vērtējumu:

- 1) strukturēta diskusija mutvārdu formā (skatīt 2. apakštematu);
- 2) diskusija rakstu formā – diskusiju forums (skatīt 5. apakštematu);
- 3) teksta (intervijas) analīze (skatīt 2. apakštematu);
- 4) tekstu salīdzinošā analīze: pirmais posms (skatīt 3. apakštematu); otrais posms (skatīt 4. apakštematu).

Temata apguvei ir plānotas 105 mācību stundas, un temata apguves plāns ir strukturēts **piecos apakštematos**. To struktūra un izkārtojums ir balstīts vairākos **mācību satura plānošanas principos**: skolēnam izvīzītie sasniedzamie rezultāti mācību jomās un caurviju prasmes kā satura plānošanas izejas punkts, pēctecība un saskaņotība ar vidusskolas optimālā līmeņa prasībām, integrēta latviešu valodas, literatūras un kultūras apguve, starpdisciplināritāte, citu mācību jomu zināšanu pārnese un izmantošana valodas un kultūras apguvē.

Līdz ar to var apgalvot, ka visu piecu apakštematu struktūra un secība balstās uz **pakāpenisku**:

- temata satura (teksts un indivīds) atsegumu;
- plānotajos literārajos darbos iekļautā laikposma (vēsturiskā konteksta) izzināšanu;
- literāro darbu arvien dziļāku un daudzveidīgāku iepazīšanu;
- virzīšanos uz tekstu valodas un autora individuālā stila detalizētāku izpēti;
- skolēnu sagatavošanu mācību tekstu žanriem: teksta analīze un tekstu salīdzinošā analīze; diskusija mutvārdu formā un rakstu formā.

1. Temata iedalījums apakštematos, īss metodiskais komentārs

Apakštemati	Stundu skaits (105)	Īss metodiskais komentārs
<p>1. Ievads (Temata plānojums, iesaistot skolēnus)</p>	<p>~ 5</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apakštemata ievada daļā skolēni tiek rosināti domāt par temata nosaukumā iekļautajiem vārdiem: “teksts” un “indivīds”. Ja šis temats tiek izvēlēts kā pirmais, tad būtiski ar skolēniem vispirms runāt, kas 21. gadsimtā tiek saprasts ar jēdzienu “teksts”. Līdzīgi ir ar temata atslēgvārdu “indivīds, individualitāte” izpēti dažādās vārdnīcās un citos avotos, tostarp salīdzināšanu citās skolēniem zināmajās valodās. • Nākamais solis būtu KOPĀ ar skolēniem lasīt, kas definēs mācību standartos un padziļinātā kursa programmas paraugā. Tas būtu svarīgi, lai domātu, ar kuriem tekstiem strādās un precizētu programmā piedāvātos temata izpētes jautājumus. • Tad kopā varētu tikt veidots temata izpētes plāns: kas būs galvenie daiļliteratūras darbi (2–4), kas līdz šim jau ir lasīti, atklājot tēlu individuālo raksturu, par kuru laika posmu vai indivīda rakstura šķautnēm skolēni vēlētos lasīt u.tml.
<p>2. Kā vēsturiskais laiks atspoguļojas individuālajās atmiņās, kāda ir indivīda un sabiedrības mijiedarbība noteiktā laika posmā?</p>	<p>~ 20</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apakštemats ir cieši saistīts ar pirmo, ievada daļu. Ja temata ievada daļā (sk. iepriekšējo apakštematu) galvenais akcents bija – temata plānojums kopumā un temata izpētes jautājumu formulēšana, tad šis apakštemats paredz vispirms izpratnes paplašināšanu par teksta un tā kontekstu savstarpējo mijiedarbību: tekstā atveidotā vēsturiskā laika ietekmi, savu vēstures un kultūrvēstures zināšanu aktualizēšanu par Latvijā notiekošajiem procesiem, politisko iekārtu, sabiedrību, sabiedrības slāņiem, vērtībām, valdošo ideoloģiju. • Teksta un konteksta mijiedarbības izpēte plānota, balstoties uz sērijas “Mēs. Latvija, XX gadsimts” romānu izziņāšanu, rosinot skolēnus patstāvīgi iepazīties ar daudziem tīmeklī atrodamajiem materiāliem. Svarīgi ir dot skolēniem precīzus uzdevumus, lai viņi iemācās informāciju iegūt mērķtiecīgi, kritiski, nepazūdot informācijas gūzmā. • Darbojoties ar dažādiem informācijas avotiem, jāpatur prātā ne tikai teksta un konteksta sakars, bet arī saikne starp tekstu un autoru, viņa individualitāti, kultūras pieredzi u.tml. • Tikpat svarīgi runāt arī par teksta un lasītāja mijiedarbību: kāpēc arī lasītāja (skolēna) individualitāte, kultūras, dzīves pieredze ietekmē lasītā teksta uztveri un interpretāciju. • Apakštemata pārbaudes darbs ir diskusija mutvārdu formā, pilnveidojot prasmi argumentēt un mērķtiecīgi atlasīt un izmantot diskusijas tematam atbilstošus materiālus, citātus u.tml. • Tuvojoties nākamajam apakštematam, priekšplānā tiek izvirzīta padomju laika un tā atspoguļojuma literatūrā izziņāšana, tā kā viens no galvenajiem darbiem būs N. Ikstenas romāns “Mātes piens”. • Lai skolēni apjaustu vēsturi kā notikumus pagātnē, kas ietekmē tagadni un nākotni, un piešķirtu vēsturei individuālu, personīgu skatījumu, ir dots uzdevums intervēt vecākus, vecvecākus vai citus radus. Intervijas mērķis ir arī padziļināt izpratni par neseno vēsturi, piešķirt tai personīgo nozīmību un atklāt stāstus kā vēstures nozīmīgu daļu (<i>history = his story</i>). • Intervijas audio ieraksta pārveide rakstu formā attīstīs izpratni par runātās un rakstu valodas atšķirībām, pilnveidos gramatikas zināšanas un pareizrakstības iemaņas. Savukārt digitālo rīku izmantošana intervijas transkripta ieguvē sniegs zināšanas par valodas digitālo rīku iespējām valodas jautājumu apguvē un pētniecībā, attīstot prasmes tos izmantot saviem izglītības mērķiem. • Otrs šī apakštemata pārbaudes darbs ir teksta (intervijas) analīze.

Apakštemati	Stundu skaits (105)	Īss metodiskais komentārs
<p>3. Kā tekstos atklājas autora un literāro tēlu uzskati un vērtības, personība un identitāte?</p>	<p>~ 30</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ar šo apakštematu sākas teksta padziļināta lasīšana; vispirms tas tiek darīts ar vienu darbu, piemēram, N. Ikstenas romānu "Mātes piens". • Skolēni tiek rosināti iepazīt darbu, vispirms iedziļinoties tā virsrakstā un vāka vizuālajā noformējumā, kas kopā ar grāmatā rakstīto veido tās koptēlu. Uz grāmatas vāka redzamā fotogrāfija oriģinālizdevumā apvieno arī dažādus mākslas veidus (literatūra, foto māksla, tēlotāja māksla), rosinot skolēnus atsaukt atmiņā citos mācību priekšmetos apgūto. • Salīdzinājums ar izdevuma tulkojumu citās valodās veido lielāku kognitīvo slodzi, jo kopīgā un atšķirīgā pamanīšana (vērīgums, nesteidzīgs vērojums!) un noteikšana balstās uz iedziļināšanos tematā un integrētu zināšanu un prasmju izmantošanu (īpaši valodu jomā, piemēram, salīdzinot darba nosaukumus skolēniem zināmajās valodās: angļu, krievu, vācu u.c.). Paplašinājums iespējams arī, iekļaujot prozas teksta salīdzinājumu ar daiļdarba ekranizējumu (kino māksla), kurš pie skatītājiem nonāks 2023. gadā. • Tālāk skolēni tiek rosināti padziļināti analizēt romānu "Mātes piens", pievēršot uzmanību galvenajām varonēm, teksta kompozīcijai, notikumam, cilvēku un izjūtu raksturojumam no meitas un mātes skatu punkta, to salīdzinājumam. Tā kā romānā ir vērojami motīvi, simboli (reminiscences un alūzijas) no citiem literārajiem darbiem un mākslas objektiem, tad pamazām temata izvērsumā ienāk salīdzinājums ar kādu no tieši vai netieši minētajiem autoriem, darbiem, artefaktiem. • Uzsvars tekstu salīdzinājumā ir uz vērtību jautājumu, kas ir ļoti aktuāls mūsdienu temats (piemēram, valsts neatkarība, cilvēka dzīves vērtība, miers, mīlestība, vārda un mākslas brīvība, individuālā brīvība un atbildība). Literārajos darbos paustās vērtības autori ir atklājuši ar literāro tēlu starpniecību, līdz ar to skolēni nostiprina jau iepriekš apgūtās prasmes to raksturojumā. Salīdzinājumā var izmantot arī prozas darbu sīzeta analīzi, pievēršot uzmanību neparastiem notikumiem un konfliktiem, kuru laikā atklājas galveno varoņu rīcība, pēc kuras var secināt par rakstura īpašībām, attieksmi, vērtībām. • Padziļinātājā kursā tēmas sarežģītība veidojas, izmantojot iepriekš gūtās teksta analīzes zināšanas un prasmes, veidojot pārnesei uz temata jautājumiem: par individu, individualitāti, personību, identitāti, vērtībām, sabiedrības sociālpolitisko procesu ietekmi uz cilvēkiem. • Šajā apakštematā skolēni pakāpeniski tiek sagatavoti tekstu salīdzinošajai analīzei, turpinot un pabeidzot to nākamajā, 4. apakštematā.
<p>4. Kā teksta valodas padziļināta izpēte palīdz atklāt darba saturu, tajā paustās atziņas?</p>	<p>~ 30</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apakštemata galvenais mērķis ir attīstīt skolēnos prasmi analizēt daiļdarba valodu, vērtīgi un nesteidzīgi lasot tekstu, pētot vārdu vai vārdu savienojumu nozīmi, to formas, sintaktiskās konstrukcijas, vairāku valodu klātesamību tekstā u.tml. Pamatuzdevums ir apjaust teksta valodas padziļinātas izpētes nozīmi saturā, darbā iekļauto ideju un autora individuālā valodas stila atklāšanā. • Skolēni tiek rosināti meklēt atbildes uz tādiem jautājumiem kā: kāpēc izvēlēti dažādu vārdšķiru vārdi, kas izmantoti kā metaforas, simboli, epiteti, salīdzinājumi u.tml., kāpēc ir veidoti latviešu literārajai valodai netipiski teikumi, vai pieturzīmju (ne)lietojumā vērojams autora individuālais rokraksts u.tml. • Skolēni, no vienas puses, pilnveido un nostiprina valodas zināšanas, kas gūtas optimālajā līmenī, no otras puses – palūkojas uz valodas parādībām dziļāk, pamanot to funkcionalitāti, jēgu, autoriem atklājot savas domas, idejas, vērtības netradicionālā veidā. • Arī šajā apakštematā īpaša nozīme ir pašvadītam mācīšanās procesam: skolēni nesteidzīgi iedziļinās tekstā, jo teksta lingvistiskā analīze nav iedomājama bez detalizētas valodas vienību aplūkošanas un analīzes. Jo vērtīgāk lasa, jo vairāk pamana spilgtus izteikumus, citātus, kuru neparastumu rada viena un tā paša vārda nozīmes pārnese uz citiem kontekstiem (metaforas), pāraugšana simbolu līmenī (piemēram, būra simbols), netradicionālas teikumu konstrukcijas, vairāku valodu vai valodas variantu izmantošana vienā un tajā pašā tekstā.

Apakštemati	Stundu skaits (105)	Īss metodiskais komentārs
		<ul style="list-style-type: none"> • Apakštemata apguve noslēdzas ar pārbaudes darbu – tekstu salīdzināšanu (otrais posms), pilnveidojot un attīstot šī rakstu darba veidošanas prasmes un apliecinot temata apguves laikā gūtās zināšanas. Tekstu salīdzināšanas pirmajā posmā (3. apakštematā) skolēnu sniegums pamatā tiek mērīts pēc viņu spējas atbildēt uz diviem jautājumiem par vērtību aspektu un konteksta ietekmi uz tekstu, atbildēs iekļaujot divu tekstu salīdzināšanu. Šī rakstu darba izvērsumā 4. apakštematā tiek mērītas gan zināšanas par divu autoru izvēlētajiem darbiem, prasmi tos salīdzināt pēc dažādiem kritērijiem, gan pašu skolēnu veidotais teksts, argumentācija, vienota teksta kompozīcija, valoda un pareizrakstība. • Skolēniem var dot noteiktu tematu, bet var ļaut arī izvēlēties kādu no piedāvātajiem, lai veiktu tekstu salīdzināšanu. • Rakstu darba tematam var izvēlēties gan kādu no temata izpētes jautājumiem, par kuriem skolēni jau diskutēja, piemēram, 2. apakštematā (<i>Kā teksti atklāj indivīda un sabiedrības mijiedarbību noteiktā laika posmā</i>). Var izvēlēties arī kādu spilgtu citātu no literātu intervijām vai daiļdarbu tekstiem (piemēram, Gundega Repše: <i>It kā tai vārda brīvībai nav praktiska labuma, bet cilvēks var neturēt dvēseli sprostā</i>). Var salīdzinājumu veikt arī caur konkrētiem tēliem, simboliem, motīviem, vērtību atklāsmi u.tml. (piemēram, <i>Vinstona tēls N. Ikstenas un Dž. Orvela darbos; Būra simbols darbā “Mātes piens” un “Būris”; Skolotāja/ārsta tēls N. Ikstenas romānā un ...</i>).
<p>5. Kas ir autora individuālais valodas stils, kā to atklāt un kā attīstīt savu individuālo rokrakstu?</p>	<p>~ 20</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apakštemata mērķis ir veidot skolēnos izpratni par idiolektu jeb autoru individuālo valodas stilu, faktoriem, kas to ietekmē, iepazīstot gan autoru rakstītos darbus, gan viņu pašu refleksijas par šo tematu – teikto intervijās medijos vai, piemēram, Tava klase nodarbībā. • Pēdējais apakštemats ar šādu ievirzi ir izvēlēts kā kopsavilkums par tematu, kura centrā ir teksts un indivīds. Individuālais autora rokraksts (individuālā balss) atspoguļo gan paša rakstnieka unikalitāti, originalitāti, gan ar autora valodā ietērtajām domām, uzskatiem, vērtībām ļauj atklāt un iepazīt tēlus, kas atspoguļo noteiktas sabiedrības un laika posma spēcīgus individuus, personības. • Ar šī apakštemata starpniecību skolēni ir jārosina domāt arī par sevi kā individualitāti, par savu individuālo stilu, tostarp – valodā. Rakstnieku valodas meistarība ir kā piemērs un iedvesmas avots sava individuālā stila meklēšanā, atrašanās, izkopšanā. • Lai autoru valodas izpētē un atklāšanā skolēni balstītos uz faktiem un argumentēti paustu savu viedokli, viņi tiek rosināti iepazīt un strādāt ar valodu korpusiem, tostarp 12. klases skolēnu 2018. gada eksāmenu pārspriedumu tekstu korpusu. • Pēdējais pārbaudes darbs šajā tematā ir diskusiju forums. Diskusija rakstu formā jeb diskusiju forums ir noteiktas grupas organizēta tikšanās vieta digitālajā vidē kādā no digitālajām platformām, lai apmainītos viedokļiem, idejām un diskutētu par neviennozīmīgiem jautājumiem. • Tā kā mūsdienu sociālajos medijos saziņa un domu apmaiņa, strīdi, pat naida runas ir reāla, autentiska valodas lietojuma vide, skolēni šajā apakštematā mācās būt lietpratīgi un atbildīgi diskusiju forumu dalībnieki, ievērojot ētiskās normas un cieņpilnu komunikācijas veidu. Svarīgi, organizējot diskusiju forumu, vienoties, vai veidot digitālo platformu, kas pieejama visiem diskusijas dalībniekiem. • Organizējot diskusiju forumu, ir iespējami vairāki varianti: var likt akcentu uz viedokļu izteikšanu, var akcentēt prasmi argumentēt un aizstāvēt savu viedokli, var akcentēt prasmi kopīgi vienoties kādā jautājumā un veidot ieteikumus kādas problēmas risinājumam. Citādi diskusijai digitālajā vidē ir līdzīgas prasības kā mutvārdos: ir svarīga secīga domu apmaiņa, spēja reaģēt uz jautājumiem, provokatīviem izteikumiem, komentēt, atbildēt, pieteikt savas idejas, diskusijas tematam nozīmīgus aspektus u.tml.

2. Tematiskie plāni

PIRMAIS TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un indivīds

1. apakštemats: Ievads (temata plānojums)

Stundu skaits: ~ 5

Temata vienums	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Ievads: temata plānojums</p>	<p>Veido pārnesi, mijiedarbību starp iepriekš apgūto/lasīto un jauno tematu, reflektējot un precīzi raksturojot iepriekš lasīto darbu saistību ar tematu "Teksts un indivīds".</p> <p>Raksturo iepriekš lasīto darbu nozīmi un ietekmi uz sevis izzināšanu un emocionālo pārdzīvojumu.</p> <p>Zina un patstāvīgi izmanto avotus, lai izzinātu tematam nozīmīgu atslēgvārdu (jēdzienu, terminu) nozīmi.</p> <p>Formulē vai, grupā darbojoties, palīdz formulēt citiem iespējamus temata izpētes jautājumus.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Nosaukts vismaz viens iepriekš lasīts literārais darbs, kas varētu tikt attiecināts uz šo tematu. Raksturota izlasīto darbu ietekme uz pašu lasītāju (skolēnu), uz viņa izjūtām un līdzpārdzīvojumu. Apkopota informācija par jēdzieniem "teksts", "indivīds"/"individualitāte", piedāvājot savu definīciju. Izvēlēti 2–3 literārie darbi, ar kuriem vēlētos strādāt šī temata apgūvē, pamatojot izvēli. Raksturota temata problemātika, definēti iespējamie temata izpētes jautājumi. 	<ol style="list-style-type: none"> Atsauc atmiņā iepriekš lasītus literāros darbus ar spilgtiem literārajiem tēliem (indivīduālu skatījumu uz dzīvi, nostāšanos pret pūli vai noteiktām sabiedrības vērtībām u.tml.) Reflektē par izlasītajiem darbiem, redzētajām teātra izrādēm vai kinofilmām, par to ietekmi uz sevis un pasaules izzināšanu, emocionālo pārdzīvojumu, lasot vai skatoties šos darbus. Iespējamie refleksijas jautājumi: <ul style="list-style-type: none"> Kādas emocijas, izjūtas piedzīvoji? Kāpēc? Ko tu saprati vai uzzināji par sevi un pasauli pēc darba izlasīšanas vai izrādes/kinofilmas noskatīšanās? Kādā veidā teksts tevi uz to virzīja? Kas grāmatā bija tāds, kas ietekmē personību? Kuras darbā paustās vērtības ir tuvas tavām vērtībām? Veic jēdzienu "teksts", "indivīds", "individualitāte" izpēti, salīdzinot, kā tie ir definēti elektroniskajā skaidrojošajā vārdnīcā tezaurs.lv, S. Berras grāmatā (jēdziens "teksts", sk. sadaļā "Komentāri") vai citos pieejamos digitālajos resursos un vārdnīcās. Lai jēdzienus izprastu dziļāk, skolēni izpēta to cilmi (etimoloģiju), iespējamus sinonīmus, salīdzina, kā tie ir definēti citās skolēniem zināmajās valodās. Kā izpētes darba apkopojums var būt tabula, kurā tiek ierakstīti jēdzieni, to cilme, sinonīmi, tulkojums citās valodās, paša veidota definīcija un jēdziena lietojums skolēna izveidotajā teikumā (konteksts). Skolotāja piedāvā darbus, kas redzami sadaļā "Komentāri", pamatojot šo izvēli: darba tematika (indivīda attiecības ar sabiedrību, valdošo ideoloģiju u.tml.), tekstu savstarpējā sasaiste (N. Ikstenas romānā ir minēts būra simbols kā A. Bela romānā "Būris", Vinstona tēls no Dž. Orvela romāna "1984", K. Elsberga dzeja). Skolēni komentē skolotājas piedāvājumu, izsaka priekšlikumus par daiļdarbiem, kurus viņi vēlētos iepazīt. Kopā pārrunā un vienojas, ar kuriem daiļliteratūras tekstiem strādās. Nosaka iespējamo problemātiku, runājot par šo tematu, sadarbspā ar citiem un skolotāju formulē temata izpētes jautājumus, precīzē tos, iepazīstoties ar temata sasniedzamo rezultātu. 	<p>Jēdziena "teksts" izpētei noderīgs materiāls: Solvita Berra. <i>Autentiski teksti valodas apgūvē: teorijas, pieejas un pieredzes stāsti</i>. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/53334.</p> <p>Vārdus "indivīds", "individualitāte" sk. elektroniskajā skaidrojošajā vārdnīcā tezaurs.lv.</p> <p>Skolēni patstāvīgi jau ir sākuši lasīt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Noras Ikstenas romānu "Mātes piens"; Klāva Elsberga dzeju; Alberta Bela romānu "Būris"; Džordža Orvela romānu "1984".

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē.</p> <p>1.3. Nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.2. Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību.</p> <p><i>Sadarbība</i></p> <p>4.3. Mācību procesā (..) apzināti orientējas uz (..) grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai). Identificē grūtības, kas rodas teorētisko avotu izpētē, atlasē un novērtējumā, formulē veidus, kā risināt šos jautājumus.</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus; diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. Salīdzina, pretstata, analizē un apkopo secinājumus par latviešu valodas un kādas citas valodas leksisko sistēmu un frazeoloģiju, par kopīgām un atšķirīgām iezīmēm un valodu kontaktu ietekmi uz valodas mainību un attīstību.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus. (..) Mērķtiecīgi diskutē par laikmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpaušmēm, lieto atsauces uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.</p>

OTRAIS TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un indivīds

2. apakštemats: Kā vēsturiskais laiks atspoguļojas individuālajās atmiņās, kāda ir indivīda un sabiedrības mijiedarbība noteiktā laika posmā?

Stundu skaits: ~ 20

Pārbaudes darbi

1. Strukturēta diskusija mutvārdu formā
2. Teksta (intervijas) analīze

Primārie teksti

Romānu sērijas "Mēs. Latvija, XX gadsimts" 13 teksti (pārskats par tiem)

Sekundārie teksti

Rīgas Centrālā bibliotēka (2019). Romānu sērija "Mēs. Latvija, XX gadsimts". Bibliogrāfiskais rādītājs.

Pieejams: https://www.rcb.lv/wp-content/uploads/2019/05/Bibliogr_radit_XX_gs_2019.pdf

Simsone, Bārbala. Plisumi audumā. Lodziņi mūrī. Par romānu sēriju "Mēs. Latvija. XX gadsimts" (2018). *Jaunā Gaita*.

Pieejams: https://jaunagaita.net/jg295/JG295_Gramatas.Simsone.htm

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniežamajiem rezultātiem	Komentāri
Es un romānu sērija "Mēs. Latvija, XX gadsimts"	~ 8	1. Apkopo vēstures un kultūras jomas zināšanas, saistot teksta analīzi arī ar personisko kultūras un lasītāja pieredzi. 2.–3. Mērķtiecīgi atrod un iegūst nepieciešamo informāciju, pārveido to saviem nolūkiem un ētiski izmanto (precīzi noformējot atsauces).	1. Precīzi raksturots vismaz viens iepriekš lasīts daiļdarbs kā noteikta laika atspoguļotājs, konkrēti izsakoties par vēsturisko laika periodu. 2. Nosaukti vairāki romānu sērijā "Mēs. Latvija, XX gadsimts" iznākušie darbi (par to var būt arī neliels pārbaudes tests). Izveidots saraksts ar diviem-trim sērijas romāniem, kuri vēl nav lasīti, bet kurus vēlētos izlasīt. Preti izvēlētajiem darbiem pierakstītas (no dzirdētā vai lasītā par šiem darbiem) 3–5 šos romānus raksturojošas pazīmes, kuras izmanto kā argumentus izvēlēto darbu pamatojumam.	1. Individuāli brīvi izsakās par lasītajiem daiļdarbiem kā noteikta laika posma atspoguļotājiem, komentē, kas šim vēsturiskajam laika posmam bija raksturīgs. 2. Lasa/skatās par romānu sērijas "Mēs. Latvija, XX gadsimts" 13 latviešu rakstnieku darbiem. Atzīmē sev, kuru no šiem darbiem lasījuši, redzējuši teātra izrādi vai darba ekranizējumu. Izvēlas 2–3, kuri, noskatoties vai izlasot intervijas, ziņu sižetus u.tml., ieinteresēja un kurus labprāt lasītu. Pamato savu izvēli.	Svarīgi, lai skolēni precīzi nosauktu gan pašus darbus, gan tajos atspoguļoto laika posmu. Ja viņi nav pārliecināti, jārosina atrast un precizēt tīmeklī.

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
		<p>4. Iesaistās dialogā/ polilogā, argumentēti diskutējot, pārliecinoši prezentējot savu viedokli un paškritiski izvērtējot gan savu, gan citus viedokļus.</p> <p>5. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda atspoguļo autora individualitāti, viņa kultūru pieredzi. Mijiedarbojas ar diskusijas dalībniekiem, virzot, diskusiju, reaģējot uz citu teikto, precizējot, papildinot u.tml.</p>	<p>3. Veidots pārskats par vienu no romānu sērijas darbiem.</p> <p>4. Skolēnu atziņas par teksta un tā autora mijiedarbību ar noteiktu laika posmu, ar noteikta laika posma sabiedrību. Argumentācijā izmanto analītisku pieeju, lietojot konkrētus faktus un piemērus. Pamana argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, spēj tās novērst.</p> <p>5. Aktīva piedalīšanās diskusijā, "Kā teksti atklāj indivīda un sabiedrības mijiedarbību noteiktā laika posmā?" <i>Kritēriji vērtējumam:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Precīzi minēti fakti (grāmatu nosaukumi, to autoru vārdi, lasītā/redzētā teksta žanrs, vēstures fakti, laika posmi, informācijas ieguves avots u.tml.). • Argumentācija (citāti, sava lasītāja pieredze). • Spēja apkopot, salīdzināt un pretstatīt lasīto/dzirdēto. • Nenovirzīšanās no sarunas temata, prasme attīstīt secīgu domu izklāstu par temata jautājumu. • Precīzi izmantoti valodas un kultūras jomas jēdzieni un termini. • Prasme mijiedarboties ar citiem, iesaistīšanās, sadarbība. • Laika limita ievērošana. 	<p>3. Lasa/skatās padziļināti materiālus par vienu darbu no romānu sērijas, izraksta, kas tajos teikts par indivīda un sabiedrības mijiedarbību, par dzīvi noteiktā vēsturiskā laika posmā un sabiedrību tajā. Veido nelielu citātu sarakstu par vienu no sērijas "Mēs. Latvija, XX gadsimts" romāniem, ko ziņu sižetu autori, paši rakstnieki, recenzenti u.tml. teikuši par šajā romānā atspoguļoto laika posmu, sabiedrību un indivīdu.</p> <p>4. Domā un izsaka spriedumus par to, kā:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teksts (mutvārdos izteiktais/rakstītais) par šo romānu atspoguļo pašu runātāju/rakstītāju un mūsu laiku (21. gadsimts); • skolēnu komentāri par citātiem atspoguļo pašu skolēnu individualitāti un šo laiku. <p>5. Piedalās diskusijā par tematu "Kā teksti atklāj indivīda un sabiedrības mijiedarbību noteiktā laika posmā?", izmantojot lasītajos/skatītajos materiālos iegūtās atziņas par tematu. Citi iespējamie diskusijas temati.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indivīds un sabiedrība: Latvija, 20. gadsimts • "Mūsu sabiedrībā tiek reproducēti pareizie modeļi, kā šajā pasaulē būtu jādzīvo." (Nora Ikstena) • "Mēs bijām nolemti kaut kādai miegainai eksistencei, kuru vajadzēja saukt par dzīvi. Un es atrados šā apla vidū." (Nora Ikstena) 	<p>Informāciju par sērijas "Mēs. Latvija, XX gadsimts" visiem 13 romāniem var atrast gan video ziņu sižetos (piemēram, https://www.facebook.com/watch/?v=1986180568112456), gan intervijās ar autoriem, gan lasīt par tiem (piemēram, https://www.diena.lv/atslegvards/mes.-latvija-xx-gadsimts).</p> <p>Skolēni vairāk par šo grāmatu sēriju var meklēt paši tīmeklī.</p> <p>Diskusijā, izvērtējot klases intereses, var izmantot tematu, kas ir vairāk provocējošs, rosinošs uz diskusiju (piemēram, kādu citātu no N. Ikstenas darba vai intervijām) vai vispārīgu, kas vairāk orientēts uz apakštemata nosaukumu.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Padomju laiks tekstos: vēstures materiālos un individuālajās atmiņās (interviju tekstos)</p>	<p>~ 12</p>	<p>1. Identificē un raksturo svarīgāko vēstures un kultūras faktu kontekstuālo nozīmi daiļdarba izpratnē un aktualitāti mūsdienās. Definē precīzi zināmos un jaunapgūtos jēdzienus un terminus, veidojot sasaisti ar literāro darbu tematiku.</p> <p>2. Veido jautājumus un iegūst informāciju atbilstoši mērķim, adaptējot jautājumus atbilstoši sarunas partnera personībai un dzīves pieredzei.</p> <p>3. Prasmīgi izmanto valodu digitālos rīkus intervijas teksta pārveidē rakstu formā. Mērķtiecīgi izmanto latviešu valodas pareizrakstības zināšanas automātiski pārveidotā teksta precizēšanā un valodas kļūdu labošanā.</p>	<p>1. Izveidota domu karte/ laika nogrieznis, apkopojot galveno informāciju par padomju laikam raksturīgo. Izveidota sava vārdnīca ar galveno jēdzienu, personu īsu raksturojumu (sk. sadaļu "Darbības").</p> <p>2. Formulēti intervijas jautājumi. Vienas vai divu interviju audioieraksts.</p> <p>3. Intervijas audioieraksta pārveide rakstu formā, saglabājot gan runātāju individuālo runas manieri (vārdus, izteicienus, vārdu kārtību tajos), gan noformējot teikto saprotamā rakstu formā (teikumu robežas, interpunkcijas zīmes, pareizrakstība).</p>	<p>1. Strādājot grupās vai pāros, atsauc atmiņā zināšanas par padomju laiku, apspriežas, kāpēc vēstures kontekstam ir nozīme daiļdarba (teātra izrādes, filmas) izpratnē, un domā, kā varētu raksturot padomju laiku. Meklē informāciju un precīzi definē, kas ir: "Otrā pasaules kara beigas", "padomju režīms", "komunisms", "komunistiskā partija", "Brežņevs", "valsts ideoloģija", "piecgade vienā gadā", "čekas aģenti", "ziņošana", "politbirojs", "proletārieši".</p> <p>2. Atkārto, ko zina par interviju kā teksta žanru, kā būtu jāformulē intervijas jautājumi. Formulē grupā jautājumus, kurus par padomju laiku varētu uzdot saviem radniekiem. Intervijas mērķis ir noskaidrot ģimenes locekļu spilgtākās atmiņas par šo laiku, pievēršot uzmanību sarunā minētajām vēstures personām, notikumiem, atgadījumiem, emocijām. Jautājumos var iekļaut arī jēdzienus, kas minēti darbību 1. punktā – kā tos izprot, ko par tiem zina ģimenes locekļi (vai kādas ir viņu asociācijas). Pārskata formulētos jautājumus, vai tajos nav iekļauta pašu jautātāju attieksme vai viedoklis. Precizē un labo jautājumu formulējumus. Intervē, veicot audioierakstu, 1-2 ģimenes locekļus (vecākus, vecvecākus) par padomju laiku viņu atmiņās.</p> <p>3. Izmantojot kādu no valodu rīkiem (skatīt sadaļu "Komentāri"), pārveido intervijas audio ierakstu rakstu formā. Precizē, labo tekstu.</p>	<p>Apakštemata apguve būtu dziļāka, ja izveidotu nelielu kopprojektu ar vēstures skolotāju un izmantotu vēstures grāmatās pieejamo informāciju.</p> <p>Tāpat vērtīga būtu sadarbība ar IT skolotāju.</p> <p>Intervijas audio ierakstu skolēni var veikt ar mobilajiem telefoniem, ierakstot ne vairāk kā 10 minūtes garu intervijas tekstu (lai var izmantot digitālos valodas rīkus teksta pārveidē rakstu formā).</p> <p>Skolēni tiek rosināti izmantot automātisko audio ieraksta atšifrēšanu rakstu formā, izmantojot kādu no valodu rīkiem.</p> <p>Ieteikums izmantot Hugo.lv piedāvāto rīku "Runas atpazīšana" (skatīt: https://hugo.lv/lv/Speech/Recognition).</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
		<p>4. Analizē tekstu (interviju), atbildot uz iepriekš formulētajiem jautājumiem.</p> <p>5. Veic intervijas teksta rakstisku analīzi, ievērojot rakstu darbam izvirzītos kritērijus.</p> <p>6. Sniedz konstruktīvu atgriezenisko saiti klases biedru darbiem, pēc atgriezeniskās saites saņemšanas pilnveido, uzlabo, precizē savu tekstu.</p>	<p>4. Interviju tekstu analīze, nosakot:</p> <ul style="list-style-type: none"> kādi fakti par padomju laiku tajās ir vērojami; kādas ir spilgtākās asociācijas par padomju laiku; kādas ir spilgtākās individuālās atmiņas (notikumi, emocijas u.tml.) par šo laiku; kas ir kopīgs un kas atšķirīgs intervijas teiktajam un vēstures materiālos lasītajam; kā atšķiras valoda runas un rakstu formā, kas runātajā tekstā rada dzīva cilvēka klātbūtnes efektu un kā runātāja valoda atspoguļo viņa personību, individualitāti. <p>5. Sagatavota un iesniegta intervijas/-u teksta analīze.</p> <p><i>Kritēriji:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> saturs (sniegtas atbildes uz sadaļā "Darbības" definētajiem jautājumiem); intervijās minēto faktu un argumentu izmantošana, citātu iekļaušana; noteikta teksta struktūra (loģiski, secīgi izvēsta doma); teksta valoda (daudzveidīgs, bagāts vārdu krājums, piemēroti stilistiskie izteiksmes līdzekļi, ievērotas pareizrakstības un interpunkcijas normas; precīzi noformēti intervijas citāti). <p>6. Veikta rakstu darba pārskatīšana, precizēšana, pilnveido.</p>	<p>4. Veic intervijas teksta analīzi, izrakstot no intervijas teksta atziņas un pārdomas, ko par padomju laiku teikuši radinieki. Salīdzina ar vēstures grāmatās un citos avotos rakstīto. Salīdzina intervijas audioierakstā dzirdēto runu ar rakstu formā noformētajiem teikumiem. Nosaka atšķirības (verbālā/neverbālā valoda; noteiktam reģionam un sociālajai videi raksturīgi vārdi (izlokšņu vārdi, sarunvalodas vārdi u.tml.), pauzes, vārdu atkārtojumi, vārdu kārtība). Izsaka pārdomas, kāpēc, piemēram, ir tik grūti prozas vai dramaturģijas tekstu autoriem uzrakstīt ticamus dialogus, lai tie izklausītos tā, kā cilvēki dzīvē runā.</p> <p>5. Sagatavo un kādam no klases biedriem rakstiski iesniedz intervijas/-u analīzi, atbildot uz jautājumiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>Kas intervijā/-ās ir minēts par padomju laiku un tajā dzīvojošajiem cilvēkiem?</i> <i>Kuras ir spilgtākās atmiņas par šo laiku?</i> <i>Kā individuālās atmiņas atspoguļo/neatspoguļo vēstures avotos rakstīto?</i> <i>Kā atšķiras valoda tās runas un rakstu formā?</i> <i>Kā interviju valoda atspoguļo to autoru individualitāti, personību?</i> <p>6. Lasa kāda klases biedra iesniegto darbu, sniedz atgriezenisko saiti; pēc tam uzlabo arī savu rakstu darbu pēc atgriezeniskās saites saņemšanas no klases biedra.</p>	<p>Pieejams: https://hugo.lv/lv/Speech/Recognition.</p> <p>Pieejams: https://www.tilde.lv/tildes-balss.</p> <p>Rakstu darbam (intervijas teksta analīzei) var izmantot arī kādu tematu vai citātu no literārajiem darbiem, ar kuriem ir paredzēts strādāt tālāk. Piemēram, N. Ikstenas intervijā minētā atsauce uz Džordža Orvela teikto: "Vienīgie vēsturiskie fakti, par kuriem mēs varam būt pārliecināti, ir mūsu atmiņas."</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i> 1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i> 3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.</p> <p><i>Sadarbība</i> 4.1. Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju. 4.2. Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus.</p> <p><i>Pilsoniskā līdzdalība</i> 5.1. Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību.</p> <p><i>Digitālā prasme</i> 6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas. 6.4. Analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbilstību savām un sabiedrības interesēm.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i> 1.2. Vērtē literārās valodas un latviešu valodas paveidu mijiedarbību un šī procesa nozīmi mūsdienu latviešu valodas attīstībā. 1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti. 1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai).</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i> 2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un piemērotību savu tekstu izveidei. 2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. (..) Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli. 2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus; diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p> <p><i>Stilistika</i> 3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. 3.4. Pēta un vērtē savu un citu personu runas stilu, izsaka argumentētus priekšlikumus, kā to pilnveidot. Secina, kā valodā izpaužas personas individualitāte un stila savdabība.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valodas struktūra</i> 4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. Salīdzina, pretstata, analizē un apkopo secinājumus par latviešu valodas un kādas citas valodas leksisko sistēmu. 4.4. Analizē un vērtē fonētisko un grafētisko līdzekļu mērķtiecīgu lietojumu dažādos mutvārdu un rakstveida tekstos.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). (..)</p> <p>2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus (..). Mērķtiecīgi diskutē par laikmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpaušmēm, lieto atsaucē uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.</p> <p>4.2. Pēta radošo personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) un sabiedrības savstarpējo ietekmi (..).</p>

TREŠAIS TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un indivīds

3. apakštemats: Kā tekstos atklājas autora un literāro tēlu uzskati un vērtības, personība un identitāte?

Stundu skaits: ~ 30

Pārbaudes darbs

Tekstu salīdzinošā analīze (pirmais posms)

Primārie teksti

- Ikstena, Nora (2015). *Mātes piens*. Rīga: Dienas Grāmata.

Pēc izvēles

- Elsbergs, Klāvs (1989). *Velci, tēti*. Rīga: Liesma.
- Bels, Alberts (2015). *Būris*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Orvels, Džordžs (1990). *1984*. Rīga: Liesma.

Sekundārie teksti

- Intervija ar Noru Ikstenu (KDi, 2018). Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/intervijas/intervija-ar-rakstnieci-noru-ikstenu.-dzive-pec-virpulviesula-14199488>
- Video intervija: Nora Ikstena (PBLA, 2021). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=yFm0VSCCGU> (ar Gundara Āboliņa lasītajiem romāna fragmentiem)
- Video intervija: Nora Ikstena (Dienas Grāmata, 2015). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=c-ciliYMg8PO>
- Eva Eglāja-Kristsons (2022). "Mātes piens". Noras Ikstenas romāns, kas publicēts 2015. gadā. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/53207>
- Inga Ābele // "Un es tieši gāju vārdu meklēt» (O. Vācietis): 24 sarunas ar rakstniekiem: populārzinātnisks izdevums/sastādītājas: Ieva Ķīse, Vita Mekša (2012). Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Pirmā sastapšanās ar daiļdarbu – grāmatas vāka iepazīšana</p>	<p>~ 8</p>	<p>1. Skaidro N. Ikstenas romāna “Mātes piens” nosaukuma simbolisko jēgu un saikni ar romāna galvenajām varonēm. Pamato nosaukuma atšķirības romāna tulkojumā angļu valodā.</p> <p>2. Interpretē kultūras zīmes un simbolus romāna vāka noformējumā oriģinālizdevumā un tā tulkotajos izdevumos. Padziļina izpratni par verbālā un vizuālā teksta savstarpējo mijiedarbību.</p>	<p>1. Formulēta romāna virsrakstā iekļautā jēga, mātes un meitas tēlu loma darbā un virsraksta simboliskajā nosaukumā. Noteikts kopīgais un atšķirīgais romāna nosaukuma izvēlē, salīdzinot latviešu valodas oriģinālversiju ar tulkojumiem citās valodās.</p> <p>2. Noteikts kopīgais un atšķirīgais romāna vāka noformējumā latviešu valodā publicētajā darbā un tulkotajos izdevumos. Veidots stāstījums par grāmatas virsrakstā un vāka noformējumā (latviešu valodā un izdevumos citās valodās) izmantotajiem tēliem un simboliem, kas atspoguļo darbā iekļauto saturu un ideju.</p>	<p>1. Reflektē grupā par N. Ikstenas romāna “Mātes piens” galvenajām varonēm, izsaka pieņēmumus, kāpēc ir dots šāds romāna nosaukums. Lasa intervijas un/vai skatās videointervijas ar Noru Ikstenu, precizē savu viedokli. Salīdzina romāna nosaukuma tulkojumu angļu, vācu, krievu vai citās valodās, nosakot (pēc rakstnieces teiktā intervijās), kāpēc, piemēram, angļu valodā romāns ir tulkots <i>Soviet Milk</i>.</p> <p>2. Detalizēti iepazīst latviešu valodā izdotās grāmatas “Mātes piens” vāka noformējumu, salīdzinot ar tulkoto izdevumu grāmatu vākiem. Var, piemēram, meklēt atbildes uz jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas tā par meiteni, kas atveidota uz vāka redzamajā fotogrāfijā? Ko varētu simbolizēt šī fotogrāfija? Kāpēc tā ir izvēlēta vākam?</i> • <i>Kura laika perioda fotogrāfija tā varētu būt? Pēc kā skolēni to noteica?</i> • <i>Kā atšķiras grāmatas vāka noformējums tulkotajos izdevumos, piemēram, vācu un angļu valodā, kuri krāsu u.c. simboli ir izmantoti šajos noformējumos?</i> • <i>Kāpēc krievu valodā izdotajā darbā ir saglabāts tāds pats grāmatas vāka noformējums kā latviešu valodā?</i> • <i>Vai pēc grāmatas virsraksta un vāka noformējuma var veidot pieņēmumus par romānā paustajām vērtībām un autores uzskatiem?</i> • <i>Kā var saprast Ingas Ābeles teikto: “...arī grāmatas koptēlam ir nozīme. Nav jau nejaušu lietu”.</i> 	<p>Tīmeklī ir atrodami romāna tulkojumi ar izdevumu pirmajiem vākiem dažādās valodās. Iepazīstot kaut vai tikai grāmatas nosaukumu un vāku oriģinālizdevumā un tulkojumos, skolēni veido un padziļina izpratni par romānā atveidoto laiku un galvenajiem tēliem. Tādā veidā skolēni mācās arī izprast izdevuma virsrakstā izmantoto vārdu un vizuālā noformējuma integratīvo dabu un kopējo simbolisko nozīmi.</p> <p>Ieteicams mācību stundās atvēlēt laiku arī pašas grāmatas nesteidzīgai lasīšanai, piezīmju veikšanai.</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Kā atklāt literāro tēlu (galveno varoņu) uzskatus un vērtības?</p>	<p>~ 10</p>	<p>1. Skaidro vārdu “uzskati” un “vērtības” nozīmi, ilustrējot ar piemēriem no intervijām ar saviem ģimenes locekļiem.</p> <p>2. Raksturo romāna galveno varoņu (mātes un meitas) uzskatus, kas atklāj noteiktu vērtību sistēmu.</p> <p>3. Diskutē par vērtību sistēmu un sociālpolitiskā konteksta ietekmi uz cilvēku (tēlu) uzskatiem, redzējumu un priekšstatiem.</p>	<p>1. Domu kartes ar vārdiem “uzskati”, “vērtības”. Analizēta un paskaidrota domu kartēs apkopotā informācija, atlasīti piemēri, lai argumentētu domas.</p> <p>2. Nosaukts īpašību un procesu kopums, kuram romānā ar galveno tēlu palīdzību tiek piešķirta vērtība. Pamatojumam izmantoti piemēri/ citāti no romāna (piemēram, par brīvību kā vērtību: brīvība izvēlēties savu karjeru, vārda brīvība u.tml.).</p> <p>3. Precīzi nosaukti vērtību apzīmējošie vārdi vai vārdu savienojumi. Salīdzinātas savas un literāro tēlu vērtības un rīcība, kas tās atspoguļo.</p>	<p>1. Pāros vai grupā veido domu kartes ar vārdiem “uzskati” un “vērtības”, aplūko šo vārdu definīcijas elektroniskajā skaidrojošajā vārdnīcā tezaurs.lv, papildina domu kartes ar citiem šos vārdus raksturojošiem sinonīmiem vai nozīmes ziņā līdzīgiem vārdiem (piemēram, “redzējums”, “īpašību kopums”, “priekšstati”, “paradumi”, “pieredze”, “morāle”, “kultūra, “izglītība”).</p> <p>2. Sameklē piemērus/citātus no romāna “Mātes piens”, kas varētu palīdzēt raksturot noteiktas personas vai literārā tēla uzskatus, piemēram, par brīvību (personisko un sociālo), par ģimeni, sievietēm un vīriešiem, sociālajām lomām, izglītību un karjeru u.tml. un caur šiem uzskatiem atklāt vērtības, kas literārajiem varoņiem šķiet būtiskas. Veido secinājumus, kādā veidā autore to atklāj romānā, piemēram, atbildot uz jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kā romāna kompozīcija, vēstījums par vieniem un tiem pašiem notikumiem no mātes un meitas skatupunkta palīdz saskaņāt kopīgo un atšķirīgo šo tēlu uzskatos?</i> • <i>Kā tēlu uzvedība, darbība, rīcība noteiktās konfliktsituācijās atklāj viņu vērtības, priekšstatus par vēlamo pasauli, viņu emocionālo pārdzīvojumu?</i> • <i>Kā vēstījums 1. personā (galveno varoņu izraudzītie vārdi, izteicieni, metaforas u.c. izteiksmes līdzekļi) atspoguļo viņu attieksmi pret notikumiem, procesiem un cilvēkiem, viņu emocijas?</i> <p>3. Salīdzina mātes un meitas uzskatus un vērtības, nosaka kopīgo un atšķirīgo, pamatojot ar piemēriem/ citātiem no romāna. Salīdzina romānā paustās vērtības ar tām vērtībām, ko atklāj iepriekš analizētās intervijas (ar ģimenes locekļiem). Izmanto, piemēram, Venna diagrammu, lai precīzi nosauktu vērtības (piemēram, zinātkāre un izglītība, kultūra (grāmatu, mākslas darbu ietekme uz indivīdu), brīvība, demokrātija, mīlestība u.tml.) un vizualizētu kopīgo un atšķirīgo starp abām galvenajām varonēm un intervētajiem cilvēkiem.</p>	<p>Apakštemata atklāšanā nozīmīga ir romāna “Mātes piens” detalizēta lasīšana, atrodot spilgtus piemērus (sižeta līnijās, citātos), kas sniedz atbildes uz jautājumiem, kas pieteikti šajā plānojumā.</p> <p>Lai izprastu literāros tēlus, īpaši viņu redzējumu par dzīvi, tās vērtībām, var palīdzēt arī citu tekstu studēšana (intervijas ar N. Ikstenu, Nacionālās enciklopēdijas šķirklis par šo romānu u.tml.).</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Kā atsaucies uz citiem tekstiem un kultūras simboliem padziļina izpratni par tekstā iekodētajām vērtībām?</p>	<p>~ 12</p>	<p>1. Veido ieradumu pievērst uzmanību tekstā iekļautajām reminiscencēm uz citiem tekstiem, simboliem, kultūras objektiem un citām reālijām, lai iemācītos padziļināti lasīt tekstu, līdz ar to – atklāt tajā iekļautās idejas un autora nolūku. Izsaka spriedumus par literārā darbā iekļautajām reminiscencēm (motīviem, tēliem u.tml., kas pārņemti no citu autoru darbiem), to nozīmi un autora nolūku iekļaut savā tekstā citu autoru darbus.</p> <p>2. Salīdzina dažādu laiku un kultūru literāros darbus, saskatot tekstos kopīgo un atšķirīgo vērtību atsegšanas aspektā.</p>	<p>1. Veikta padziļināta romāna un tajā iekļauto reminiscenču izpēte (patstāvīgi tīmeklī sameklēta papildinformācija), apkopojot to pārskatāmā grafiskajā attēlā. Izteikti spriedumi, kā citu tekstu motīvi, simboli, tēli u.tml. padziļina izpratni par lasīto tekstu vai otrādi – apgrūtina lasīšanu. Izteikti pieņēmumi, kāpēc autore tos ir iekļāvusi romānā.</p> <p>2. Veikts vismaz divu literāro darbu mutisks salīdzinājums, par pamatu izmantojot tajos iekodēto vērtību atklāšanu. Individuāli veikts rakstu darbs – divu literāro tekstu salīdzinājums, atbildot uz diviem jautājumiem (skatīt sadaļu "Darbības").</p>	<p>1. Meklē un atzīmē romānā "Mātes piens" atsaucis (reminiscences un alūzijas) uz citiem daiļliteratūras tekstiem, to sižeta līnijām, tēliem, simboliem. Atpazīst romānā no citiem literārajiem tekstiem pārņemtos motīvus (piemēram, brīvības, valdošās varas ideoloģijas motīvs, cilvēcisbas un mīlestības motīvs u.c.). Izvēlas vienu noteiktu autoru, viņa darbu vai literāro tēlu un patstāvīgi tīmeklī sameklē papildinformāciju. Veido tabulu, ierakstot tajā minētos tēlus (piemēram, Vinstona tēls), literāros darbus (romāns "1984"), autorus (Džordžs Orvels), izrakstot citātus no teksta, kas ir teikts par šo tēlu, veidojot arī aili, kurā ieraksta pieņēmumus, kāpēc N. Ikstena ir iekļāvusi savā tekstā atsaucis uz citu literāro darbu. Izraksta arī artefaktus (kultūras objektus, mākslas darbus), kas minēti romānā kā padomju laika kultūras vērtības vai simboli (piemēram, Ļeņingrada, Ermitāža, Arhipa Kuindži gleznas). Izmantojot tīmekli, meklē informāciju par šiem simboliem. Pēc individuāli veiktā darba apspriežas grupā par šāda paņēmiena (reminiscenču) izmantošanas potenciālo nolūku. Lasa literāros darbus.</p> <p>2. Izvēlas vienu no romānā "Mātes piens" tieši vai netieši minētajiem autoriem un to darbiem (piemēram, A. Bels "Būris", "Dž. Orvels "1984" vai K. Elsberga dzeju). Apzina tajā pieteiktās vērtības, raksturojot galvenos varoņus (piemēram, Vinstons no romāna "1984" vai Bērzs no romāna "Būris") vai dzejas tēlus (<i>es, tu, mēs</i> liriskais varonis, kreitina, priekšnieka tēls K. Elsberga dzejā). Strādājot pāros vai grupā, veic abu darbu (N. Ikstena un otra izvēlēta autora teksta) salīdzināšanu, fokusējot uzmanību uz darbos pieteiktajām vērtībām.</p>	<p>Līdzīgi var strādāt arī ar citām reminiscencēm un alūzijām, veidojot tabulu, piemēram, ar simboliem (būra simbols, kas pieteikts jau N. Ikstena romāna prologā, un būra simbols A. Bela romānā "Būris"), arī mākslas simboliem (Ermitāža, Arhipa Kuindži gleznas u.c.).</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
			<p><i>Kritēriji vērtēšanai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • precīzas atbildes uz jautājumiem; • pamatojumam izmantoti piemēri/ citāti no literārajiem tekstiem vai intervijām, recenzijām u.tml. (piemēram, par brīvību un atbildību kā vērtību, par beznosacījumu mīlestību u.tml.); • ievērotas ortogrāfijas un interpunkcijas normas. 	<p>Noslēgumā rakstiski veic divu darbu salīdzinājumu, atbildot, piemēram, uz šādiem jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas vērtību ziņā ir līdzīgs un kas atšķirīgs abos tekstos?</i> • <i>Kāda varētu būt tekstu žanra, tapšanas laika, vietas (sociālpolitiskais un kultūras konteksts) un paša autora personības ietekme uz daiļdarbos pieteiktajām vērtībām un to atspoguļojumu?</i> 	

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti.</p> <p>1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.</p> <p>3.4. Pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem.</p> <p>3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.</p> <p><i>Sadarbība</i></p> <p>4.1. Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju.</p> <p>4.2. Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus.</p> <p>4.3. Mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.</p> <p><i>Pilsoniskā līdzdalība</i></p> <p>5.2. Balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju, prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt.</p> <p>5.3. Skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos.</p> <p>5.4. Patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.1. Analizējot daiļliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem.</p> <p>1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un piemērotību savu tekstu izveidei.</p> <p>2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. (..)</p> <p>Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus; diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p>

	<p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.1. Interpretē un kombinē simbolus un kultūras zīmes (folkloras, literatūras, valodas u. c. zīmes) dažādu žanru tekstos.</p> <p>4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. Pamato valodas vienību saderību un atbilstību runas situācijai un valodas kultūras normām. Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeologismus savu tekstu veidošanā. Salīdzina, pretstata, analizē un apkopo secinājumus par latviešu valodas un kādas citas valodas leksisko sistēmu un frazeologiju, par kopīgām un atšķirīgām iezīmēm un valodu kontaktu ietekmi uz valodas mainību un attīstību.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsaucē laimmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā.</p> <p>1.3. Prognozē vizuālās un audiovizuālās mākslas izmantošanas iespējas pārraidīt kultūras zīmes un simbolus dažādu kopienu iekšējai un savstarpējai komunikācijai.</p> <p>1.5. Argumentē un kritiski analizē iedvesmas avotu izteiksmes līdzekļus un to nozīmi vizuālās mākslas darba interpretācijās un izprot to vērtību oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā.</p> <p>1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi.</p> <p>2.3. (..) Komentē mākslas darbu individuālo un personiski emocionālo, ekonomisko un sabiedrisko nozīmi.</p> <p>2.4. Vērtē personisko pieredzi un individuālo, ģimenes un skolas atbildību un iespējas tradīciju un kultūras mantojuma pārmantošanā, saglabāšanā un pārradīšanā laimmetīgos artefaktos.</p> <p>2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus, to struktūru, kompozīciju un izpaušmes formas, salīdzina saturiski līdzīgus mākslas darbus dažādos mākslas veidos. Mērķtiecīgi diskutē par laimmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpaušmēm, lieto atsaucē uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.</p> <p>2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.</p> <p>4.2. Pēta radošo personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) un sabiedrības savstarpējo ietekmi (..).</p>

CETURTAIS TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un indivīds

4. apakštemats: Kā teksta valodas padziļināta izpēte palīdz atklāt darba saturu, tajā paustās atziņas?

Stundu skaits: ~ 30

Pārbaudes darbs

Tekstu salīdzinošā analīze (otrais posms)

Primārie teksti

- Ikstena, Nora (2015). *Mātes piens*. Rīga: Dienas Grāmata.

Teksti pēc izvēles

- Elsbergs, Klāvs (1989). *Velci, tēti*. Rīga: Liesma.
- Bels, Alberts (2015). *Būris*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Orvels, Džordžs (1990). *1984*. Rīga: Liesma.

Sekundārie teksti

- Rozenbergs, Jānis. *Teksta lingvistika un valodas prakse*. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/latval/vidusskolai/TEKSTS/rozenb2.htm>
- *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca* (2007). Rīga: Valsts valodas aģentūra, LU Latviešu valodas institūts.
- *Latviešu valodas gramatika* (2013). Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- Martena, Sanita (2022). Sociolingvistika. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/63643-sociolingvistika>
- Vecgrāvis, Viesturs (2015). Par būru allažīgo blakusesamību un cilvēka izvēles iespējamībām. Manierīgs ievads, raksturojot "Būra" laika Belu. Izdevums: Alberts Bels. *Būris*, Zvaigzne ABC
- Uldis Bērziņš // "Un es tieši gāju vārdu meklēt" (O. Vācietis): 24 sarunas ar rakstniekiem: populārzinātnisks izdevums/sastādītājas: Ieva Ķīse, Vīta Mekša (2012). Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Vārdi, to nozīmes, metaforas un simboli</p>	<p>~ 8</p>	<p>1. Skaidro atslēgvārdu tiešo un pārnesto nozīmi, tekstā izmantotās metaforas un simbolus, salīdzinājumus, to lomā tekstā, lai precīzāk varētu noteikt darbā paustās atziņas (teksta galveno domu, autora potenciālo nolūku).</p> <p>2. Nosaka (identificē) vārdus kā noteikta laika perioda reālijas un parādības, ko autori izvēlējušies, lai atspoguļotu šī laika posma sabiedrību, tajā valdošo ideoloģiju, vērtības. Salīdzina ar otra analizējamā teksta spilgtākajiem vārdiem un izteicieniem.</p> <p>Izsaka spriedumus, kā šī leksika palīdz lasītājam labāk "saredzēt" atveidoto vēsturisko laika posmu un saprast galveno varoņu rīcību, vērtības un izjūtas.</p>	<p>1. Veidots saraksts ar romāna "Mātes piens" un otra izvēlētā autora darba atslēgvārdiem, noteikta to tiešā un pārnestā nozīme. Izrakstīti atbilstoši citāti, pamatojot to izvēli.</p> <p>2. Izrakstīti vārdi, vārdu savienojumi, teikumi, kas raksturo noteiktu laiku. Atlasīta leksika, kas ir kopīga laika raksturojumā divos salīdzināmajos tekstos.</p>	<p>1. Darbojoties individuāli un pēc tam grupā, veido sarakstu ar romāna "Mātes piens" atslēgvārdiem, vēlreiz pievēršot uzmanību romāna nosaukumam, prologam, citu autoru izteiktajām atziņām uz grāmatas beigu vāka ("ģimene", "triju paaudžu sievietes", "piens", "dzīvība", "nāve", "Latvija", "padomju laiks", "būris", "ideoloģiskais būris", "padomijas būris" u.tml.).</p> <p>Nosaka simbolus ("būris", "piens") un vārdus, kuriem piemīt nozīmes pārnēsums (metaforas), piemēram, "divdabis" u.c. Izsaka pieņēmumus, kāpēc autore, lai veidotu līdzības ar citiem kontekstiem, ir izmantojusi tieši šos vārdus, piemēram, kā "mātes piens" atspoguļo mātes izvēli nedot bērnam pienu – padomju pienu, rūgto pienu, kā skolēna atteikšanās skolā dzert pienu atspoguļo indivīda spēju sacelties, vēlmi saglabāt izvēli, izvēles brīvību u. tml.</p> <p>Līdzīgi darbojas ar otra izvēlētā autora darbu, piemēram, ar A. Bela romānu "Būris".</p> <p>2. Veido citātu sarakstu, lai dziļāk izprastu metaforisko izteicienu, simbolu, salīdzinājumu nozīmi un vēlāk mērķtiecīgi varētu izmantot citātus savos rakstu darbos (skatīt sadaļu "Komentāri").</p> <p>Meklē abos darbos reālijas, tos raksturojošos epitetus, kas literārajos darbos izmantoti vēsturiskā laika atveidojumam, laika gara, izjūtu un emociju radīšanai (piemēram, romānā "Mātes piens": "caurumoti tīkliņi, caur kuriem spraucās maizes batoni un kefīra pudeles", "pelēkā papīrā ietītas veļas pakas" u.tml.)</p> <p>Nosaka kopīgo abos darbos izmantojamās leksikas, metaforu, simbolu līmenī, piemēram, salīdzinot īpašības vārda "vienāds", apstākļa vārda "vienādi", divdabja "vienādots" un darbības vārda "vienādot" lietojumu N. Ikstenas un A. Bela darbos.</p>	<p>Darbā ar vārdiem, metaforām var atkal atgriezties pie iepriekšējos tematos apgūtā par romāna virsraksta tulkojumu angļu valodā (<i>Soviet milk</i>).</p> <p>Skolēni tiek rosināti izrakstīt no teksta (piemēram, "Mātes piens") citātus, kas spilgti atklāj vārdu simbolisko jēgu, piemēram: "Patēvs, paņemot viņu aiz čupra, teica – veco zēn, mēs visi dzīvojam būrī, samierinies."</p> <p>"Kad viņa pasniegda man spoguļi, pretī raudzījās bērna seja, kas bija sadalīta ļaunajā un labajā. (..) Kas es esmu, vaicāju mātei. Divdabis, viņa atbildēja."</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>Nora Ikstena "Mātes piens": "Vienādas sekcijas, trauku komplekti, zemie galdiņi, vienādi dzīvokļi, vienādi kājslauķi pie dzīvokļu durvīm." (33. lpp.) "No rītiem kā vienādota masa viņi plūda uz savām darbavietām, vakaros atplūda atpakaļ un vienādoti skatījās savas lielās, neaptveramās dzimtenes televīzijas pārraides, kur viņiem vienādoja smadzenes." (33. lpp.) "(..) mana mīlā, labā, citādā māte." (40. lpp.)</p> <p>Alberts Bels "Būris": "Viņi atpūtās diezgan vienādi. Ziemā brauca slalomu, vasarās ar laiviņām pa upēm. (..) Viņi skatījās vienas un tās pašas filmas, lasīja vienas un tās pašas grāmatas, klausījās vienu un to pašu mūziku..." (72.–73. lpp.)</p> <p>Sprīž par autoru izmantotās leksikas ietekmi uz lasītāju: viņa priekšstatiem un izjūtām par atveidoto laika posmu, par valodas nozīmi vizuālo tēlu un emociju radīšanā.</p>	<p>Romāns "Būris": "Bet dažs cilvēks kā būris staigā pa pasauli (..), un labprāt tāds būris pielavās un sagūsta sevī otru cilvēku, un tur viņu gūstā gadiem ilgi."</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Teksta sintaktiskie procesi	~ 7	Spriež par netradicionālām teikuma konstrukcijām, izsakot pieņēmumus, kāpēc autors tādas ir veidojis (kāda varētu būt to lietojuma nozīme jeb funkcionalitāte).	Izrakstīti piemēri, kuros vērojama teikumu parcelācija jeb pārdalīšana. Izteikti spriedumi vai secinājumi par šāda paņēmiena efektivitāti, iedarbību uz lasītā teksta uztveri.	<p>Vispirms strādājot individuāli, tad kopā grupā, pamana un izraksta teikumus, kas neatbilst literārās valodas normai (piemēram, teikums ir it kā sadalīts vairākās daļās).</p> <p>Lasa J. Rozenberga tekstā par jēdzienu “parcelācija” jeb teikuma pārdalīšana, lai saprastu šo sintaktisko paņēmieni.</p> <p>Spriež grupā, kāpēc autors izvēlas izmantot šādu sintaktisko paņēmieni, pārdalot vienkāršu vai saliktu teikumu vairākās daļās (it kā atsevišķos teikumos), piemēram, nošķirti rakstot palīgteikumus: “(..) un viņas man nesa atrādīt savus apaļvaidžus. Piedzemdējušas viņus migā, kas atradās lielajā būrī, kurā mums bija nolemts dzīvot. Kurā mums bija jādzīvo nost. Kurā mēs bezdievīgi (..)” (“Mātes piens”)</p> <p>Veido secinājumus par saviem vērojumiem, piemēram, autors vēlas uzsvērt katru atsevišķo vārdu vai teikuma daļu; autors, ar punktu pārdalot vienu teikumu vairākos, lasot it kā liek apstāties u.tml.</p>	<p>Ar skolēniem var skatīt arī tādu teksta sintaktisko procesu kā “redukcija”, par kuru arī tajā pašā materiālā raksta J. Rozenbergs.</p> <p>Terminus “parcelācija”, “redukcija” var iepazīt arī Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīcā (2007) vai Latviešu valodas gramatikā (2013).</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Valodas koda maiņa tekstā	~ 7	Spriež, vērtē un secina, ar kādu nolūku literārajos darbos autori izmanto lingvistisko paņēmienu – valodas koda maiņu (pārslēgšanos no vienas valodas uz otru).	Izteikti pieņēmumi par autoru nolūku, motivāciju iekļaut literārajos darbos izteikumus, frāzes, dialogus u.tml. vairāk nekā vienā valodā.	<p>Atzīmē romāna “Mātes piens” tekstā vietas, kurās latviešu valoda mijas ar krievu valodu, piemēram, Serafimas dziesmās, mātes un Serafimas vīra dialogu pārstāstos u.tml.</p> <p>Atsauc atmiņā citus literāros darbus, kuros ir izmantota valodas koda maiņa (pārslēgšanās no vienas valodas uz otru vai no latviešu literārās valodas uz kādu izloksni vai latgaliešu rakstu valodu). Var izmantot arī N. Ikstenas romānā netieši minēto K. Elsbergu un piemērus no viņa dzejas (piemēram, latviešu valodā rakstītais dzejolis ar virsrakstu “Back in the USSR”, dzejolī “Velci, tēti” iekļautās Gētes dzejas rindas vācu valodā, dzejolī “izberz acis un ieskaties izberztās” prologa vārdi “thanks tev I.Z.” u.c.).</p> <p>Darbojoties grupās, spriež, kāpēc literāti izmanto valodas koda maiņas paņēmienu. Veido pieņēmumus, kāds varētu būt autoru nolūks, motivācija to darīt. Piemēram, valodas :</p> <ul style="list-style-type: none"> • atspoguļo literārajos darbos atveidoto sabiedrību (sabiedrība ir daudzvalodīga, autori šādā veidā vēlas radīt ticamību noteikta laika un vietas sabiedrības atspoguļošanā); • ataino paša teksta autora valodu zināšanas, viņi vēlas tās izmantot savu tekstu radīšanā; • ir izmantotas kā lingvistisks paņēmiens, lai spilgtāk ilustrētu savus tēlus, viņu individuālo raksturu un identitāti; • ir izmantotas kā spēle, nejaušība (Uldis Bērziņš: “... tā nav nekāda noteikta vēlme vai metode. Ir, kā iznāk, kā prasās vai pagadās.”) 	Zināšanu papildināšanai par valodas koda maiņu var lasīt Nacionālajā enciklopēdijā S. Martenas šķirklī “Sociolingvistika”.

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Tekstu salīdzinošā analīze (otrais posms)</p>	<p>~ 8</p>	<p>Veic rakstisku divu tekstu salīdzināšanu un analīzi, apkopojot šajā un iepriekšējos apakštematos gūtās zināšanas un prasmes teksta analīzē un vairāku tekstu salīdzināšanā.</p> <p>Sintezē savu pieredzi, zināšanas un prasmes, lai demonstrētu spēju rakstiski izteikties par noteiktu tematu, saglabājot viengabalainu, integrētu skatījumu.</p>	<p>Veikta rakstiska divu tekstu salīdzināšana un analīze, ievērojot šādus kritērijus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekstu izpratne un salīdzināšana (Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj līdzības un atšķirības starp abiem tekstiem? Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj izpratni par tekstu žanriem, nolūku un kontekstu ietekmi (piemēram, kultūras, laika, vides (telpas) konteksts, saistība ar potenciālo adresātu)? Vai izteiktie apgalvojumi ir pamatoti, izvēloties piemērotas atsauces uz tekstu/-iem (citātus)?) • Izpratne par izmantotajiem stilistiskajiem izteiksmes līdzekļiem un to ietekmi/iedarbību uz lasītāju (Cik lielā mērā abu tekstu analīze atklāj prasmi saskatīt un novērtēt tajos izmantoto stilistisko izteiksmes līdzekļu (valoda, struktūra, vizuālie līdzekļi) lomu tekstu nozīmes konstruēšanā? Cik lielā mērā abu tekstu salīdzinošā analīze atklāj prasmi noteikt stilistisko izteiksmes līdzekļu ietekmi (iedarbību) uz lasītāju?) • Skolēnu rakstu darba organizācija (kompozīcija un domas attīstība): Cik labi organizēta, savstarpēji saistīta (saskaņota, loģiska, ar pakāpenisku domas izvērsumu) ir abu tekstu salīdzinošā analīze? • Skolēnu rakstu darba valoda (Cik skaidra, daudzveidīga un precīza ir tekstu salīdzinošās analīzes valoda? Kāda ir rakstu darba atbilde pareizrakstības un interpunkcijas normām?). 	<p>Vispirms skolēni izpēta individuāli un apspriežas grupās par rakstu darba vērtēšanas kritērijiem. Precizē neskaidros jautājumus.</p> <p>Rakstiski veic divu tekstu salīdzināšanu.</p> <p>Skolēni veido teksta plānojumu; ja nepieciešams, apspriežas ar klases biedriem un skolotāju.</p> <p>Raksta teksta melnrakstu, apmainās ar saviem darbiem ar klases biedru, sniedz viens otram atgriezenisko saiti, par pamatu izmantojot arī darbu vērtēšanas kritērijus.</p> <p>Pilnveido savu darbu, raksta tīrrakstu. Pārskata vēlreiz uzrakstīto; pirms darba nodošanas izmanto vārdnīcas, digitālos resursus, lai pilnveidotu tekstu un novērstu valodas kļūdas.</p> <p>lesniedz tīrrakstu skolotājam.</p>	<p>Rakstu darbā skolēni izmanto jau 3. temata laikā apgūtās prasmes un iemaņas divu tekstu salīdzināšanā. Ieteicams būtu, lai viņi šos jau tapušos darbus (atbildes uz diviem jautājumiem) izmantotu par pamatu, lai paplašinātu un padziļinātu iepriekš rakstīto darbu ar 4. temata laikā gūtajām zināšanām un prasmēm par teksta lingvistisko analīzi.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviņu prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i> 1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas (...). <i>Pašvadīta mācīšanās</i> 3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās. 3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi. <i>Sadarbība</i> 4.1. Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju. 4.2. Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus. 4.3. Mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras. <i>Digitālā pratība</i> 6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i> 1.1. Analizējot daīlliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem. Veido argumentētus spriedumus, kā sabiedriskā doma ietekmē valodas attīstību un tās lietojuma praksi. 1.2. Analizē mūsdienu latviešu valodas paveidu – sociolektu un reģiolektu – atspoguļojumu literārajos darbos un izsaka spriedumus, kā un kāpēc daīldarbos autori lieto daudzveidīgu latviešu valodu. Vērtē literārās valodas un latviešu valodas paveidu mijiedarbību un šī procesa nozīmi mūsdienu latviešu valodas attīstībā. 1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem. <i>Stilistika</i> 3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. 3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. Bagātina atbilstoša stila un žanra tekstus, lietojot okazonālismus, oriģinālus tēlainās izteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras. Veido jaunrades tekstus. <i>Valodas struktūra</i> 4.1. Interpretē un kombinē simbolus un kultūras zīmes (folkloras, literatūras, valodas u. c. zīmes) dažādu žanru tekstos. 4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. Salīdzina, pretstata, analizē un apkopo secinājumus par latviešu valodas un kādas citas valodas leksisko sistēmu un frazeoloģiju, par kopīgām un atšķirīgām iezīmēm un valodu kontaktu ietekmi uz valodas mainību un attīstību.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsaucē laīkmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā. 1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi. 4.1. Argumentēti diskutē par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), izvērtējot sava laīkmeta kultūras un mākslas vērtības. 4.2. Pēta radošo personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) un sabiedrības savstarpējo ietekmi (...).</p>

PIEKTAIS TEMATISKAIS PLĀNS

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un indivīds

5. apakštemats: Kas ir autora individuālais valodas stils, kā to atklāt un kā attīstīt savu individuālo rokrakstu?

Stundu skaits: ~ 20

Pārbaudes darbs

Diskusija rakstu formā (diskusiju forums)

Primārie teksti

- Autora individuālais stils (2021). Tava klase. Pieejams: <https://www.tavaklase.lv/video/autora-individualais-stils-2/>
- Latviešu valodas korpusi. Pieejams: <http://www.korpuss.lv/>
- Mūsdienu latviešu valodas korpuss. Pieejams: <http://www.korpuss.lv/id/LVK2018>
- Skolēnu pārspriedumu korpuss. Pieejams: <http://www.korpuss.lv/id/P%C4%81rspriedumi>

Sekundārie teksti

- Eva Eglāja-Kristsons (2022). "Mātes piens». Noras Ikstenas romāns, kas publicēts 2015. gadā. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/53207>
- Anspoka, Zenta, Martena, Sanita (2021). *Latviešu valodas lietpratība un tās pilnveides iespējas vidusskolā. Metodisks līdzeklis skolotājiem, mācību līdzekļu autoriem un vērtētājiem*. Liepāja: LiePA.
- Martena, Sanita (2022). Sociolingvistika. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/63643-sociolingvistika>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Kas ir autora individuālais stils, idiolekts?	~ 6	<p>1. Definē jēdzienu "individuālais stils", tā sinonīmiskos apzīmējumus (individuālais rokraksts, idiolekts, individuālā balss) un nosaka faktorus, kas ietekmē individuālā stila veidošanos. Ilustrē jēdzienu ar viena izvēlēta rakstnieka/rakstnieces valodas individuālā stila raksturojumu.</p> <p>2. Raksturo viena vai divu izvēlēto autoru valodas individuālo stilu. Izsaka spriedumus, kā valoda atspoguļo autora individualitāti, personību, viņa valodu zināšanas un prasmi tās lietot konkrētiem mērķiem (lingvistisko repertuāru), kultūru pieredzi.</p>	<p>1. Apkopotas idejas rakstu formā par tematu "Rakstnieka/rakstnieces individuālais stils/rokraksts/ individuālā balss" (kas tas ir, kā tas rodas, kas ietekmē valodas individuālā stila veidošanos, kā tas izpaužas tekstā).</p> <p>2. Izveidota tabula ar divu izvēlēto autoru valodas individuālā stila raksturojumu. Tabulā izveidotas: 1) pazīmes, pēc kurām var noteikt individuālo stilu (piemēram, valodas koda maiņa; netradicionāls pieturzīmju lietojums;</p>	<p>1. Grupā veido sarunu par autora individuālo stilu, piemēram, atbildot uz jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kā valoda ir saistīta ar domāšanu, vai mēs visi domājam vienādi? Kas mums visiem ir kopīgs domājot (mēs domājam ar valodas starpniecību)?</i> • <i>Kas ir "individuālais stils": apģērbā, frizūrā, mūzikas izvēlē u.tml.? Vai jums pašiem piemīt savs individuālais stils? Arī valodā?</i> • <i>Kas ir rakstnieka valodas individuālais stils, kāpēc rakstniece Inga Gaile individuālā stila vietā saka "rakstnieka/-es individuālā balss"?</i> • <i>Kas ietekmē autoru individuālo stilu (konteksts: laiks un vieta, kurā viņi dzīvo, lasītā literatūra, personības īpatnības, raksturs, kultūras, ceļojumu pieredze vai kas cits)?</i> • <i>Kā tekstā izpaužas rakstnieka individuālais stils/ individuālā balss (atsauc atmiņā iepriekšējā apakštematā apgūto par valodas līdzekļiem)?</i> • <i>Kāpēc tieši daiļliteratūras darbos vispēcīgāk iezīmējas rakstnieka individuālais rokraksts?</i> <p>Skatās izglītojošā TV kanāla "Tava klase" video nodarbību "Autora individuālais stils". Salīdzina iepriekš grupā izteiktās domas ar video dzirdēto un redzēto. Papildina savu sarakstu ar ideju apkopojumu.</p> <p>2. Lasa dažādos avotos literatūrkritiķu teikto par N. Ikstenas valodu romānā "Mātes piens", par citu šajā tematā izvēlēto literāro darbu autoru valodu. Atzīmē minētās pazīmes, salīdzina ar pašu atklāto iepriekšējā apakštemata laikā. Izvēlas divus autorus, kuriem veido viņu valodas individuālā stila raksturojuma tabulu.</p>	<p>Elektroniskajā skaidrojošajā vārdnīcā tezaurs.lv var lasīt par vārdu "idiolekts", salīdzināt vārda skaidrojumu ar jēdzienu "individuālais stils".</p> <p>Var vilkt paralēles ar jēdzieniem, kas darināti pēc līdzības ar vārdu "dialekts": "reģiolekts", "sociolekts". Nacionālās enciklopēdijas šķirklī "Sociolingvistika" (sadaļa "Valodas mainīgums") atrast šo jēdzienu skaidrojumu. Lūgt skolēnus padomāt, vai kāda autora individuālajam stilam ir raksturīgs noteikts sociolekta vai reģiolekta lietojums.</p> <p>Var izmantot Nacionālās enciklopēdijas šķirklus (piemēram, par romānu "Mātes piens"), izdevumu priekšvārdus (piemēram, 2015. gada romānam "Būris") u.c. avotus.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
			<p>īpatnējas teikumu konstrukcijas, parcelāti u.tml.); 2) citāti, piemēri, kas ilustrē šīs pazīmes. Balstoties uz tabulas saturu, rakstiski noformulēti būtiskākie secinājumi par abu autoru valodas individuālo stilu kopumā vai konkrētā literārajā darbā.</p>		
<p>Kā veikt detalizētu valodas parādību izpēti daudzveidīgos tekstos?</p>	<p>~ 8</p>	<p>1. un 2. Izprot digitālo humanitāro resursu nozīmi daudzveidīgas latviešu valodas apzināšanā un izpētē. Zina, kas ir latviešu valodas korpusi un kā tos lietot; mērķtiecīgi izmanto noteiktus latviešu valodas korpusus savu individuālo pētījumu veikšanai.</p>	<p>1. Izveidots 1–2 izvēlēto vārdu raksturojums (portrets) pēc, piemēram, šādiem kritērijiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Cik reizes noteiktā korpusā tie ir lietoti?</i> • <i>Kādos kontekstos tie visbiežāk ir lietoti (kādos vārdu savienojumos)?</i> • <i>Kādas ir biežāk sastopamās šo vārdu nozīmes?</i> • <i>Vai tādas pašas nozīmes uzrāda arī elektroniskā skaidrojošā vārdnīca tezaurs.lv?</i> • <i>Kādi ir spilgtākie vārda lietojuma piemēri? Kas ir to autori?</i> <p>2. Secinājumi par skolēnu 2018. gadā rakstītajiem pārspriedumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kā tajos ir izmantoti temata "Teksts un indivīds" apguves laikā lasītie autori un viņu darbi; • kā sava viedokļa argumentācijā viņu vienaudži ir izmantojuši konkrētus piemērus (literāros tēlus, sižetu, autora individuālā valodas stila raksturojumu u.tml.); 	<p>1. Iepazīstas ar vietni http://www.korpuss.lv/ – aplūko tur pieejamos latviešu valodas korpusus (īpaši: Līdzsvaroto mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusu: http://www.korpuss.lv/id/LVK2018 un Skolēnu pārspriedumu korpusu: http://www.korpuss.lv/id/P%C4%81rspridumi). Pēta korpusu izmantošanas iespējas, sākot ar norādi "meklēt". Izvēlas vārdus, kuru nozīmes autentiskos valodas lietojuma kontekstos vēlētos izpētīt (piemēram, "piens", "būris", "individuālais" u.c.) – LVK2018.</p> <p>2. Ieraksta Skolēnu pārspriedumu korpusa meklētājā vārdus (Ikstena, piens, Bels, būris, Bērzs, Elsbergs, dzeja, Orvels, Vinstons u.tml.). Nosaka, ko skolēni 2018. gada pārspriedumos rakstīja par N. Ikstenas, A. Bela, Dž. Orvela, K. Elsberga vai citu autoru darbiem. Analizē šos darbus, pievēršot uzmanību saturam un valodas lietojumam. Nosaka skolēnu rakstītajā stīprās puses (oriģināla doma, neparasti salīdzinājumi, spilgtas metaforas, neparasti veidota teksta kompozīcija u.tml.) un tekstā sastopamos</p>	<p>Var noskatīties video, kā strādāt ar latviešu literārās un latgaliešu rakstu valodas korpusiem, kas ir izveidoti latgaliešu rakstu valodas apguves vajadzībām, bet tie ir izmantojami arī citiem mērķiem (skatīt: https://ltg.korpuss.rta.lv/video_lekcijas/).</p> <p>Skolēniem var piedāvāt veikt arī nelielus individuālos pētījumus, izmantojot korpusus un sajaucot ar visos apakštematos iepriekš apgūto, piemēram, pētīt romānā "Mātes piens" minētos vārdus, jēdzienus, artefaktus u.tml. ("puķu bērni",</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
			<ul style="list-style-type: none"> kāda ir pārspriedumu valoda, kas tajā ir labs un kādi ir būtiskākie trūkumi. 	trūkumus (nepilnīga argumentācija, vispārīgs autora vai viņa darba raksturojums, valodas kļūdas u.tml.).	vārda "secen" lietojums mūsdienu latviešu valodā un vārda simboliskā nozīme romānā).
Kā attīstīt savu individualitāti, personību un individuālo valodas stilu – diskusiju forums	~ 6	<p>1. Zina nosacījumus, kas svarīgi diskusijai rakstu formā digitālajā vidē, lai veidotos cienpilna saziņa un tiktu sasniegts diskusijas mērķis.</p> <p>2. Sadarbojas interaktīvas rakstīšanas situācijā – diskusiju forumā, attīstot dialogiskumu, kolektīvas rakstu saziņas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cienpilnu saziņas gaisotni.</p>	<p>1. Izveidots saraksts ar nosacījumiem, kuri jāievēro, lai diskusijas laikā interaktīvajā diskusiju forumā veidotos veiksmīga saziņa.</p> <p>2. Izveidots diskusijas tematam atbilstošu jautājumu, sava viedokļa un tā pamatošanai izmantojamo argumentu uzmetums. Aktīva iesaistīšanās diskusijā, interaktīvi reaģējot uz citu teikto un paužot savu viedokli. Kritēriji aktīvas un lietpratīgas piedalīšanās noteikšanai:</p> <ul style="list-style-type: none"> izsaka savu viedokli par diskusijas tematu, pamato ar argumentiem; 	<p>1. Reflektē par savu pieredzi rakstu saziņā dažādos sociālajos medijos. Pārrunā grupā par pieredzi piedalīties rakstu saziņā un diskusijās digitālajā vidē, par:</p> <ul style="list-style-type: none"> dažiem diskutablākajiem tematiem; saziņas dalībnieku izmantotajiem argumentiem; spēju pieņemt atšķirīgus viedokļus, skatu punktus, vēlmi vai nevēlēšanos uz klausīt pretējus viedokļus; veiksmīgas un neveiksmīgas saziņas iemeslus; atšķirībām starp komunikāciju mutvārdos un rakstu formā; nosacījumiem, kas svarīgi rakstu komunikācijai digitālajā tiešsaistes vidē. <p>Veido sarakstu ar nosacījumiem veiksmīgai diskusijai rakstu formā digitālajā vidē.</p> <p>2. Sagatavojas diskusijas tematam, atkārtojot iepriekš apgūto šajā un citos apakštematos, pārdomājot savu viedokli par diskusijas tematu un kolekcionējot idejas jautājumiem un argumentiem, kurus varētu izmantot atbilstoši tematam. Iesaistās rakstiskā diskusijā.</p>	<p>Diskusijai vajadzētu noteikt laika robežas (40–60 minūtes). Potenciālie diskusijas temati, piemēram, varētu būt:</p> <p>"Dzīvojot būrī vai sociālajā burbulī, savu balsi nevar saklausīt."</p> <p>"Valodas izjūta ir ne tikai dotība, bet arī ikdienas darbs." (Nora Ikstena)</p> <p>"Ārējais veidols (izskats) vairāk atspoguļo personas identitāti nekā viņa valoda."</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtēt sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
			<ul style="list-style-type: none"> • ir ieinteresēts citu skatpunktu, viedokļu izziņāšanā un izpratnē; • izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi, piekrītot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai otrādi – nepiekrītot un izsakot iebildumus; • nenovirzās pats un neļauj citiem novirzīties no diskusijas temata; • atpazīst neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu; • identificē neefektīvas komunikācijas gaitu, cēloņus un saziņas normu pārkāpumus, cenšas tos mazināt vai novērst; • viedokli rakstu formā pauž tā, ka tas ir saprotams arī citiem. 		

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviņu prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē (..).</p> <p>1.3. Nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko.</p> <p><i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i></p> <p>2.2. Raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu ieceri, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.</p> <p>3.4. Pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem.</p> <p>3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.</p> <p><i>Sadarbība</i></p> <p>4.1. Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju.</p> <p>4.2. Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē.</p> <p>4.3. Mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.</p> <p><i>Pilsoniskā līdzdalība</i></p> <p>5.1. Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē indivīdu, sabiedrības un vides mijiedarbību.</p> <p>5.4. Patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.</p> <p><i>Digitālā pratība</i></p> <p>6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p> <p>6.2. Analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, atbildīgi uzvedas un komunicē digitālajā vidē atbilstoši savām un citu interesēm.</p> <p>6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, uzņemas atbildību rīkoties, lai novērstu nekvalitatīva mediju satura radīto ietekmi, un, radot savu mediju saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus.</p> <p>6.4. Analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbilstību savām un sabiedrības interesēm.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.1. Analizējot daiļliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem. Veido argumentētus spriedumus, kā sabiedriskā doma ietekmē valodas attīstību un tās lietojuma praksi.</p> <p>1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p>1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai). Identificē grūtības, kas rodas teorētisko avotu izpētē, atlasē un novērtējumā, formulē veidus, kā risināt šos jautājumus.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un piemērotību savu tekstu izveidei.</p> <p>2.2. Izmanto savu eksperimentālo tekstu veidošanai mediju videi raksturīgus valodas izteiksmes līdzekļus, izskaidro un vērtē to lietderību.</p> <p>2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu, naida runu, politnekorektas valodas lietojumu. Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus; diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p> <p>3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. Bagātina atbilstoša stila un žanra tekstus, lietojot okazionālistiskus, oriģinālus tēlainās izteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras. Veido jaunrades tekstus.</p> <p>3.4. Pēta un vērtē savu un citu personu runas stilu, izsaka argumentētus priekšlikumus, kā to pilnveidot. Secina, kā valodā izpaužas personas individualitāte un stila savdabība.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.1. Interpretē un kombinē simbolus un kultūras zīmes (folkloras, literatūras, valodas u. c. zīmes) dažādu žanru tekstos.</p> <p>4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. Pamato valodas vienību saderību un atbilstību runas situācijai un valodas kultūras normām. Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.4. Analizē un vērtē fonētisko un grafētisko līdzekļu mērķtiecīgu lietojumu dažādos mutvārdu un rakstveida tekstos. Veidojot un prezentējot tekstus, bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (balss toni, tēlainu valodu, grafiskiem izcēlumiem, simboliem, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, netradicionālu interpunkciju, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai pārliecinoši iedarbotos uz teksta adresātu un sasniegtu komunikatīvo mērķi.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus, to struktūru, kompozīciju un izpaušmes formas, salīdzina saturiski līdzīgus mākslas darbus dažādos mākslas veidos. Mērķtiecīgi diskutē par laikmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpaušmēm, lieto atsauces uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.</p> <p>2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.</p> <p>2.10. Sadarbībā ar domubiedru grupu pēta, kā kultūrvīdē (reālajā un digitālajā) radošās un mākslinieciskās darbības rezultātā izpaužas personiskā un kopienas identitāte. Reflektē par savas identitātes izpaušmēm reālajā un digitālajā vidē.</p>

Solvita Berra

Teksts un vara

Latviešu valoda un literatūra II
Padziļinātais kurss

Priekšvārds par tematu

Metodiskie ieteikumi temata “**Teksts un vara**” apguvei ir paredzēti vidusskolas augstākajam latviešu valodas un literatūras apguves līmenim, kas padziļina un paplašina skolēnu skatījumu uz tekstu, tā uztveres un izpētes dimensijām. Daiļliteratūras pilnteksti un skolēnu aktīva šo tekstu kontekstualizētā un starpdisciplinārā izpēte ir uzskatāma par temata galveno metodoloģisko balstu, lai attīstītu skolēnu caurviju prasmes un virzītu viņus uz sasniedzamajiem rezultātiem valodas jomā un kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā.

Temata plānojums kontinuīvi papildina tematus “Teksts un indivīds” un “Teksts un sociālās grupas”, taču atsevišķi saskares punkti ir veidoti arī ar pārējiem kursa tematiem.

Piedāvātā **temata apguve** ir paredzēta **105 mācību stundām**. Ja vien iespējams, ieteicams strādāt dubultstundās, jo šāds laika plānojums palīdz organizēt mācību darbu mērķtiecīgāk un izvairīties no sadrumstalotības, kā arī ļauj skolēniem iedziļināties tematā un katras tikšanās reizes konceptuālajā ietvarā.

Temata apguves vispārīgais mērķis ir pētīt daudzveidīgus saturiskus un izteiksmes paņēmienus dažādu laikmetu, stila un žanra daiļliteratūras tekstos, lai atklātu varas uztveri, dažādas varas pozīcijas un varas ietekmi atsevišķu personību, sociālo grupu un sabiedrības līmenī un lai, apspriežot atšķirīgus viedokļus un pieredzes, veidotu un stiprinātu skolēnu patstāvīgā viedokļa formulēšanas un argumentācijas prasmes, un katras personas valodas stilu individuāli vai kolektīvi veidotos tekstos.

Temata apguves konkrētie mērķi ir:

- pilnveidot skolēnu prasmi padziļināti analizēt literāru tekstu, izmantojot ticamu un nodēriģu papildu informāciju par tekstu un ar to saistītajiem kontekstiem (vēsturiskajiem, sociālajiem, kultūras un autora/centrālā tēla biogrāfiskajiem);
- attīstīt skolēnu prasmi identificēt, apkopot, izvērtēt un interpretēt atšķirīgos modos (piemēram, rakstu valodā un mutvārdu valodā, zīmju, simbolu un attēlu veidā, caur skaņām) izteiktas idejas un nozīmes dažāda veida tekstos;

- rosināt skolēnus domāt, jautāt, vērtēt un veidot diskusijas par atsevišķu personību, sociālo grupu un sabiedrības attiecībām ar varu un kultūru atšķirīgos laika periodos un šo attiecību atspoguļojumu dažāda veida tekstos (galvenokārt literāros tekstos);
- salīdzināt un kritiski vērtēt dažādu laikmetu sociālās un kultūras normas, prakses un pieredzes, tad secināt par to ietekmi uz atsevišķām personībām (piemēram, ieradumiem, vērtībām, attieksmēm un profesionālo darbību), sociālajām grupām un sabiedrību kopumā;
- veidot skolēnu ieradumu regulāri formulēt un paust savu viedokli, pamatojot to ar konkrētiem piemēriem un pārliecinošiem argumentiem, ar cieņu uzklautīt un pieņemt citu viedokļus;
- rosināt skolēnus veidot, prezentēt vai publicēt savus radošos darbus un jaunrades tekstus;
- plānot, veidot un vadīt savu mācību procesu (darba plānu, grupu darbus, nelielus pētījumus, mācību moduli), uzņemties atbildību par tā kvalitāti un reflektēt par to.

Temata apguves plāns ir strukturēts **sešos apakštematos**, iekļaujot ievadu, četras galvenās apakšnodaļas un kopsavilkumu.

Temata sadalījumu apakštematos var veidot dažādi, piemēram, balstoties uz tekstos atainotajām varas tēmām (piemēram, valsts politika un ideoloģija, ģimene un attiecības) vai varas pozīcijām (piemēram, noteicējs, padotais, ietekmējošais, pakļautais). Tāpat par galveno atskaites punktu apakštematu izveidē iespējams izvēlēties tekstu stilus, veidus vai žanrus (piemēram, literārie teksti – dzeja, proza, drāma; informatīvie teksti, publicistikas teksti). Šī temata atsegumā ir ievēroti trīs principi:

- 1) hronoloģiskais princips;
- 2) biogrāfiskais princips;
- 3) veseluma un daļas princips.

Galveno apakštematu izvēle un izkārtojums veidots, pirmkārt, pēc **hronoloģiskā principa**, piedāvājot literāros tekstus, kas ataino četrus laika periodus:

- 13. gadsimts;
- 20. gadsimta pirmās desmitgades (Latvijas valsts izveidi);
- padomju laiku;
- mūsdienas.

Otrkārt, katra secīgā apakštemata centrā ir literārais teksts par vienu **reālu personību** katrā izvēlētajā laika periodā, viņas uzskatiem, vērtībām, profesionālo darbību un attiecībām ar politisko varu konkrētajā laikposmā. Apzināti ir izvēlēti teksti par atšķirīgu jomu pārstāvjiem (karalis, ministrs, mākslinieks un literāte), lai aptvertu dažādas perspektīvas. Tāpat šāda pieeja tekstu izvēlei ļauj salīdzināt vēsturisko faktu un biogrāfijas iekļāvuma stratēģijas literārajos darbos, personības portretējuma paņēmienus, autora pozīciju tekstā, kā arī atainojumam izvēlētas personības attieksmi pret varu (t.sk. cīņu par/preto varu), personības nozīmi konkrētajā laikposmā un ietekmi uz sabiedrības un kultūras procesiem īstermiņā un ilgtermiņā. Temata apgūvē iekļautie literārie darbi:

- Zīverts, M. (1965). *Vara*. Sidneja: Salas apgāds;
- Ūdris, J. (2014). *Meierovics. Trīs Annas*. Rīga: Zvaigzne ABC;
- Fridrihsons, K., Repše, G. (2010). *Mala. Tā rakstīja Fridrihsons*. Rīga: Dienas grāmata;
- Ikstena, N. (2003). *Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari*. Rīga: Pētergailis.

Izvēlētos tekstus vieno ne tikai tas, ka to centrālie tēli ir reālas personības, bet arī tādas pazīmes kā norādes uz citām tā laikposma personībām, sociāliem un kultūras notikumiem un atmosfēru sabiedrībā, intertekstualitāte un saistāmība ar audiovizuāliem materiāliem.

Veseluma un daļas princips nozīmē to, ka, pirmkārt, skolēni pamatā strādā ar **četriem** iepriekš nosauktajiem pilna apjoma literārajiem tekstiem un papildus izmanto tekstus (literāros, informatīvos, zinātniskos un populārzinātniskos), kas ir apjomā nelieli vai plašāku tekstu fragmenti. Pilnteksta daļdarbi ir uzskatāmi par primārajiem temata tekstiem, kuru

- 1) literārajam,
- 2) mākslinieciskajam,
- 3) lingvistiskajam analīzei

pievēršama galvenā uzmanība. Ieteicams, ka skolēni **šos četrus** literāros tekstus izlasa jau pirms temata apguves vai pēctecīgi pirms katra apakštemata un veido konspektus vai vizuālus pārskata materiālus pēc skolotāja norādēm, pašu iniciatīvas un intereses (piemēram, centrālo tēlu saraksts un īss raksturojums, hronoloģisko notikumu izkārtojums laika līnijā, citātu kopa ar tēlu uzskatiem par varu un attieksmi pret to, metalingvistisku komentāru jeb komentāru par valodas jautājumiem citāti). Būtiskākos daļdarbu fragmentus ieteicams vēlreiz lasīt klasē, pievēršot uzmanību atsevišķiem to struktūras, idejas un/vai valodas aspektiem (piemēram, tēmu spilgti reprezentējošiem vai īpatnējiem valodas piemēriem). Ieteikumi fragmentu atlasē un mācību darbībās saistībā ar šiem fragmentiem ir doti katra apakštemata atseguma tabulas sadaļās "Darbības" un "Komentāri". Savukārt papildu teksti ir sekundāri, tie paplašina un padziļina skolēnu izpratni par tematu un sniedz noderīgu kontekstuālo informāciju par primārajiem temata tekstiem (respektīvi, izvēlētajiem literārajiem tekstiem). To lasīšana un izmantošana mācību darbā ir atkarīga no laika, nepieciešamības un skolēnu interesēm. Papildu tekstu lasīšana (ar uzdevumu vai bez tā) var būt mājasdarbs vai daļa no tā.

Otrkārt, katrs no apakštematiem ir aplūkojams gan kā patstāvīgs viensums konkrētā laika perioda dokumentējuma, atsevišķa literārā teksta un viena indivīda varas pozīciju gadījuma izpētei, gan kā daļa no plašākas diskusijas par to, cik dažādos veidos un ar kādiem valodas līdzekļiem literatūrā var atainot ietekmīgas personības attiecības ar varu (t.sk. tās atbalstītājiem un oponentiem, tuvākajiem cilvēkiem un nodevējiem) un kā šie literāro darbu mākslinieciskie risinājumi palīdz izprast atšķirīgas varas formas, izpausmes un pozīcijas.

Metodisko ieteikumu 1. daļas “**Temata iedalījums apakštematos, īss metodiskais komentārs**” pamatā ir tabula, kurā apkopoti apakštematu nosaukumi un galvenie izpētes virzieni jautājumu formā, katram apakštematam ieteicamais stundu skaits un īsi metodiskie komentāri par katru apakštematu anotācijas veidā.

Metodisko ieteikumu 2. daļu “**Tematiskie plāni**” veido sešu apakštematu atsegumi, norādot:

- primāros un sekundāros tekstus;
- apakštemata apguves secību ar izpētes jautājumiem;
- ieteicamo stundu skaitu katrai mācību procesa daļai jeb izpētes jautājumu kopai;
- sasniedzamos rezultātus katrai mācību procesa daļai jeb izpētes jautājumu kopai, ar krāsu kodiem marķējot formatīvos un summatīvos vērtējumus;
- pierādījumus, kas liecina par izvīzīto rezultātu sasniegšanu (vienam sasniedzamajam rezultātam var būt vairāki pierādījumi), un kritērijus atsevišķu rezultātu (svarīgāko, skolēniem mazāk zināmo) novērtēšanai;
- skolēnu (atsevišķos gadījumos arī skolotāja) darbības mācību procesā, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem un īstenotu tos;
- komentārus ar papildu metodiskajiem norādījumiem, valodas resursiem un ieteicamo literatūru;
- sasniedzamos rezultātus caurviju prasmēs, valodu mācību jomā, kā arī kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā.

Katrā tematiskajā plānā jeb apakštemata atsegumā uzmanība ir pievērsta visiem mācību procesa posmiem: 1) mācību darba plānošanai un apakštemata aktualizācijai; 2) mācību darbam ar iespēju skolēniem pašiem darboties (piemēram, meklēt informāciju, formulēt kritērijus, uzdot jautājumus, izteikt hipotēzes), izvērtēt dažādas kvalitātes tekstus un citu skolēnu paveiktos uzdevumus un mācīties no tiem, apmainīties ar konstruktīviem ieteikumiem u. tml.; 3) mācību darba kvantitatīvai (ar vērtējumu) un kvalitatīvai (ar refleksijām) novērtēšanai. Tāpat katrā apakštematā ir ņemts vērā zināšanu procesu modulis: zināmās informācijas un asociāciju aktualizēšana; jaunas informācijas ieguve un izpēte; jēdzienu, principu un ideju konceptualizēšana; funkcionāla un kritiska analīze; zināšanu un prasmju pārnese uz saviem tekstiem pēc standartizēta parauga vai radoši (Berra 2020: 37–39).

Katrs apakštemata atsegums piedāvā optimālu skolēnu darbību kopumu, kurā latviešu valodas un literatūras jautājumi caur literārajiem darbiem par dažādiem laikposmiem un personībām tiek skatīti kontekstualizēti, starpdisciplināri un sasaistē ar mūsdienām (t.sk.

skolēnu uzskatiem un pieredzi). Piedāvātais darbību kopums var tikt mainīts (piemēram, pārveidojot atsevišķas darbības, aizstājot tās ar citām darbībām vai nerealizējot tās) atbilstoši katras skolēnu grupas zināšanu līmenim, vajadzībām un interesēm. Piedāvātās skolēnu mācību darbības un papildu teksti ļauj veidot diferencētu mācību darbu arī vienas skolēnu grupas robežās. Tomēr jebkuras maiņas rezultātā nedrīkst tikt pazaudēta loģiska darbību pēctecība un to savstarpējais sakars vai ierobežota skolēnu aktīva darbošanās. Lai gan galvenajam mācību procesam jānotiek klasē, atsevišķas skolēnu darbības (piemēram, esejas tīrraksta veidošana vai zinātniska raksta fragmenta lasīšana) var notikt ārpus mācību stundas; šādi ieteikumi ir norādīti Tematisko plānu tabulas sadaļā “Komentāri”.

Skolēnu darba rezultāta (t.s., pierādījumu) novērtējuma kritēriji ir norādīti vispārīgi, apziņoties, ka skolēni kopā ar skolotāju paši tos formulē un/vai precīzē atbilstoši katra uzdevuma specifikai, kā arī padziļinātā kursa programmas parauga 4. pielikumam un eksāmena prasībām. Jāuzsver, ka, lai skolēni izprastu kvalitatīva snieguma būtību konkrētajā uzdevumā, ir svarīgi analizēt un vērtēt dažādas kvalitātes darbus, tādējādi testējot arī vērtēšanas kritērijus, un tikai tad pašiem izpildīt uzdevumu (piemēram, uzrakstīt privātu vēstuli).

Tematā ir četri galvenie **pārbaudes darbi** ar summatīvu vērtējumu:

- 1) publiskā runa (skatīt 2. apakštematu);
- 2) eseja (skatīt 3. apakštematu);
- 3) recenzija (skatīt 5. apakštematu);
- 4) jaunrades darbs (skatīt 6. apakštematu).

Jaunrades darbs – prozas vai dramaturģijas teksts par ievērojamu vēsturisku/mūsdienu personību un viņas attiecībām ar varu visdažādākajās izpaušmēs – uzskatāms par temata beigu darbu. Ieteicams, ka skolotājs jau temata sākumā rosina skolēnus patstāvīgi uzkrāt noderīgus uzziņu materiālus un rakstīt piezīmes (piemēram, idejas sižeta attīstībai, vēsturiskus faktus, trāpīgus personības izteicienus) jaunrades darba izveidei. Katrā apakštematā (“Ievads” un “Kopsavilkums” ir izņēmumi) ir dots viens tekstveida uzdevums, kas ir saistīts ar iztīrītā literārā teksta raksturojoša elementa izveidi un kas virza skolēnus uz patstāvīgu literārā teksta radīšanu. Radošie tekstveida uzdevumi ir: monologs, tēlojums, vēstule un galvenā tēla portrets. Taču skolēniem šie temata apguves laikā izveidotie radošie darbi (teksta vienības) nav obligāti jāiekļauj noslēguma pārbaudes darbā; tie var funkcionēt kā radoši eksperimenti (vingrinājumi).

1. Temata iedalījums apakštematos, īss metodiskais komentārs

Nr. p. k.	Apakštemati	Stundu skaits	Īsi metodiskie komentāri
1.	<p>levads: Ko nozīmē jēdziens “vara”, un kā to var izteikt ar verbāliem un neverbāliem līdzekļiem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ko piedāvā temats, un kā to apgūt? • Kā lingvistiski raksturot jēdzienu “vara”, un kā šī analīze palīdz izprast tā nozīmes un lietojumu dažādos kontekstos? • Kā jēdziens tiek (varētu tikt) iztirzāts literatūrā, mākslā un kultūrā? 	6	<p>Apakštemata ievada daļā skolēni tiek iepazīstināti ar temata un apakštemata struktūru, saturu, galvenajiem pārbaudes darbiem un sasniedzamajiem rezultātiem mācību kursa standarta un parauga programmas kontekstā, kā arī tiek rosināti veidot savu temata darba plānu, formulēt galvenos izpētes jautājumus un individuālo temata mērķi.</p> <p>Liela uzmanība tiek pievērsta temata atslēgvārda <i>vara</i> starpdisciplinārai izpētei vairākos līmeņos, saistot skolēnu zināšanas un asociācijas ar uzziņas materiālos pieejamo informāciju par vārda polisēmiju, lietojumu un uztveri sabiedrībā.</p> <p>Apakštemata noslēgumā atslēgvārds tiek kontekstualizēts caur literārajiem un mākslas darbiem, plašāk koncentrējoties uz ievērojamu personību dzīvesstāstiem, laikmetu dokumentāciju, vēsturiskās patiesības meklējumiem un iztēles ainām (inscenējumiem) daiļdarbos un uz šādu literāro darbu izveides un satura īpatnībām.</p>
2.	<p>Kā vara ietekmē indivīda attiecības ar tuviniekiem, sabiedrotajiem un ienaidniekiem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kādi uzbūves, satura un valodas līdzekļi tiek izmantoti traģēdijā? Kāds ir to nolūks? • Kas kompozicionāli, saturiski un lingvistiski raksturo Mārtaņa Zīverta lugu “Vara”? • Kas raksturo varu un valdnieku 13. gadsimtā? • Kā vara un valdnieks ir atspoguļots M. Zīverta lugā? • Kā izveidot iedarbīgu publisko runu? 	15	<p>Apakštemata apguvei ir piedāvāts padziļināti strādāt ar Mārtaņa Zīverta viencēliena lugu “Vara” (1965), lai atklātu traģēdijas izveides, satura un valodas līdzekļus, kas izmantoti vēsturiskas personības, lietuviešu karaļa Mindauga, un varas pozīciju un attiecību atainojumam dramaturģiskā darbā.</p> <p>Īpaša uzmanība ir pievērsta monologam kā būtiskam traģēdijas kompozīcijas un satura elementam ar savu iekšējo struktūru, nozīmīgu semantisko slogu un specifiskiem valodas līdzekļiem, lai sakāpinātu gan monologa uztvērējas (t.i., sievietes tēla), gan literārā darba lasītāja emocijas. Ar šo tekstveides elementu ir saistīts arī skolēnu gala pārbaudes darbs, ko veido divas daļas: vēsturiskas/mūsdienu personības iedomāts rakstveida monologs, kurā atklājas uzskati par varu, pieredze attiecībās ar varu un attieksme pret varu (50 %), un publiskā runa ar izvēlētās personības viedokļu, pieredzes un attieksmju kritisku izvērtējumu (50 %).</p>
3.	<p>Kas nepieciešams valsts varas izveidē, nostiprināšanā un saglabāšanā?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ko 20. gadsimta pirmajās desmitgadēs mūsdienu Latvijas teritorijā dzīvojošajiem nozīmēja neatkarīga Latvijas valsts, un ko tā nozīmē Latvijas iedzīvotājiem mūsdienās? 	24	<p>Apakštemats ir saistīts ar 20. gadsimta sākuma kultūras vēsturi un Latvijas valsts dibināšanas un starptautiskas atzīšanas procesa atainojumu Jāņa Ūdra romānā “Meierovics. Trīs Annas” (2014). Apakštemats skolēniem piedāvā caur romāna autora izvēlēto vēstures materiālu (piemēram, reālu cilvēku biogrāfijām, vēstulēm, fotogrāfijām) un izveidoto iztēles ainu (piemēram, centrālā tēla iekšējo monologu un dialogu ar sieviešu tēliem) analīzi iepazīt Latvijas Republikas pirmo ārlietu ministru Zigrīdu Annu Meierovicu kā neatkarīgas valsts varas līdzveidotāju un viņa profesionālās darbības reprezentāciju literārajā darbā.</p>

Nr. p. k.	Apakštemati	Stundu skaits	Īsi metodiskie komentāri
	<ul style="list-style-type: none"> • Kuri literārā teksta žanra, kompozīcijas un valodas elementi rada vēsturiskās patiesības iespaidu? • Kā veidot savu profesionālo izaugsmi? • Kāda loma profesionālajā izaugsmē ir ģimenes un domubiedru atbalstam? • Kādi diskursi ar valodu pastāvēja 20. gadsimta pirmajās desmitgadēs, un kādi – mūsdienās? • Kā esejā apvienot argumentus ar personiskajiem viedokļiem? 		<p>Skolēni tiek rosināti romānā aplūkoto laika periodu un iztirzātos jautājumus salīdzināt ar mūsdienām, apspriežot tādus individuāli un sociāli svarīgus tematus kā neatkarīgas valsts nozīme un nākotnes vīzija; valsts reprezentācijas pasākumi starptautiskā līmenī, atsevišķu Rīgas pilsētas vietu un objektu uztvere un funkcionalitāte; valodas situācija un valdošie diskursi par valodu/-ām; privātās dzīves un profesionālās dzīves līdzsvars. Lai to izdarītu, skolēniem tiek piedāvāts pāros vai grupā veikt nelielus pētnieciskos darbus, attīstot iemaņas datu ieguvē, apstrādē un analizē. Tāpat skolēniem tiek dota iespēja, balstoties uz pašu identificētajām un izvēlētajām romāna sižeta līnijām, izveidot un īstenot savu mācību darba plānu 6–8 mācību stundām.</p> <p>Apakštematā ir iekļauti divi pārbaudes darbi, kas dod formatīvo un summatīvo vērtējumu. Pirmais pārbaudes darbs ir tēlojums (notikuma, situācijas, vides, sociālas grupas, laikmeta liecību, kultūrzīmju) no centrālā tēla vai naratora skatupunkta. Šis darbs ir daļa no temata kopējā pārbaudījuma – jaunrades darba. Otrais pārbaudes darbs ir eseja par kādu no apakštematā iztirzātajiem starpdisciplinārajiem jautājumiem.</p>
4.	<p>Kā nosargāt gara spēku varas represijās?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kā un kāpēc padomju vara centās salauzt latviešu inteligenci? • Kā franču kultūra ietekmēja radošos procesus 20. gadsimta vidū Latvijā? • Kas bija/ir Kurts Fridrihsons latviešu kultūrā? • Ko vēstules atklāj par individuālo un kolektīvo pieredzi (t.sk. ar varu) atšķirīgos laika periodos? • Kā uztvert un interpretēt K. Fridrihsona vēstules sievai no izsūtījuma? • Kā veidot, uztvert, interpretēt un izmantot piezīmes rakstveida un attēlu formā? • Kā apkopot un izmantot jauniegūtās zināšanas un sava darba izvērtējumu, lai izveidotu kopsavilkumu? 	24	<p>Apakštemats attiecas uz laika periodu starp 20. gadsimta 40. gadu beigām un 90. gadu beigām, pievēršoties padomju varas represijām pret latviešu inteligenci (jo īpaši t. s. "franču grupu") un to ietekmi gan uz ievērojamu personību likteni un radošo darbību, gan uz latviešu kultūras attīstību pasaules kultūru mijiedarbības kontekstā.</p> <p>Apakštemata apguvei ir piedāvāts strādāt ar Gundegas Repšes sastādīto grāmatu "Mala. Tā rakstīja Fridrihsons" (2010) par aktīvo un daudzpusīgo mākslinieku un domātāju Kurtu Fridrihsonu. Ieteicams papildināt šīs grāmatas izpēti ar mākslinieka skīču un gleznu (vai to reprodukciju) iepazīšanu un Dzintras Gekas-Vaskas filmas "Kurts Fridrihsons" (2018) vai tās fragmentu noskatīšanos. Savukārt, ja skolotājs nevēlas strādāt starpdisciplināri ar multimodāliem tekstiem, bet vairāk koncentrēties uz autonomu literāro procesu izpēti, skolēniem var piedāvāt ieteiktās grāmatas vietā vai papildus lasīt Leldes Stumbres romānu "Maija, <i>Cher Ami!</i> Tulkotāja Maija Silmale – dzīve pēc saviem noteikumiem" (2017) par tulkotāju Maiju Silmali.</p> <p>Piedāvātā apakštemata apguve balstās uz diviem galvenajiem jautājumiem saistībā ar izvēlēto grāmatu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ko par radošas personības gara spēku necilvēcīgos apstākļos atklāj paša cilvēka darbi, personiskie stāsti (dalīšanās ar pieredzi, jūtām, pārdomām par dažādiem jautājumiem) uzvedība un attieksme pret cilvēkiem, notikumiem un situācijām, un ko par to pauž līdzgaitnieku, domubiedru un pētnieku atmiņas un izpētes rezultāti (secinājumi un interpretācijas)? 2. Kāda ir kultūras izpausmju formu sinerģija Kurta Fridrihsona daiļradē, un kā tā ataino mākslinieka izpratni par kultūras procesiem un tanī iesaistītajiem Latvijas iedzīvotājiem pasaules kultūras kontekstā? <p>Lai atbildētu uz šiem jautājumiem, skolēni padziļināti pēta materiālus ar K. Fridrihsona personības un viņa daiļrades izvērtējumu un interpretācijām un paša K. Fridrihsona darbus: vēstules no Sibīrijas, piezīmes, skices un gleznu reprodukcijas, radošus projektus.</p> <p>Apakštematā tiek vērtēti divi skolēnu darbi: analītiskas atbildes uz apakštemata galvenajiem jautājumiem un radošs darbs – vēstuļu kopums mīļotajam/-ai, domubiedram vai tuvam draugam svešumā, bez iespējas būt Latvijā vai saņemt informāciju par Latvijā notiekošo.</p>

Nr. p. k.	Apakštemati	Stundu skaits	Īsi metodiskie komentāri
5.	<p>Kāds ir vārda (lingvokulturēmas) spēks, iedarbojoties uz sabiedrību?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kad, kā un kāpēc saruna kļūst par vērtīgu izpētes avotu zinātnē un ierosmes avotu rakstniecībā? • Kā literāti apspriež un izvērtē radošā darba procesu un sasniegtos rezultātus? • Kādi ir varas un nevardarbīgas pretošanās veidi un to nozīme politisko pārmaiņu apstākļos? Kāda ir radošo cilvēku un viņu daiļdarbu loma šajos procesos? • Kā un ar kādu nolūku literārā tekstā tiek dotas norādes uz citiem tekstiem un iekļauti citi teksti vai to fragmenti (interteksti)? • Ko par cilvēku atklāj viņam piederošas lietas, šo lietu lietojums un attieksme pret tām? • Kas raksturo labu un noderīgu recenziju? 	24	<p>Apakštemata apgūvē skolēni tiek rosināti pievērsties literārā un mākslas darba radīšanas procesam un autora un teksta (t.sk. audiovizuāla) ietekmei uz sabiedrību – uz plaša lasītāju loka sabiedrisko domu un uzvedību. Skolēniem vispirms tiek piedāvāts teorētiski izziņāt mutvārdu vēstures datu ieguves paņēmienus un dzīvesstāstus, tad padziļināti strādāt ar Noras Ikstenas grāmatu “Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari” (2003), kurā savijas N. Ikstenas refleksijas par grāmatas veidošanu un M. Zālītes personības atainošanu ar M. Zālītes komentāriem par savu radošo darbu tapšanu, kritiķu atsauksmēm un publikas novērtējumu. Grāmatas izpēte ir skatīta kontekstā ar darbā apspriestajiem un/vai iekļautajiem M. Zālītes daiļdarbiem un folkloras materiāla izmantojumu nevardarbīgām nacionālās kultūras ideju izplatīšanas un protesta akcijām. Atsevišķi uzmanība ir pievērsta dramatiskajai poēmai “Pilna Māras istabiņa”, lietu un ieradumu varai pār cilvēku, vispārīlvēciskām vērtībām un folkloras tradīcijai.</p> <p>Apakštematā ir iekļauti divi pārbaudes darbi: 1) radošs darbs, kurā skolēni veido reālas personības aprakstu ar 2–3 metaforu vai simbolu starpniecību; 2) recenzija par N. Ikstenas grāmatu.</p>
6.	<p>Nobeigums: Kā atainot ievērojamas personības identitātes, pārliecības, pieredzes un radošo darbību literārā darbā?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kā apkopot būtiskāko informāciju par ievērojamu personību un varas mijiedarbības atainojumu literārajās darbos? • Kā praksē notiek radošā rakstīšana, un kā ieceri par jaunrades darbu novest līdz vēlamajam rezultātam? • Kā mērķtiecīgi izvērtēt mācību procesu, savu un citu iesaistīšanos temata apgūvē un sasniegtos rezultātus? • Kā veidot loģisku pāreju no viena temata apguves uz citu tematu apguvi? 	12	<p>Temata beigu apakšnodaļu veido trīs savstarpēji saistītas daļas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) atsevišķi iztirzāto literāro darbu salīdzinājums; 2) jaunrades darba izveide; 3) padziļināts mācību procesa izvērtējums ar ieteikumiem temata jautājumu individuālai/kolektīvai turpmākajai izpētei. <p>Skolēni, salīdzinot literāros darbus, tiek rosināti domāt ne tikai par šo darbu formu un saturu, bet arī par vēsturisko notikumu un personību dzīvesstāstu atspoguļojuma iespējām latviešu literatūrā un par daiļdarbos pausto nozīmju un ideju ietekmi uz sabiedrības izpratni par varu dažādos laikposmos.</p> <p>Skolēni lēnām un pakāpeniski tiek virzīti uz jaunrades darba izveidi, radošās rakstīšanas procesā iekļaujot tādas būtiskas darbības kā darba plānošana u; noderīgas informācijas meklēšana, izvērtēšana un izmantošana; domu un priekšlikumu apmaiņa ar citiem skolēniem; reflektēšana par radošā darba izstrādes procesu un apmierinātība ar sasniegto rezultātu.</p> <p>Mācību procesa izvērtējumā skolēni salīdzina temata plānu ar reālo mācību praksi, izvērtē savu un citu (t.sk. skolotāja) darbu, plāno turpmākos mācību darba soļus saistībā ar temata jautājumu individuālu/kolektīvu izpēti citu kursa tematu kontekstā.</p>

2. TEMATISKIE PLĀNI

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

1. apakštemats: Ko nozīmē jēdziens "vara", un kā to var izteikt ar verbāliem un neverbāliem līdzekļiem?

Stundu skaits: 6

Primārie teksti

Pieejams: <https://tezaurs.lv/>

Pieejams: <http://www.korpuss.lv/>

Pieejams: <https://www.letonika.lv/>

Sekundārie teksti

Simsone, B. (2021). *Žanru literatūra*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/3647-%C5%BEanru-literat%C5%ABra>

* Formatīvā vērtēšana ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs

Temata viensums	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Ievads</p> <p><i>Ko piedāvā temats, un kā to apgūt?</i></p>	2	<p>1. Zina temata mērķus kursa kontekstā, kopējo apgūstamo saturu, vērtēšanas grafiku un galvenās apgūstamās prasmes.</p> <p>3. Izveido individuālu darba plānu ar personīgo mācību mērķi tematam.</p>	<p>1. un 2. Izveidots individuāls temata darba plāns saskaņā ar temata mērķi, izpētes jautājumiem, apgūstamo saturu un sasniedzamajiem rezultātiem.</p> <p>2. Izvirzīts personīgais mācību mērķis tematam, atbilstošs mērķa kritērijiem (SMART).</p>	<p>1. Iepazīstas ar temata organizāciju, saturu, mērķi, izpētes jautājumiem (skatīt "Padziļinātā kursa programmas paraugā vispārējai vidējai izglītībai") un sasniedzamajiem rezultātiem, veic piezīmes.</p> <p>2. Veido individuālu darba plānu ar galvenajiem izpētes jautājumiem, starprezultātiem un sasniedzamajiem rezultātiem, ņemot vērā temata prasības, saturu un laika plānojumu, personīgo motivāciju un intereses. Pievērš uzmanību primāro tekstu lasīšanas un pārbaudes darbu grafikam.</p> <p>3. Izvirza personīgo mācību mērķi tematam, ņemot vērā temata prasības un saturu, personīgo motivāciju un intereses. Definē kritērijus mērķa sasniegšanas novērtēšanai.</p>	<p>SMART mērķa kritēriji, to apraksts un piemēri: https://www.indeed.com/career-advice/career-development/smart-goals.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>“Vara” kā polisēmisks jēdziens <i>Kā lingvistiski raksturot jēdzienu “vara”, un kā šī analīze palīdz izprast tā nozīmes un lietojumu dažādos kontekstos?</i></p>	2	Analizē jēdziena “vara” un ar to saistīto vārdu / vārdu savienojumu nozīmes un kontekstus.	<p>1. Jēdziena “vara” raksturojums morfoloģiskā, leksiskā, semantiskā un pragmatiskā aspektā un būtiskākie secinājumi.</p> <p>2. Kopsavilkums (skatīt sadaļu “Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem”) par jēdziena “vara” nozīmēm un lietojumu dažādos kontekstos.</p>	<p>1. Padziļināti lasa jēdziena definīcijas, iepazīstas ar tā lietojuma biežumu un kontekstiem Latviešu valodas korpusā, apkopo svarīgāko informāciju un raksta secinājumus. Papildus salīdzina jēdziena definīcijas ar tā skaidrojumiem citās zināmās valodās, papildina secinājumus (ja nepieciešams).</p> <p>2. Darina jaunus vārdus ar lietvārdu “vara” (piemēram, “varaskāre”, “varēt”, “(ne-)varība”, “varonis”, “varens”, “varmācība”, “vardarbība”, “izvarot”) un noskaidro to iekļāvumu stabilos vārdu savienojumos un latviešu frazeoloģismos. Veido vārdu savienojumus ar jēdzienu (piemēram, “politiskā vara”, “mediju vara”, “tiesu vara”, “laicīgā vara”, “maigā vara”, “padomju vara”). Izpēta izveidoto vārdu un vārdu savienojumu lietojuma biežumu un kontekstus Līdzsvarotajā mūsdienu latviešu valodas korpusā. Papildina savus secinājumus.</p> <p>3. Grupā salīdzina un pārrunā individuālā darba rezultātus (secinājumus), veido kopīgus secinājumus.</p> <p>4. Kopīgi kritiski vērtē jēdziena nozīmes, lietojumu un izpratni dažādos kontekstos saistībā ar citiem jēdzieniem (atvasinājumiem, vārdu savienojumiem un frazeoloģismiem). Veido kopsavilkumu (piemēram, domu karti, 2–3 tēzes, Venna diagrammu), par jēdziena “vara” nozīmēm šaurākā un plašākā izpratnē, tā lietojuma kontekstiem.</p>	Drukātie un digitālie resursi: skaidrojošās un tulkojošās vārdnīcas, tēzauri, latviešu valodas korpusi, digitālās vārdnīcas svešvalodās (skatīt “Primārie teksti”).

Temata viensums	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Vara kā inspiācijas avots un izpētes tēma</p> <p><i>Kā jēdziens tiek (varētu tikt) iztirzāts literatūrā, mākslā un kultūrā?</i></p>	2	<p>1. Identificē tēmu un tematu daudzveidību saistībā ar jēdzienu "vara", to starpdisciplināritāti un potenciālu literatūrā (īpaši latviešu literatūrā).</p> <p>2. Raksturo teksta žanriskās, kompozicionālās, satura un valodas īpatnības, kas tiek (var tikt) izmantotas, atklājot ievērojamo personību pieredzi un uzskatus par varu literatūrā.</p> <p>3. Skaidro subjektīvo faktoru personības, vēsturisko notikumu un laikmeta atspoguļojumā literārā un mākslas darbā un kritiski vērtē šādu darbu nozīmi mūsdienu sociālo procesu un kultūrvēstures izpētē.</p>	<p>1. Vizuāls uzskates materiāls (skatīt sadaļu "Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem") ar literāro darbu tēmām un tematiem saistībā ar varu dažādās izpausmēs, ar komentāriem par piemērotākajiem tekstu žanriem un ar šo tēmu/tematu biežuma izvērtējumu latviešu literatūrā.</p> <p>2. un 3. Diskusijas apkopojuma tēzes par ievērojamu personību pieredzes un uzskatu iekļaušanu literāros un mākslas darbos un šādu darbu uztveres problemātiku vēsturiskās patiesības kontekstā.</p>	<p>1. Atsauc atmiņā un pārrunā iespējamās varas izpausmes veidus, varas avotus un varas pozīcijas. Ja nepieciešams, pārskata sociālo zinību un kultūras pamatu pierakstus vai mācību resursus vai konsultējas ar šo mācību priekšmetu skolotājiem.</p> <p>2. Grupā veido vizuālu uzskates materiālu (piemēram, domu karti) ar literāro darbu tēmām un tematiem saistībā ar varu dažādās izpausmēs. Norāda katrai idejai piemērotāko tekstu žanru un pamato šo izvēli. Vizuāli izceļ un pārrunā tās tēmas un tematus, kuri latviešu literatūrā ir mazāk aplūkoti vai uzskatāmi par tabu tēmām/tematiem, min šāda trūkuma iespējamās iemeslus.</p> <p>3. Analizē piemērus vai viedokļus un diskutē:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kā literatūrā un mākslā atainot ievērojamu personību (vēsturisku, mūsdienu) pieredzi (t.sk. attiecības ar varu) un uzskatus par varu? Kādi teksta žanri būtu piemēroti? Kādi teksta elementi iederas vēstījumā? Kādi valodas līdzekļi ir izmantojami?</i> • <i>Kā uztvert literāros un mākslas darbus (romānus, filmas, gleznas, performances, instalācijas) par ievērojamu personību?</i> • <i>Kādas problēmas varētu rasties šādu darbu novērtējumā?</i> • <i>Cik literārie un mākslas darbi ir uzticami kā vēstures avoti (dokumentāli, biogrāfiski, faktoloģiski, reāli)?</i> • <i>Cik daudz literārie un mākslas darbi uztverami un izmantojami kā literārās un mākslinieciskās interpretācijas, inscenējumi?</i> • <i>Kādi kritēriji varētu palīdzēt nošķirt abas literāro un mākslas darbu grupas?</i> <p>Apkopo svarīgākās diskusijas atziņas 3–4 tēzēs.</p>	<p>Viena mācību stunda var notikt bibliotēkā, meklējot un pārskatot noderīgus izdevumus, konsultējoties ar bibliotekāru.</p> <p>Ja nepieciešams, skolotājs var piedāvāt daiļdarbu sarakstu (piemēram, pamatskolā lasīto darbu, klasiku, populārāko mūsdienu literatūru), vedinot atcerēties to saturu.</p> <p>Gunta Bereļa domas par biogrāfiju kā neiespējamu žanru (skatīt īpaši pēdējo rindkopu): https://berelis.wordpress.com/1998/07/13/gundega-repe-pieskarieni/.</p> <p>Norvēģu rakstnieces Hannes Eštavikas (Hanne Ørstavik) intervija par varas tēmām un vēsturisku notikumu atainojumu literatūrā: https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/vara-un-valoda-12947275.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. (..) Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.1. Regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts, plāno mērķa īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā.</p> <p><i>Digitālā pratība</i></p> <p>6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai).</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos (..).</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti (..).</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.5. Argumentē un kritiski analizē iedvesmas avotu izteiksmes līdzekļus un to nozīmi vizuālās mākslas darba interpretācijās un izprot to vērtību oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā.</p> <p>2.3. (..) Komentē mākslas darbu individuālo un personiski emocionālo, ekonomisko un sabiedrisko nozīmi.</p>

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

2. apakštemats: Kā vara ietekmē indivīda attiecības ar tuviniekiem, sabiedrotajiem un ienaidniekiem?

Stundu skaits: 15

Primārie teksti

Ziverts, M. (1965). *Vara*. Sidneja: Salas apgāds.

Sekundārie teksti

- Kalnačs, B. (2022). "Vara". *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/40472>
- Radio 1. (2103). *Lietuviešu valdnieks Mindaugs*. Saruna ar vēsturnieku Andri Levānu.
 1. daļa. Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lr/28578/lietuviesu-valdnieks-mindaugs-1-dala> (30 min.).
 2. daļa. Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lr/28750/lietuviesu-valdnieks-mindaugs-2-dala> (30 min.).
- Grauba, A. (2018). *Nameja gredzens*. Latvija: Platforma Rīga.
- Ābele, R., Ābele, L. (2018). *Baltu ciltis*. Latvija: Tritone Studio.

* Formatīvā vērtēšana ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs

Temata vienums	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Atkārtojums Kādi uzbūves, satura un valodas līdzekļi tiek izmantoti traģēdijā? Kāds ir to nolūks?</p>	2	<p>1. Zina (var nosaukt) tipiskas traģēdijas uzbūves, saturiskās un valodas īpatnības salīdzinājumā ar citiem dramaturģijas žanriem.</p> <p>2. Raksturo traģēdijas izveides paņēmienus un līdzekļus, kuri emocionāli vispēcīgāk iedarbojas uz lasītāju (izraisa katarsi).</p>	<p>1. Atgādne ar kopīgām un atšķirīgām dramaturģijas žanru pazīmēm.</p> <p>2. Kopīgi veidots saraksts ar efektīvas traģēdijas pazīmēm un lugu piemēriem latviešu un ārzemju literatūrā.</p>	<p>1. Atsauc atmiņā un salīdzina dramaturģijas žanru vispārīgās pazīmes (ja nepieciešams, atkārtoti lasa par tām uzziņu materiālos), individuāli veido atgādni. Atkarībā no skolēnu zināšanām atgādnes var tikt salīdzinātas, apspriestas un papildinātas.</p> <p>2. Analizē atsevišķus piemērus (traģēdiju fragmentus) un diskutē par traģēdijas izveides paņēmieniem un līdzekļiem, kas visefektīvāk iedarbojas (vai varētu iedarboties) uz lasītāju, izraisa katarsi. Kopīgi veido sarakstu ar efektīvas traģēdijas pazīmēm, tad papildina sarakstu ar zināmām latviešu oriģināllugām vai ārzemju lugu tulkojumiem latviešu valodā.</p>	<p>Šķirklī <i>Traģēdija, Drāma, Komēdija, Traģikomedija, Melodrama un Farss</i> LNB Nacionālajā enciklopēdijā: https://enciklopedija.lv/.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Mārtiņa Ziverta traģēdijas "Vara" vispārīga analīze</p> <p><i>Kas kompozicionāli, saturiski un lingvistiski raksturo M. Ziverta lugu "Vara"?</i></p>	4	<p>1. Identificē un apraksta galvenās traģēdijas kompozīcijas daļas, vizualizē galveno tās sižeta līniju.</p> <p>2. Raksturo tēlu sistēmu traģēdijā, pievēršot īpašu uzmanību centrālā tēla kā vēsturiskas personības atainojumam lugā.</p>	<p>1. Vizualizēta traģēdijas galvenā sižeta līnija ar paskaidrojošiem komentāriem par nozīmīgākajām kompozīcijas daļām un ar citātiem no lugas.</p> <p>2.1. Ilustrēta tēlu sistēma ap traģēdijas centrālo tēlu – Mindaugu – ar komentāriem par tēlu atainojumu tekstā.</p> <p><i>Kritēriji:</i> tēlu pašportrets un Mindauga raksturojums citu tēlu skatījumā (t. sk. citāti kā pierādījumi); attiecību modeļu īss raksturojums; tēlu valodas un runas vispārīgs apraksts varas pozīciju un attiecību kontekstā.</p> <p>2.2. Mindauga kā vēsturiskas personības atainojuma analīze lugā, salīdzinājums ar reāliem vai iedomu tēliem latviešu dramaturģijā.</p>	<p>1. Pārī pārrunā lugas saturu, apspriež galvenos sižeta pagrieziena punktus un vienojas par to nozīmi lugas strukturālajā izveidē un satura izklāstā. Vizualizē galveno sižeta līniju, raksta paskaidrojošus komentārus par katru izcelto kompozīcijas daļu un ilustrē tās ar citātiem no traģēdijas.</p> <p>2. Papildus lasa M. Ziverta piezīmes par lugas izveides un iestudēšanas principiem (70.–75. lpp.) un novērtē savu veikumu saistībā ar autora skatījumu par traģēdijas kulmināciju un Mindauga monologu kā svarīgāko kompozīcijas daļu. Veic precizējumus savā darbā (ja nepieciešams).</p> <p>3. Pārī apspriež traģēdijas tēlus un viņu attiecības, vienojas par veidu, kā tēlu sistēmu ilustrēt attieksmē pret centrālo tēlu, lietuviešu karali Mindaugu. Ilustrē tēlu sistēmu un veido īsus komentārus, kuros iekļauts tēlu pašportrets, Mindauga raksturojums citu tēlu skatījumā un viņu attiecību ar valdnieku apraksts. Kur vien iespējams, izmantojami citāti kā pierādījumi apgalvojumiem. Analizē izmantotos valodas līdzekļus Mindauga raksturojumā un viņa runā, secina, kā tie ataino varas pozīcijas apzināšanos un varas attiecības.</p>	<p>M. Ziverta piezīmes ir iekļautas norādītajā lugas izdevumā.</p> <p>Papildu informācija par Mindaugu un cilšu valdniekiem Latvijas teritorijā iegūstama un izpētāma individuāli ārpus mācību darba klasē.</p> <p>Skolotājs var sagatavot un piedāvāt jautājumus, norādes vai uzdevumus uzziņu avotu mērķtiecīgai izpētei.</p> <p>Ja nepieciešams, skolotājs palīdz atcerēties latviešu dramaturģijas darbus, kuros centrālo tēlu raksturi, uzvedība un uzskati varētu būt līdzīgi Mindaugam M. Ziverta lugā.</p> <p>Otrs variants – bibliotēkas apmeklējums stundas laikā.</p>

Temata viensums	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>4. Diskutē par Mindaugu kā reālas vēsturiskas personas atēlojumu lugā un tā izveides kultūrvēsturisko fonu. Iespēju robežās izmanto papildu informāciju par Mindaugu un vēsturiskajiem notikumiem 13. gadsimtā mūsdienu Lietuvas teritorijā (skatīt "Sekundārie teksti"), tad iegūto informāciju salīdzina ar zināmo par tā laika cilšu valdniekiem mūsdienu Latvijas teritorijā (skatīt "Sekundārie teksti") un citu latviešu dramaturģijas darbu vēsturiskajiem un literārajiem (iztēles) tēliem (piemēram, Laimonis Aspazijas lugā "Vaidelote", Spīdola Raiņa lugā "Uguns un nakts"). Iespējamie jautājumi diskusijai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kas ir zināms par lietuviešu valdnieku? • Kuri vēsturiskie fakti ir iekļauti lugā, kuri – nē? • Ar kuru cilšu valdnieku mūsdienu Latvijas teritorijā Mindaugs būtu salīdzināms, kāpēc? • Ar kuru vēsturisko un/vai literāro (iztēles) tēlu Mindaugs būtu salīdzināms latviešu dramaturģijā? 	
<p>Valdnieka vara un personiskā traģēdija M. Zīverta traģēdijā "Vara"</p> <p><i>Kas raksturo varu un valdnieku 13. gs.? Kā vara un valdnieks ir atspoguļots M. Zīverta lugā?</i></p>	3	<p>1. Skaidro varas un varas attiecību izpratni traģēdijā un citos literārajos un mākslas darbos, kas ataino šo laika periodu.</p> <p>2. Analizē monologu un secina par runas teicēja raksturu, uzskatiem, pieredzi un individuālo valodas stilu. Pārnes jauniegūtās zināšanas uz citu kontekstu, veidojot</p>	<p>1.1. Varas definīcijas no lugas tēlu pozīcijas.</p> <p>1.2. Formulēta traģēdijas ideja un izvērtēta tās aktualitāte vēlākos laika periodos.</p> <p>1.3. Īsais raksts jeb viedoklis par literārajos un mākslas darbos atainotajām varas attiecībām 12.–13. gs.</p> <p>2.1. Padziļināta Mindauga monologa analīze.</p> <p>Kritēriji: struktūra; saturs varas tēmas un personiskās traģēdijas kontekstā; mērķis; iedarbīgums uz klausītāju; valodas līdzekļu izvēle un to efektivitāte.</p>	<p>1. Pāros apkopo un apspriež varas izpratni dažādu tēlu (Mindauga, valdnieka dēlu, Martes, valdnieka sargu) skatījumā, tad raksta 3–4 definīcijas no atsevišķu tēlu pozīcijas (izraksta no traģēdijas vai rada tās paši, balstoties uz varas skaidrojumu vai Mindauga raksturojumu). Diskutē, kā šīs definīcijas atspoguļo varu 12.–13. gadsimtā mūsdienu Lietuvas un Latvijas teritorijā. Ja nepieciešams, papildus izmanto uzziņu materiālus, literāros, kino un mākslas darbus (piemēram, latviešu eposu "Lāčplēsis", spēlfilmu "Nameja gredzens").</p> <p>2. Formulē traģēdijas galveno ideju, salīdzina ar citu veikumu un apspriež tās aktualitāti vēlākos laikposmos.</p>	<p>Atgādne par īsā raksta jeb viedokļa izveidi: https://mape.skola2030.lv/resources/1775.</p> <p>LNB attēlu repozitorijs.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
		multimodālu tekstu (plakātu vai afišu).	2.2. Mindauga tēla vizuāls attēlojums plakātā vai teātra izrādes afišā, tā apraksts. Radošo darbu apkopojums (piemēram, izstāde).	<p>3. Individuāli raksta īso rakstu jeb viedokli par literārajās un mākslas darbos atainotajām indivīda–varas un sabiedrības–varas attiecībām (piemēram, valdnieka un varas, cilts un varas) 12.–13. gadsimtā mūsdienu Lietuvas un Latvijas teritorijā.</p> <p>4. Skaļi lasa Mindauga monologu (41.–44. lpp.) un kopīgi analizē tā struktūru, saturu, iedarbīgumu uz klausītāju un valodu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Struktūras analizē iekļauj tādus jautājumus kā monologa ierosinātājs, runas attīstība, runas daļas, runas mērķis un sasniegtais rezultāts. • Satura analizē uzmanība tiek pievērsta monologam kā atzišanās aktam (grēksūdzei): Mindauga varas ambīcijām, varas noturēšanas iespējām un izaicinājumiem 13. gs., attiecībām ar dēliem, novadu kungiem un kalpiem, ticībai pagānu dieviem, kā arī valdnieka cilvēcībai un personiskajai traģēdijai. • Valodas analīze balstās uz tādiem kritērijiem kā leksiskie līdzekļi, teikumu veidi un sintaktiskās konstrukcijas, to motivācija runā (piemēram, stilistiskās figūras (retoriskās uzrunas, retoriskie jautājumi, kāpinājumi), skatupunktu maiņas (es, Mindaugs, mēs), īsi teikumi, parcelāti). <p>5. Izmantojot monologā iekļautās idejas un valodas izteiksmi, rada plakātu vai teātra izrādes afišu ar Mindauga tēlu. (Ja nepieciešams, iedvesmai aplūko digitālos plakātus un afišas LNB attēlu repozitorijā). Pārrunā, kas ir līdzīgs un kas atšķirīgs valdnieka tēla vizuālajos attēlojumos. Apkopo darbus ar atbilstošu nosaukumu un katra attēla īsiem aprakstiem (piemēram, izveido nelielu izstādi klasē vai digitālajā vidē).</p>	

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
Nobeigums <i>Kā izveidot iedarbīgu publisko runu?</i>	6	Uzraksta vienas personības monologu (atainojot varu dažādās izpausmēs) un uz tā pamata – publisko runu .	Rakstveida monologs (450–500 vārdi) un publiskā runa (5–7 minūtes). <i>Kritēriji rakstveida monologam:</i> skaidra ideja, tēma un problemātika, to attīstība; satura un stila oriģinalitāte; tēla individualizēta izteiksme un laikmetam un identitātei (profesionālajai, etniskajai, lingvistiskajai) atbilstoša valoda; pareizrakstība un interpunkcija. <i>Kritēriji publiskajai runai:</i> kompozīcija, skaidra ideja, tēma un problemātika, to attīstība; argumentu iekļāvums; satura un stila oriģinalitāte; uzstāšanās kvalitāte; funkcionālā iedarbība uz klausītāju; atbildes uz jautājumiem.	1. Izvēlas reālu personību (vēsturisku vai mūsdienīgu) Latvijā, sameklē un apkopo pamatinformāciju par viņu un attiecīgo laikposmu, iespēju robežās noskaidro šīs personības uzskatus par varu (dažādās izpausmēs) un attieksmi pret to. 2. Kopīgi vienojas par rakstveida monologa un publiskās runas vērtēšanas kritērijiem atbilstoši jaunrades darba un publiskās runas vērtēšanas kritērijiem “Padziļinātā kursa programmas paraugā vispārējai vidējai izglītībai” (https://mape.skola2030.lv/resources/4988 , 89.–91. lpp un 93.–96. lpp.) un publiskās runas vērtēšanas kritērijiem eksāmenā (https://mape.skola2030.lv/resources/13922 , 20. lpp.). Pārbauda savu izstrādāto kritēriju lietderīgumu, izvērtējot dažādas kvalitātes monologus traģēdijās un publiskās runās. 3. Veido divus melnrakstus: • vienu – izvēlētas personības iespējamajam monologam, kas būtu paredzēts vienai personai, sociālai grupai vai plašai publikai; • otru – atbalsta tekstam (plānam, prezentācijai vai piezīmēm), kas paredzēts publiskajai runai. Monologs (no tēla pozīcijas) argumentēti ataino personības domas par varu, attieksmi pret varu vai veiktās darbības varas aizstāvībai, nosodīšanai, paplašināšanai, ierobežošanai u.tml. un iedarbojas uz lasītāju, mērķtiecīgi sasniedzot teksta mērķi. Publiskā runa (no skolēna pozīcijas) iekļauj ne tikai personības domas par varu, attieksmi pret varu vai veiktās darbības varas aizstāvībai, nosodīšanai, paplašināšanai, ierobežošanai u.tml., bet arī skolēna pamatotu to vērtējumu, personisko viedokli un attieksmi, kā arī iespaidīgi iedarbojas uz klausītāju, tādējādi sasniedzot runas mērķi. 4. Apspriež melnrakstus (monologu un runas atbalsta tekstu) pāros vai nelielā grupā, apmainoties ar konstruktīviem ieteikumiem to struktūras, satura un valodas pilnveidošanai. 5. Veido rakstveida monologa tīrrakstu un iesniedz skolotājam. 6. Prezentē publisko runu klasē, vērtē citu runas un reflektē par publiskās runas izveidi un rezultātu.	Ja nepieciešams, skolotājs var uzdot skolēniem patstāvīgu darbu – meklēt iespaidīgus rakstveida monologus vēlāka laika literārajos darbos un īsi raksturot to iespējamo iedarbību gan uz tēlu, kas uztver monologu, gan uz literārā teksta lasītāju. Atkarībā no skolēnu zināšanām un prasmēm skolotājs var piedāvāt skatīties 2–3 publisko runu video ierakstus un tos analizēt no struktūras, satura, valodas un iedarbīguma aspekta.

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.</p> <p><i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i></p> <p>2.3. Raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu ieceri, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>2.3. (..) Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu, naida runu, politnekorektas valodas lietojumu. Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus, diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. (..) Prot (..) sniegt atgriezenisko saiti, piekritot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. Pamato valodas vienību saderību un atbilstību runas situācijai un valodas kultūras normām. Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.4. Veidojot un prezentējot tekstus, bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (balss toni, tēlainu valodu, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai pārliecinoši iedarbotos uz teksta adresātu un sasniegtu komunikatīvo mērķi.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). (..)</p> <p>1.4. Mērķtiecīgi lieto vizuālās, audiovizuālās un laikmetīgās mākslas (redīmeida, instalāciju, performances) izteiksmes līdzekļus, simbolus un zīmes radošas idejas īstenošanai. (..)</p> <p>2.6. Vērtē vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras un teātra mākslas darbus, to struktūru, kompozīciju un izpaušmes formas, salīdzina saturiski līdzīgus mākslas darbus dažādos mākslas veidos. Mērķtiecīgi diskutē par laikmetīgās mākslas darbiem, starpdisciplināriem mākslas procesiem un izpaušmēm, lieto atsauces uz kultūrvēsturisko periodu pazīmēm, personiskām, sabiedrības vai grupas kultūras vērtībām, kultūras mantojumu, argumentē personisko viedokli.</p>

Noslēguma pārbaudes darba daļas:

- rakstveida monologs (50 %), kas ir viens no jaunrades darba elementiem;
- publiskā runa (50 %).

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

3. apakštemats: Kas nepieciešams valsts varas izveidē, nostiprināšanā un saglabāšanā?

Stundu skaits: 24

Primārie teksti

Ūdris, J. (2014). *Meierovics. Trīs Annas*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Sekundārie teksti

- Šiliņš, J., Krūmiņš, G. (2020). *Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji: personas un laikmets*. Rīga: Latvijas Mediji.
- Taurēns, J. (2022). Zigfrīds Anna Meierovics. *Nacionālā enciklopēdija*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/130366-Zigfr%C4%ABds-Anna-Meierovics>
- Margēvičs, T. (2018). *Zigfrīds Anna Meierovics*. Spēlfilma. Latvija: Deep Sea Studios.
- Veide, E. (2005). *Biogrāfiskās un vēsturiskās prozas modifikācijas Marģera Zariņa daiļradē*. Promocijas darbs. Pieejams: <https://core.ac.uk/download/pdf/185562581.pdf>
- Kairišs, V. (2020). *Pilsēta pie upes*. Spēlfilma. Latvija: Ego Mānija.
- Balode, L. (2008). Varas atspulgs Latvijas vietvārdos. *Latvijas Universitātes raksti. Valodniecība. Latvistika*, 7.-16. lpp.
- Pošeiko, S. (2018). Lingvistiskās ainavas valodas pārvaldība Latvijā: no teorijas līdz metalingvistiskām sarunām par valodas situāciju publiskajā telpā. Atb. red. Anita Helviga. *Scriptus Manet: humanitāro un mākslas zinātņu žurnāls/ Journal of Humanities and Arts*, Nr. 7. Liepāja: LiePA, 8.-38. lpp.
- Pošeiko, S. (2018). Rīgas centra lingvistiskās ainavas izkārtnes 20. gs. pirmajā pusē. Vītola, I. (red., 2018). *Dzīves lingvistika. Veltījums profesoram Jānim Valdmanim*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 145.-171. lpp.
- Pošeiko, S. (2015). The Latvian language in the Linguistic Landscape of Daugavpils (The middle of the 19th century – nowadays). *Journal of Education, Culture and Society* 2. 320-336. Pieejams: <https://nowadays.home.pl/JECS/data/documents/JECS=202015=20=282=29=20320-336.pdf>.

* Formatīvā vērtēšana ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs

Temata vienums	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>levads</p> <p><i>Ko 20. gs. pirmajās desmitgadēs mūsdienu Latvijas teritorijā dzīvojošajiem nozīmēja neatkarīga Latvijas valsts, un ko tā nozīmē Latvijas iedzīvotājiem mūsdienās?</i></p>	2-3	<p>1. Izmantojot literāru tekstu, analizē Latvijas valsts izveides procesu un ar to saistītos izaicinājumus.</p> <p>2. Veido īsu aptauju, klasificē atbildes un apraksta rezultātus.</p> <p>3. Salīdzina neatkarīgas Latvijas valsts nozīmi un nākotnes perspektīvu dažādu laikmetu tekstos un secina par kopīgo un atšķirīgo attieksmē pret neatkarīgu Latviju.</p>	<p>1. Infografika ar Jāņa Ūdra romānā "Meierovics. Trīs Annas" atspoguļotajiem notikumiem un personībām, kas saistītas ar Latvijas valsts dibināšanu, valsts varas nostiprināšanu un starptautisko atzīšanu 20. gs. sākumā un starpkaru periodā. <i>Kritēriji:</i> satura skaidrība un atbilstība romānā atainotajam; informācijas pārskatāmība (teksta izkārtojums, grafiskais noformējums); pareizrakstības, interpunkcijas un stila precizitāte.</p> <p>2. Aptauja klātienē vai tiešsaistē par neatkarīgas Latvijas valsts nozīmi un nākotni mūsdienu Latvijas iedzīvotāju skatījumā, tās apkopojums, neatkarīgas Latvijas valsts definīcija un kritēriji tās pastāvēšanai ilgtermiņā. <i>Kritēriji:</i> skaidri un precīzi anketas jautājumu formulējumi; loģiski atbilžu klasificēšanas principi; neatkarīgas Latvijas valsts definīcija un valsts ilgtermiņa pastāvēšanas kritēriji, kas atbilst respondentu atbildēm.</p> <p>1., 2. un 3. rezultātu – infografikas un aptaujas – salīdzinājums un secinājumi par neatkarīgas Latvijas valsts nozīmi un nākotni atšķirīgos laikmetos.</p>	<p>1. Atsauc atmiņā būtiskākos apstākļus un notikumus par Latvijas valsts dibināšanu, valsts varas nostiprināšanu un starptautisko atzīšanu 20. gs. sākumā un starpkaru periodā. Vienojušas par ievērojamākajām personībām tā laika politikā, kultūras un sociālajā dzīvē un viņu devumu Latvijas valsts izveidē.</p> <p>2. Izpēta J. Ūdra romānā "Meierovics. Trīs Annas" atainotos notikumus, kas ataino Latvijas valsts dibināšanu, valsts varas nostiprināšanu un starptautisko atzīšanu 20. gs. sākumā un starpkaru periodā. Ja nepieciešams, veido konceptu vai laika līniju ar piezīmēm.</p> <p>3. Grupā apspriež un kritiski vērtē romānā atainoto neatkarīgas Latvijas valsts izveides procesu un ar to saistītos iekšpolitiskos un ārpolitiskos izaicinājumus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kāda ir politiskā atmosfēra Latvijā un Eiropā laikā, kad tiek dibināta Latvijas Republika (LR)?</i> • <i>Kuras valstis un starptautiskās organizācijas atbalsta neatkarīgas Latvijas izveidi, kuras iebilst vai noraida to?</i> 	<p>Latvijas Republikas proklamēšana: https://enciklopedija.lv/skirklis/113378-Latvijas-Republikas-proklam%C4%93%C5%A1ana.</p> <p>leteicams, ka skolēni, lasot romānu "Meierovics. Trīs Annas", veic teksta izpēti saistībā ar valsts dibināšanas, valsts varas nostiprināšanas un starptautiskās atzīšanas atainojumu daiļdarbā: izraksta noderīgus citātus un veic piezīmes.</p> <p>leteikumi infografikas veidošanā: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/leteikumi%20infografikas%20veido%C5%A1an%C4%81.pdf.</p> <p>Aptaujai tiešsaistē var izmantot <i>Google Forms</i>, <i>VisiDati.lv</i> vai citu bezmaksas aptauju portālu.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kuras Latvijas personības un viņu politiskās, kultūras un sociālās darbības ir pieminētas vai plaši izvērstas romānā?</i> • <i>Ar kādām problēmām saskaras LR dibinātāji un valsts varas veidotāji?</i> • <i>Kādi ir iemesli atšķirīgu viedokļu par Latvijas nākotni sadursmei? Ko šāda nevienprātība liecina par tā laika sabiedrību un valsts varu Latvijas teritorijā?</i> <p>4. Grupā veido infografiku ar būtiskāko diskusijā iztīrāto faktu un atziņu apkopojumu, prezentē klasē un salīdzina ar citu grupu veikumu. Izvērtē šāda informācijas vizualizēšanas paņēmiena ieguvumus un grūtības, arī lietderīgumu mācību procesā.</p> <p>5. Plāno, kā iegūt mūsdienu cilvēku viedokli par Latvijas valsts nozīmi viņu dzīvē un viņu skatījumu par LR nākotni un neatkarības saglabāšanas nosacījumiem. Prognozē iespējamus ieguvumus un izaicinājumus kvalitatīvo datu (piemēram, viedokļu) un kvantitatīvo datu (piemēram, anketas atbilžu variantu) ieguvē, apkopojumā un interpretācijā. Veido īsu ekspresaptauju klātienē vai tiešsaistē ar 3–4 jautājumiem par to, ko mūsdienu cilvēkiem nozīmē neatkarīga Latvijas valsts, kādu viņi redz LR nākotnē un kādi ir LR neatkarības saglabāšanas galvenie priekšnoteikumi. Aptauju var veidot atvērtie jautājumi vai jautājumi ar atbilžu variantiem (ar iespēju pievienot papildu atbildi, ja nepieciešams).</p> <p>Testē aptauju, iegūstot atbildes no skolasbiedriem, un precizē jautājumus un/vai atbilžu variantus, ja nepieciešams. Aptaujā dažāda vecuma Latvijas iedzīvotājus (draugus, radniekus, kaimiņus), arī paši atbild uz šiem jautājumiem. Apkopo rezultātus, prezentē un apspriež tos grupā. Balstoties uz atbildēm, kopīgi veido neatkarīgas Latvijas valsts definīciju un prognozē Latvijas nākotni mūsdienu iedzīvotāju skatījumā.</p> <p>6. Salīdzina infografikas ar aptaujas rezultātiem un secina par kopīgo un atšķirīgo attieksmē pret neatkarīgas Latvijas valsts nozīmi un tās ilgtermiņa nepieciešamību 20. gadsimta 20. gados un 21. gadsimta 20. gados.</p>	<p>Aptauja veicama ārpus mācību stundu laika. Skolotājs var noteikt vai kopā ar skolēniem vienoties par uzdevuma veikšanai paredzamo laiku un minimālo respondentu skaitu. Klasē jāvienojas par aptaujas valodu/-ām.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Jāņa Ūdra romāna "Meierovics. Trīs Annas" saturs, forma un mērķis, to prezentācija publikai</p> <p><i>Kuri literārā teksta žanra, kompozīcijas un valodas elementi rada vēsturiskās patiesības iespaidu?</i></p>	4-5	<p>1. Vērtē grāmatas prezentācijas pasākumu un tā iespējamo ietekmi uz grāmatas uztveri sabiedrībā.</p> <p>2. Analizē romānu žanriskā, kompozicionālā un satura aspektā, pievēršot uzmanību informācijas ticamībai un satura izklāsta veidam, tā radīšanā izmantotajiem paņēmieniem un līdzekļiem.</p> <p>3. Izstrādā un piedāvā savu mācību darba plānu, lai padziļināti izpētītu divas romāna sižeta līnijas.</p>	<p>1. Grāmatas prezentācijas pasākuma analīze, ņemot vērā atmosfēru, dalībniekus un autora, grāmatas un tās galveno tēlu raksturojumu. Noteikta un pamatota romāna mērķauditorija.</p> <p>2.1. Romāna analīze žanriskā aspektā.</p> <p>2.2. Romānā iekļautās informācijas ticamības izvērtēšanas kritēriji un romāna satura analīze atbilstoši šiem kritērijiem. Objektīvās un subjektīvās informācijas salīdzinājums no literārā atspoguļojuma kvalitātes aspekta.</p> <p>2.3. Galveno sižeta līniju vizualizācija, to raksturojums. Secinājumi par romāna kompozīciju un satura izklāsta veidu, tā izveides paņēmieniem.</p> <p>3. Mācību darba plāns saistībā ar divām romāna sižeta līnijām un tā lietderīguma pamatojums.</p>	<p>1. Skatās J. Ūdra romāna prezentācijas pasākuma video ierakstu un pieraksta, kā pasākumā tiek raksturots autors, grāmata un tās galvenie tēli – Z. A. Meierovics un viņa liktenīgās sievietes. <i>Ko šie viedokļi atklāj par romāna formu, saturu un mērķi?</i></p> <p>Pārrunā grāmatas atvēršanas svētku atmosfēru un auditoriju no uzmanības piesaistīšanas un grāmatas popularizēšanas aspekta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ko grāmatas prezentācijas pasākums pasaka par grāmatas mērķauditoriju?</i> • <i>Ko vajadzētu mainīt pasākuma veidošanā, lai sasniegtu plašāku lasītāju auditoriju?</i> • <i>Kam grāmata ir (būtu) noderīga?</i> <p>2. Lasa zinātniska darba fragmentu par vēsturiskā romāna, dokumentālā romāna un biogrāfiskā romāna teorētisko šķirumu un žanru sajaukumu praksē (Veide 2005: 8–25), veido konspektu vai vizuāli attēlo žanru salīdzinājumu. Apspriež J. Ūdra romāna žanru.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kā autors ir definējis romāna žanru?</i> • <i>Kāds žanrs ir norādīts citos informatīvajos avotos?</i> • <i>Kuru žanru pazīmes ir saskatāmas tekstā?</i> • <i>Kurš žanrs ir dominējošais?</i> <p>Vienojas par romāna žanrisko piederību, to pamatojot ar argumentiem no lasītā zinātniskā raksta.</p> <p>3. Veido kritērijus (kompozicionālos, satura, lingvistiskos, vizuālos), pēc kuriem var (vai varētu) izvērtēt informācijas ticamību literārajā darbā un kuri ļauj izvērtēt vēsturisko notikumu, situāciju un personības rakstura pazīmju apraksta atbilstību patiesībai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas romānā raisa ticamību un norāda uz to?</i> 	<p>Grāmatas atvēršanas svētku fragments: https://www.youtube.com/watch?v=WjSTP-taej6l (pirmās 8,50 min no video ieraksta).</p> <p>Zinātniskā darba lasīšana un konspektēšana vai svarīgākās informācijas vizualizēšana var būt individuāls vai pāra mājasdarbs. Romāna žanra noteikšana un pamatošana, balstoties uz izlasīto teorētisko materiālu, notiek klasē.</p> <p>Nākamās divas tabulas sadaļas attiecas uz romāna centrālā tēla profesionālās dzīves līniju un privātās dzīves (attiecību) līniju, kas var tikt aizstātas ar skolēnu grupas izstrādāto un piedāvāto mācību modeli. Tā izveidi ieteicams veikt kolektīvi tiešsaistes dokumentā, un tā gala versija veidojama gan klasē, gan ārpus tās.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
		<p>4. Veido tēlojumu ar patiesiem vēsturiskiem/ mūsdienu faktiem, iztēles ainām un galvenā tēla psihoemocionālā stāvokļa atainojumu.</p>	<p>4. Vides, sociālās grupas, situācijas vai notikuma tēlojums, apvienojot vēsturiski ticamu informāciju ar iztēlē radītām ainām un tēla psihoemocionālā stāvokļa atainojumu (250–300 vārdi).</p> <p><i>Kritēriji:</i> originalitāte, valoda (interpunkcija, stils), faktoloģiskas informācijas iekļāvums, iztēles ainas, tēla psihoemocionālā stāvokļa atainojums.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas romānā liecina (vai varētu liecināt) par romāna autora subjektīvo interpretāciju, viņa notikumu, situāciju un tēlu rīcības versijām?</i> • <i>Kāda loma romānā ir intertekstiem (piemēram, vēstulēm, politiskajām runām, fotogrāfijām)?</i> <p>Diskutē, kas autoram ir izdevies veiksmīgāk – faktu atainojums, notikumu un situāciju iemeslu skaidrojums, vides tēlojumi vai centrālā tēla psiholoģiskā portreta un tēlu attiecību atspoguļojums?</p> <p>4. Identificē un vizualizē galvenās romāna sižeta līnijas un raksturo to izkārtotumu romānā. Secina, kas raksturo romāna kompozīciju un satura izklāsta veidu, tā izveides literāros, lingvistiskos un vizuālos paņēmienus.</p> <p>5. Grupā izvēlas divas sižeta līnijas, kuras būtu vērts padziļināti izpētīt, pamato savu izvēli. Apspriež, ar kādām mācību darbībām un uzdevumiem to varētu izdarīt (metodoloģisko soļu izstrāde) un kāds būtu ieguvums no šāda mācību darba. Veido darba plānu 6–8 mācību stundām tiešsaistes dokumentā. Salīdzina to ar citu grupu veikumu un skolotāja piedāvājumu, tad kopīgi izlemj, kuru darba modeli īstēnos mācību praksē un kādi darba plāna precizējumi nepieciešami labāka rezultāta sasniegšanai.</p> <p>6. Raksta vides, laikmeta liecību un kultūrzīmju, sociālās grupas, situācijas vai notikuma tēlojumu no centrālā tēla (iepriekš izvēlētās vai citas ievērojamās personības) vai naratora pozīcijas, apvienojot vēsturiski ticamu informāciju ar iztēlē radītām ainām un tēla psihoemocionālā stāvokļa atainojumu. Pāros iztīrā tēlojuma melnraksta versijas no formas, satura (t.sk. ticamības) un valodas aspekta, apmainās ar konstruktīviem ieteikumiem to pilnveidē (atbilstoši pašu apstiprinātiem vērtēšanas kritērijiem). Sagatavo un iesniedz tīrrakstu skolotājam.</p>	<p>Tēlojuma melnraksta veidošana un/vai tīrraksta sagatavošana var būt mājasdarbi laika taupīšanas nolūkos, taču tā kopīgi izvērtēšanai un apspriedei jānotiek mācību stundā.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Z. A. Meierovica profesionālā dzīve <i>Kā veidot savu profesionālo izaugsmi ?</i></p>	<p>3–4</p>	<p>1. Vērtē romāna centrālā tēla profesionālo izaugsmes ceļu un salīdzina to ar mūsdienu veiksmīgu personību un ambiciozu jauniešu sasniegumiem.</p> <p>2. Analizē ārlietu ministru runas dažādos laika periodos un atšķirīgos modos (literārā tekstā un video ierakstā), formulē tipiskas runas pazīmes un individuālā runas stila pazīmes.</p> <p>3. Veido ieteikumus runas mākslā nākamajam Latvijas ārlietu ministram.</p>	<p>1. Z. A. Meierovica CV un tā salīdzinājums ar uzņēmīgām un veiksmīgām personībām un ambicioziem jauniešiem mūsdienās.</p> <p>2. Pirmā ārlietu ministra un pašreizējā ārlietu ministra runu salīdzinājums strukturālā, satura un valodas aspektā, būtiskākie secinājumi par runu kopīgajām un atšķirīgajām pazīmēm, individuālo runas stilu.</p> <p>3. Ieteikumi nākamajam ārlietu ministram, kā veiksmīgi izveidot un uzturēt komunikāciju Latvijā un ārvalstīs.</p>	<p>1. Veido Z. A. Meierovica dzīves gājumu jeb CV, balstoties uz romānā iekļauto informāciju. Lasa LNB Nacionālās enciklopēdijas šķirklī un/vai noskatās filmu par viņu un papildina ar trūkstošo informāciju. Pārrunā viņa profesionālo darbību saistībā ar viņa vecumu, izglītību un romānā atainotajām rakstura iezīmēm.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kāda bija Z. A. Meierovica profesionālā dzīve?</i> • <i>Ko tā viņam nozīmēja?</i> • <i>Kā kolēģi, citu valstu pārstāvji, draugi un paziņas uztvēra viņu un viņa darbu?</i> • <i>Kuras rakstura īpašības viņam palīdzēja/traucēja darba gaitās?</i> • <i>Pāros vienojas, ar kurām uzņēmīgām un veiksmīgām mūsdienu personībām viņu varētu salīdzināt, kāpēc?</i> • <i>Ko no Z. A. Meierovica varētu mācīties jaunieši, kas savu profesionālo karjeru vēlas saistīt ar politiku, politoloģiju vai starpvalstu attiecībām?</i> <p>2. Apspriež romānā atainotās Z. A. Meierovica valodu zināšanas un runas prasmes Latvijā un ārvalstīs, to nozīmi diplomātisko attiecību izveidē un uzturēšanā. Skatās 3–4 pašreizējā ārlietu ministra runu video ierakstus latviešu valodā un svešvalodās, salīdzina ar pirmā Latvijas ārlietu ministra runu atainojumu literārā darbā. Secina par to izveides tipiskām un individuālām īpatnībām (struktūru, saturu un valodu) un izmantotajām informācijas nodošanas stratēģijām: argumentāciju, pārliecināšanu, manipulēšanu, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu (īpaši metaforu) un retorisko līdzekļu lietojumu.</p> <p>3. Apspriež, ar kādām lingvistiskām problēmām, iespējams, saskaras valsti reprezentējošie politiķi ārvalstīs. Kādi ir iemesli, un kādi varētu būt iespējamie risinājumi? Raksta ieteikumus nākamajam ārlietu ministram par to, kā efektīgi komunicēt ar iedzīvotājiem Latvijā un kā veidot/uzturēt veiksmīgas diplomātiskās attiecības ar citu valstu pārstāvjiem un starptautiskām organizācijām. Ieteikumi iekļauj arī jautājumus par vairāku valodu zināšanu nozīmi, saziņas valodas izvēli un lingvistisko ekspertu (tulku, konsultantu, oratoru) piesaisti, to nepieciešamības pamatojumu.</p>	<p>Centrālā tēla CV rakstīšana vai tā papildināšana, balstoties uz enciklopēdijas šķirklī vai filmā iegūto informāciju, var būt mājasdarbs. Papildu tekstiem ir rekomendējošs raksturs.</p> <p>Pašreizējā ārlietu ministra Edgara Rinkēviča runas: https://www.youtube.com/results?search_query=Rink%C4%93vi%C4%8Da+-runa; https://www.youtube.com/results?search_query=speech+by+Rink%C4%93vi%C4%8Ds.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Z. A. Meierovica personisko attiecību atainojums romānā</p> <p><i>Kāda loma profesionālajā izaugsme ir ģimenes un domubiedru atbalstam?</i></p>	2-3	<p>1. Analizē centrālos sieviešu tēlus un viņu attiecības ar vīriešu tēlu (t.sk. laulības dzīvi no abu laulāto pozīcijām) citu latviešu literāro darbu sieviešu tēlu kontekstā.</p> <p>2. Izsaka viedokli par privātās un profesionālās dzīves līdzsvaru 20. un 21. gadsimtā.</p> <p>3. Raksturo literārā darbā atainotās centrālā tēla neformālās attiecības ar citiem tā laika ievērojamiem latviešu politiķiem un sabiedrībā populāriem cilvēkiem.</p> <p>4. Secina par romānā atainotā centrālā tēla privāto attiecību kvalitāti dažādos viņa dzīves posmos.</p>	<p>1. J. Ūdra romānā atainoto Z. A. Meierovica sievu un laulību salīdzinājums no vīra un sievas pozīcijas un citu latviešu literāro darbu sieviešu tēlu kontekstā.</p> <p>2. Īsais raksts jeb viedoklis par līdzsvara nepieciešamību starp privāto dzīvi un profesionālo karjeru atšķirīgos laikos.</p> <p>3. Z. A. Meierovica neformālo attiecību ar citām latviešu personībām raksturojums.</p> <p>4. Secinājumi par romānā atainoto Z. A. Meierovica privāto attiecību kvalitāti dažādos viņa dzīves posmos.</p>	<p>1. Salīdzina centrālos sieviešu tēlus romānā un Z. A. Meierovica attiecības ar abām sievietēm, viņu lomu centrālā tēla profesionālajā un privātajā dzīvē.</p> <p>Analizē abu sieviešu runu un vīra-sievas saziņas (dialogu) atainojumu romānā un to ietekmi uz centrālā tēla labbūtību un attieksmi pret katru sievieti. Apspriež, ar kuriem sieviešu tēliem latviešu literatūrā abu vēsturisko personu atainojums būtu salīdzināms, pamato savu izvēli.</p> <p>2. Iztēlojas sevi abu sievu vietā un pauž savu viedokli par laulībām un laulāto attiecībām ar Z. A. Meierovicu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kā sievas uztvēra Z. A. Meierovicu un laulību ar viņu?</i> • <i>Ar kādām grūtībām sievas saskārās?</i> • <i>Kādi biju viņu pienākumi ģimenes dzīvē un sabiedrībā?</i> <p>3. Pārrunā, cik skolēniem svarīgi nākotnē veidot un uzturēt privātās un profesionālās dzīves līdzsvaru.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kādi attiecību modeļi visbiežāk tiek atspoguļoti sociālajos tīklos un plašsaziņas līdzekļos? Ko tie liecina par šī laikmeta vērtībām un ieradumiem?</i> • <i>Kādas personiskās attiecības viņi vēlētos nākotnē?</i> • <i>Kad un kā viņi būtu gatavi piekāpties, lai sekmētu vīra/sievas/partnera izaugsmes iespējas, grandiozu ideju īstenošanu?</i> • <i>Kā būtu meklējami kompromisi, un cik viegli tos pieņemt?</i> <p>Raksta īso rakstu jeb viedokli par līdzsvara nepieciešamību starp privāto dzīvi un profesionālo karjeru atšķirīgos laikos.</p> <p>4. Raksturo Z. A. Meierovica neformālās attiecības ar citām tā laika ievērojamām latviešu personībām (piemēram, J. Čaksti, K. Ulmani, L. Sēju, E. Benjamiņu) un, izmantojot zināšanas un papildu iegūto informāciju, skaidro šo attiecību modeļus.</p> <p>5. Pārī vai grupā secina par romānā atainoto Z. A. Meierovica privāto attiecību kvalitāti dažādos viņa dzīves posmos un izsaka ieteikumus to iespējamai pilnveidošanai (ja nepieciešams).</p>	<p>Abu centrālā tēla sievu salīdzinājumam var atkārtoti noskaatīties fragmentu no grāmatas prezentācijas pasākuma, kurā autors komentē abas sievietes.</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Valodas situācijas atainojums romānā</p> <p><i>Kādi diskursi par valodu pastāvēja 20. gs. pirmajās desmitgadēs un kādi – mūsdienās?</i></p>	6	<p>1. Salīdzina un analizē valodas situāciju divos laikmetos.</p> <p>2. Kartogrāfē un raksturo romāna centrālā tēla pārvietošanās ieradumus Rīgā, svarīgākās pilsētas vietas un objektus, to nozīmi tēla dzīvē un funkcionalitāti/lomu mūsdienu sociālajā dzīvē.</p> <p>3. Atklāj ielu nosaukumu maiņas iemeslus un apstākļus, izsaka argumentētu viedokli par ielu nosaukumu pārdēvēšanu dažādos Latvijas vēstures posmos.</p>	<p>1.1. Citātu kopa no romāna ar metalingvistiskiem komentāriem par valodu lietojumu, attieksmi pret kādu valodu, valodu zināšanām, valodas politikas plānošanu u.tml., personiskā viedokļa izteikšana.</p> <p>1.2. Vizuāls pārskata materiāls ar valodas situācijas salīdzinājumu divos laikmetos.</p> <p>2. Rīgas karte ar marķētām romāna tēla svarīgākajām Rīgas ielām un pilsētas objektiem. Šo vietu raksturojums centrālā tēla un mūsdienu sociālās dzīves aspektā.</p> <p>3.1. Diskusija par ielu nosaukumu un pieraksta valodas maiņu dažādos Latvijas vēstures posmos, īpašu uzmanību pievēršot ielu nosaukšanai ievērojamu personību vārdā, to pārsaukšanas politiskajiem un lingvistiskajiem apstākļiem.</p> <p>3.2. Kritēriji ielu nosaukumu saglabāšanai vai pārsaukšanai atkarībā no laikmeta gara un valdošās ideoloģijas. Īss argumentēts viedoklis kāda ielas nosaukuma saglabāšanas vai nomaiņas aizstāvībai.</p>	<p>1. Izraksta citātus, kuros autors eksplicīti norāda uz citu valodu lietojumu dažādās situācijās, kodu maiņu, iestāšanos par kādas valodas lietojumu vai, tieši pretēji, tās noliegšanu, kā arī attieksmi pret kādu valodu. Raksta īsu komentāru par tiem.</p> <p>2. Meklē un izpēta papildu informāciju par valodu lietojumu starpkaru periodā (skatīt atsevišķus rakstus "Sekundārie teksti") un spriež par valodas situāciju un sabiedrībā vērojamajiem diskursiem saistībā ar valodas jautājumiem Latvijā 20. gadsimta 20.–30. gados.</p> <p>3. Izpēta informāciju par valodas situāciju mūsdienās, salīdzina to ar literārajā tekstā atainotā laikmeta valodas situāciju, iekļaujot arī romānā pieminētās latgaliešu valodas raksturojumu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas tiek teikts par latgaliešu valodu daiļdarbā?</i> • <i>Kāda ir tās situācija mūsdienās? (Vai tā funkcionē tā, kā romānā vēlēts?).</i> <p>Veido vizuālu pārskata materiālu ar secinājumiem par valodas situāciju abos laikmetos.</p>	<p>Valodas situācija mūsdienu Latvijas pēdējā desmitgadē:</p> <p>1) https://valoda.lv/wp-content/uploads/2021/10/ValodasSituacija-Latvija_2016%E2%80%932020_A4_WEB_JAUNS.PDF;</p> <p>2) https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/Petijumi/Sociolingvistika/VSL_2015_web.pdf.</p> <p>Ielu nosaukumu pārsaukšanas un ielu nosaukumu valodas maiņas izpētei var noderēt:</p> <p>1) Inforgrafika "Nomaiņītie ielu nosaukumi 1988-1995". LV portāls. Pieejams: https://lvportals.lv/dienaskartiba/283316-inforgrafika-nomai-nitie-ielu-nosaukumi-1988-1995-2016;</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
		<p>4. Analizē valodas politikas un lingvistiskās identitātes sadursmes iemeslus, apstākļus un ietekmi uz valodas procesiem Latvijā.</p>	<p>4. Skolotāja vadīta diskusija par mājas numurzīmi ar ielu nosaukumu trīs valodās zinātnisko un juridisko izpēti un šo rezultātu ietekmi uz valodas politiku, pārvaldību un valodas diskursiem Latvijā.</p>	<p>4. Atkārtoti pārskata romānu un noskaidro,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ar kurām Rīgas ielām un kuriem pilsētas objektiem ir saistīta Z. A. Meierovica dzīve; 2) ko viņš savās ikdienas gaitās pamana pilsētas ielās; 3) kuras adreses viņam ir svarīgas; 4) kā viņš jūtas Rīgā; 5) kad un kāpēc viņa personvārds ienāk Rīgas lingvistiskajā ainavā. <p>Kartografē svarīgākos Rīgas pilsētas objektus un ielu posmus, pievieno īsas piezīmes par to nozīmi centrālā tēla dzīvē, kā arī to funkcionalitāti/lomu mūsdienu Rīgas sociālajā dzīvē.</p> <p>5. Izpēta ielu, bulvāru un gatvju nosaukumu izvēli un/vai to pieraksta valodas maiņu dažādos Latvijas vēstures posmos un skaidro pārsaukšanas un valodu maiņas apstākļus un iemeslus. Papildus noskaidro, kuras valsts iestādes ir atbildīgas par nosaukumu maiņu mūsdienās. Diskutē par ievērojamu personību personvārdu iekļaušanu apdzīvotu vietu Valsts adrešu reģistrā un to izņemšanu no reģistra dažādos laika periodos. Kopīgi vienojas, kādi kritēriji būtu noderīgi un uzskatāmi par universāliem šādu ielas nosaukumu saglabāšanai vai pārdēvēšanai, bet kādi kritēriji ir specifiski, atkarīgi no laikmeta gara, valsts varas un valdošās ideoloģijas. Izsaka vai raksta īsu argumentētu viedokli kāda ielas nosaukuma ievērojamas personības vārdā saglabāšanas vai nomaiņas aizstāvēbai.</p> <p>6. Lasa zinātnisku rakstu (vai tā fragmentu – Pošeiko 2018: 18–38) par mājas numurzīmi ar ielu nosaukuma pierakstu trīs valodās, tās izpētes iespējām un publisko izvērtējumu (lingvistisko, juridisko, politisko) mūsdienās. Izpēta raksta pielikuma tabulu ar trilingvālās numurzīmes iztīrīšanas gaitu dažādās instancēs. Kopīgi pārrunā šī gadījuma zinātniskās izpētes nepieciešamību un nozīmi gan valodas situācijas pārvaldībā, gan sociolingvistikā.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ko jaunu atklāj raksts?</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 2) Zvirbulis, Ģ. (2018). Mainīt Jēkabu pret Neatkarību? <i>Latvijas Avīze</i>. Pieejams: http://www.la.lv/mainit-jekabu-pret-neatkaribu/; 3) Mežule, E. (2022). Rīgas domes deputāts: Maskavas ielas nosaukums jāmaina visā tās garumā. <i>BNN</i>. Pieejams: https://bnn.lv/rigas-domes-deputats-maskavas-ielas-nosaukums-jamaina-visa-tas-garuma-399639. <p>Spēlfīma “Pilsēta pie upes”.</p> <p>Publicistikas raksti, kas veltīti ielu nosaukumu ar pretrunīgi vērtētu personību personvārdu lietojumu saglabāšanai vai maiņai mūsdienās: https://www.tvnet.lv/7565991/vvc-neiebilst-pret-vairaku-rigas-ielu-nosaukuma-mainu;</p>

Temata viensoms	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kādas problēmas ir skartas rakstā, un kam tās būtu jārisina?</i> • <i>Kāda ir pētnieka loma diskursu veidošanā par vienas valodas vai vairāku valodu lietojumu publiskajā telpā?</i> <p>Diskutē par valodas politikas, no vienas puses, un cilvēka lingvistiskās identitātes un valodas izvēles iespējas, no otras puses, nozīmi Latvijas lingvistiskās ainavas izveidē.</p>	https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/kulturas-eksperimenti-skeptiski-par-idejam-riga-mainit-ar-krievu-kulturu-un-zinatni-saistitu-ielu-nosaukumus.a463471/
<p>Nobeigums <i>Kā esejā apvienot argumentus ar personiskajiem viedokļiem?</i></p>	3–4	<p>Argumentē savu viedokli, izmantojot esejas formu.</p> <p>leromes eseju tematiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Psiholoģiskie un politiskie pārbaudījumi neatkarīgas valsts izveidē un noturēšanā. • Atsevišķu personību profesionālās darbības ietekme uz sabiedrības vienotību vai sašķeltību. • Valodas un runas mākslas loma politiskajā karjerā. • lelu nosaukumi kā nevardarbīgās varas lingvistiskie un politiskie ieroči. 	<p>Argumentētā eseja (500–600 vārdi).</p> <p><i>Kritēriji:</i> tekstu izvēle; tēmas aktualitāte; faktu un argumentu iesaiste; kompozīcija un domas izvērsums; oriģinalitāte; valoda.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Apkopo svarīgākos faktus un personiskās atziņas, kas iegūtas apakštemata apguvē. Pāros salīdzina un pārrunā to izmantošanas iespējas esejā. 2. Izvērtē pašu iepriekš rakstīto eseju izdošanās vai trūkumu iemeslus, apspriež tos pāros un izstrādā kļūdu novēršanas plānu. 3. Kopīgi vienojas par esejas vērtēšanas kritērijiem snieguma līmeņu apraksta kontekstā (https://mape.skola2030.lv/resources/4988, 84.–86.lpp.). 4. Veido esejas plānu vai domu karti ar esejā izmantotajiem faktiem, argumentiem un personiskajiem viedokļiem, to apspriež pāros vai grupā, precizē to (ja nepieciešams). 5. Raksta esejas melnrakstu un to apspriež pāros vai grupā, uzmanību pievēršot kompozīcijai, saturam un valodai. Balsoties esejas vērtēšanas kritērijos, apmainās ar konstruktīviem ieteikumiem esejas pilnveidošanai. Ja nepieciešams, individuāli, pāros vai grupā konsultējas ar skolotāju par atsevišķiem esejas izveides principiem, satura vai valodas jautājumiem. 6. Sagatavo tīrrakstu un iesniedz skolotājam. Skolotājs var sniegt kolektīvu atgriezenisko saikni klasē ar sagatavotu pārskatu ar veiksmīgākajiem eseju fragmentiem, ar fragmentiem, kuri būtu jāpilnveido, un ar fragmentiem, bez kuriem esejas varētu iztikt (eseju autori ir anonīmi). Kopīgi pārrunā esejas rakstīšanas procesu un apmierinātību ar rezultātu. 	<p>Esejas tīrraksta veidošana var būt mājasdarbs.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviņu prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti.</p> <p>1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.1. Regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvērza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts, plāno mērķa īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā.</p> <p><i>Pilsoniskā atbildība</i></p> <p>5.1. Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību.</p> <p><i>Digitālā prasme</i></p> <p>6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.1. Analizējot daiļliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem. Veido argumentētus spriedumus, kā sabiedriskā doma ietekmē valodas attīstību un tās lietojuma praksi.</p> <p>1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora (un tēla) individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p><i>Mediji, ietekme un valoda</i></p> <p>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti (...).</p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus, diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. (...)</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. (...) Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p> <p>3.2. Analizē un vērtē zinātniskā stila tekstus (...), lai pilnveidotu tekstpratību mācību un turpmāko studiju vajadzībām.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. (...)</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). (...)</p> <p>1.8. Radošajā tekstā (dzejā, prozā, dramaturģijā) izmanto precīzus vārdus un frāzes, izklāstot detaļas un lietojot atbilstošu valodu, lai sniegtu pārliecinošu pieredzes, notikuma un tēla atveidi. (...)</p> <p>1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi.</p> <p>4.1. Argumentēti diskutē par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), izvērtējot sava laikmeta kultūras un mākslas vērtības, (...) novērtē to ietekmi uz politiskiem, reliģiskiem, ekonomiskiem un globāliem procesiem, kā arī citām dzīves jomām, t. sk. sociāli un politiski aktuālu jautājumu risināšanu.</p> <p>4.5. Argumentēti diskutē par laikmetīgās mākslas (vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras, teātra mākslas un starpdisciplināras mākslas) nozīmi pilsoniskās līdzdalības veidošanā (...). Pamato ar piemēriem no savas pieredzes.</p>

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

4. apakštemats: Kā nosargāt gara spēku varas represijās?

Stundu skaits: 24

Primārie teksti

Fridrihsons, K., Repše, G. (2010). *Mala. Tā rakstīja Fridrihsons*. Rīga: Dienas grāmata.

Sekundārie teksti

- Balode, I. (2010). *Bākas un naktssargi vai vienkārši skaisti cilvēki*. Recenzija.
Pieejams: <https://satori.lv/article/bakas-un-naktssargi-vai-vienkarsi-skaisti-cilveki>.
- Geka-Vaska, Dz. (2018). *Kurts Fridrihsons*. Dokumentālā filma. Latvija: Sibīrijas bērni.
- Repše, G. (2012). *Pieskārieni*. Rīga: Mansards.
- Repše, G. (2016). *Es biju šeit viens pats*. Rīga: Dienas grāmata.
- Kultūras rondo (2017). *“Franču grupa”: Viņi nekad nerunāja par politiku, tikai par kultūru*.
Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/francu-grupa-vini-nekad-nerunaja-par-politiku-tikai-par-kulturu.a84166/>.
- Rozenbergs, A. (1994). *Sods par sapni*. Dokumentālā filma par “franču grupu”. Latvija: Rīgas Dokumentālo filmu studija.
- Veigura, I. (2017). *Grāmatas mākslinieciskās kvalitātes: Kurta Fridrihsona Ilustrācijas*.
Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/37428/Veigura_fridrihsona_ilustracijas.pdf.
- Fridrihsons, K., Ziedonis, I. (1986). *Pasāžas*. Rīga: Zinātne.
- Fridrihsons, K., Ziedonis, I. (b.g.). *Kurts Fridrihsons, Imants Ziedonis “Pasāžas”*.
Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=pf4itXNjjgY>.
- Stumbre, L. (2017). *Maija, Cher Ami! Tulkotāja Maija Silmale – dzīve pēc saviem noteikumiem*.
Rīga: LA izdevniecība.
- Kusiņa-Šulce, L. (2017). *Lelde Stumbre par Maiju Silmali, drosmi un padomju iekartu*.
Pieejams: <https://www.la.lv/lelde-stumbre-par-maiju-silmali-drosmi-un-padomju-iekartu>.
- Kairiņš, V. (2016). *Melānijas hronika*. Latvija, Somija: Mistrus Media.
- Ozola, A. (2018). *Sibīrijā tapušas vēstules uz bērza tāss*. Tukums: Tukuma muzejs.
- Bels, A. (2004). *Saucēja balss*. Rīga: Jumava.

* Formatīvā vērtēšana ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Ievads: kultūras un to noliegums <i>Kā un kāpēc padomju vara centās salauzt latviešu inteligenci?</i> <i>Kā franču kultūra ietekmēja radošos procesus 20. gs. vidū Latvijā?</i> <i>Kas bija/ir Kurts Fridrihsons latviešu kultūrā?</i></p>	8–9	<p>1. Apraksta padomju varas vērtēšanu pret latviešu inteligenci (jo īpaši pret t.s. "franču grupu") 20. gadsimta vidū un izsaka argumentētu un kritisku viedokli par šādas vērtēšanas ietekmi uz radošo personību profesionālo darbību un latviešu kultūru padomju laikā.</p> <p>2. Izvērtē biogrāfisko faktu un pieredžu izklāstu un radošo darbu interpretāciju nodošanas paņēmienus un līdzekļus dažādos modalitātes tekstos par K. Fridrihsona personību un viņa daiļradi.</p> <p>3. Kontekstualizēti analizē Gundegas Repšes sastādītās grāmatas "Mala. Tā rakstīja Fridrihsons" izveides principus, tādā veidā atklājot K. Fridrihsona radošās darbības virzienus traumatiskos apstākļos un to interpretācijas, kā arī vairāku kultūras nozaru (mākslas, mūzikas, literatūras) sinerģiju.</p>	<p>1.1. Kritisks viedoklis par padomju varas vērtēšanu pret latviešu inteligenci 20. gadsimta vidū un tā ilustrēšana ar konkrētiem piemēriem.</p> <p>1.2. Informācijas apkopojums par t.s. "franču grupu" Latvijā un ietekmīgākajiem franču kultūras pārstāvjiem, to izvērtējums latviešu kultūras attīstības kontekstā.</p> <p>2. Dažādu faktu, viedokļu, atmiņu, pārdomu un interpretāciju par K. Fridrihsona personību un daiļradi raksturojums ievērojamas personības atspoguļošanas stratēģiju aspektā.</p> <p>3. Padziļināta G. Repšes sastādītās grāmatas "Mala. Tā rakstīja Fridrihsons" izveides principu analīze kultūras nozaru mijiedarbības kontekstā.</p>	<p>1. Iepazīstas ar dažādiem uzziņu materiāliem, noskaidro un apkopo iemeslus, kādēļ latviešu inteligence padomju laikā varēja tikt apcietināta vai izsūtīta no Latvijas un/vai aizliegta tās profesionālā darbība. Ja nepieciešams, formulē precizējošus jautājumus un konsultējas ar vēstures un sociālo zinātņu un kultūras pamatu skolotājiem. Izsaka viedokli (arī šaubas, ja nepieciešams) par padomju varas uzrādīto apsūdzību pamatotību un sodu samērojamību un pamato viedokli ar konkrētiem piemēriem no atsevišķu personību biogrāfijām un/vai dzīves stāstiem.</p> <p>2. Klausās radio sarunu (vai fragmentus) ar G. Repši, L. Stumbri un I. Geili par t.s. "franču grupu" 20. gadsimta 40. gadu beigās un 50. gadu sākumā (Kusiņa-Šulce 2017), veido piezīmes par tās dalībniekiem, kopējām nodarbēm un interesēm, kolektīvo identitāti, ietekmi uz latviešu sabiedrību un par padomju varas uzskatiem par grupas darbību un izvirzītajām apsūdzībām pret tās dalībniekiem. Papildus meklē informāciju par "franču grupu" un franču kultūras pārstāvjiem (piemēram, Andrē Žīds (<i>André Gide</i>)), kuri iedvesmoja latviešu radošās personības, t.sk. Kurtu Fridrihsonu.</p> <p>3. Pāros izvēlas vienu franču kultūras pārstāvi un izpēta tā radošo biogrāfiju, iepazīstas ar atsevišķiem darbiem (vai to fragmentiem literāro darbu gadījumā), to anotācijām vai recenzijām, arī latviešu ievērojamo personību komentāriem par to (piemēram, K. Fridrihsona viedokļiem grāmatā "Mala. Tā rakstīja Fridrihsons"). Veido prezentāciju ar apkopoto informāciju un saviem secinājumiem, demonstrē to klasē. Kopīgi spriež, kāpēc šo personību darbi un idejas bija (varēja būt) svarīgas latviešu "franču grupai" un latviešu kultūrai kopumā.</p>	<p>Vismaz viena mācību stunda var tikt plānota ārpus klases: bibliotēkā, muzejā, mākslas galerijā vai Francijas institūtā Latvijā.</p> <p>Noderīgi uzziņu materiāli par padomju varas vērtēšanu pret latviešu inteligenci var būt filmu fragmenti (piemēram, filmu "Melānijas hronika", "Četri balti krekli", "Mans mīļākais karš"), radošo personību biogrāfijas, laikmeta biedru atmiņas un vēstures liecības.</p> <p>Noderīgs var būt Latvijas Kultūras akadēmijas studentes Ilzes Veigures kursa darbs par K. Fridrihsonu: https://academia.lndb.lv/ftp/154/veigura_ilze_20100117.pdf.</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>4. Atrod un izpēta dažādas modalitātes tekstus par K. Fridrihsonu un viņa daiļradi (rakstveida informatīvos, literāros un populārzinātniskos rakstus, gleznu reprodukcijas, filmas, intervijas un recenzijas, sk. "Sekundārie teksti"), iepazīst viņa mākslas darbus un radošos projektus. Raksturo verbālos un neverbālos paņēmienus un līdzekļus, kas izmantoti, stāstot un vērtējot K. Fridrihsona dzīvesgājumu un radošo darbību.</p> <p>5. Kontekstualizēti analizē grāmatas "Mala. Tā rakstīja Fridrihsons" izveides principus, pievēršot uzmanību:</p> <ul style="list-style-type: none"> • autorībai (kas ir grāmatas autors/-i?) un G. Repšes klātbūtni izdevumā; <i>Vai viegli ir rakstīt par labi zināmu vai tuvu cilvēku? Kādas rakstniecības stratēģijas tiek (var tikt) izmantotas?</i> (sk., piemēram, G. Repšes ievadu grāmatā "Mala. Tā rakstīja Kurts Fridrihsons", interviju ar L. Stumbri, kas norādīta "Sekundārajos tekstos" un N. Ikstenas romāna "Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālite" sākumu – 10.–11. lpp.). <i>Cik daudz un ar kādu nolūku G. Repše kā grāmatas sastādītāja ir iejaukusies K. Fridrihsona radītajos tekstos, to izkārtojumā un komentēšanā?</i> • galvenajam tēlam – reālai personībai; <i>Kas bija/ir Kurts Fridrihsons latviešu kultūras telpā? Kāda loma viņa mākslā ir literatūrai? Kāda loma viņa mākslai ir latviešu literatūrā?</i> (sk., piemēram, Ilzes Veigures rakstu "Grāmatas mākslinieciskās kvalitātes: Kurta Fridrihsona ilustrācijas", G. Repšes sastādīto mākslas albumu ar esejām "Es biju šeit viens pats" un Dz. Gekas-Vaskas filmu "Kurts Fridrihsons"). • grāmatas sastādītājas un galvenā tēla attiecībām tekstos un dzīvē (sk., piemēram, Dz. Gekas-Vaskas filmu "Kurts Fridrihsons"); • vāka vizuālajam noformējumam; 	

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<ul style="list-style-type: none"> • nosaukuma izvēlei un tā (iespējamām) interpretācijām; • struktūrai, iekļautajiem verbāla un neverbāla teksta elementiem, to sakārtojumam un lomai grāmatas uztverē; <i>Kā ievads, biogrāfijas dati, vēstules, skices un gleznu reprodukcijas, piezīmes un sastādītājas komentāri papildina cits citu? Kāda ir katra elementa loma grāmatā?</i> • (potenciālajai) mērķauditorijai; • grāmatas nozīmei latviešu literatūrā un kultūrvēsturē. <i>Kam (kuru jomu pārstāvjiem) grāmatu būtu ieteicams izlasīt/ aplūkot? Kāpēc? Kādu informāciju lasītājs iegūst no grāmatas? Kāpēc tā ir (varētu būt) svarīga?</i> 	
<p>Vēstules <i>Ko vēstules atklāj par individuālo un kolektīvo pieredzi (t.sk. ar varu) atšķirīgos laika periodos? Kā uztvert un interpretēt K. Fridrihsona vēstules sievai no izsūtījuma?</i></p>	<p>8-9</p>	<p>1. Spriež par vēstulju izveidi, lomu un funkcionalitāti atšķirīgos laika periodos.</p> <p>2. Analizē K. Fridrihsona vēstules dažādos to izveides (formas, satura un valodas) un uztveres (starppersonu attiecību, kultūras, vēstures) līmeņos.</p>	<p>1. Argumentēti viedokļi par vēstulju (īpaši vēsturisko vēstulju) formu, saturu un nozīmi adresanta-adresāta, pētnieku un mūsdienu lasītāju skatījumā.</p> <p>2. K. Fridrihsona vēstulju analīze kompozicionālā, satura (psichoemocionālā, kultūras, attiecību) un lingvistiskā aspektā.</p> <p><i>Kritēriji:</i> loģiski spriedumi, kas pamatoti ar citātiem no vēstulēm; personiskais viedoklis ar ticamiem argumentiem; problemātisku vai neviennozīmīgi vērtējamu jautājumu identificēšana un interpretēšana.</p>	<p>1. Atkārtoti vēstulju veidus, raksturojot to galvenos izveides principus, lomu un funkcionalitāti dažādos laika periodos. Spriež par vēstules izpratnes robežām. <i>Vai vēstule var būt priekšmeta (piemēram, gleznas) formā? Vai par vēstuli uzskatāma tukša lapa?</i></p> <p>2. Izvērtē dažādus uzziņu materiālus par latviešu tradīciju rakstīt vēstules (skatīt atsevišķus piemērus sadaļā "Komentāri") un pārrunā autentiskas vēstules kā saziņas formas, literāra teksta elementa, vēstures liecības un izpētes avota nozīmi sabiedrībā un dažādās zinātņu disciplīnās (piemēram, kultūrvēsturē, valodniecībā, literatūrzinātnē).</p>	<p>Literārās vēstules: http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/darvest/litv.htm.</p> <p>Vēstules uz bērzu tāss: https://latvijasdargumi.unesco.lv/lv/informacija-par-objektu/nacionali-nover-teti-objekti/sibirija-rakstibas-vestules-uz-berza-tass/; https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/septinas-sibirija-uz-berza-tass-rakstibas-vestules-papildina-unesco-pasaules-atminas-latvijas-registru.a449634/.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
		<p>3. Rada jaunus tekstus, daļēji imitējot sociālos un psiholoģiskos apstākļus un vēstuļu apmaiņas nepieciešamību iepriekš izpētītajās vēstulēs.</p>	<p>3. Radošs darbs – vēstuļu kopums mīļotajam/-ai, tuvam draugam vai domubiedram svešumā bez iespējas kādu laiku būt Latvijā un piekļūt informācijai par Latvijā notiekošo.</p> <p><i>Kritēriji:</i> vizuālais noformējums; kompozīcija; oriģināla pieeja satura izklāstā; valoda (pareizrakstība, interpunkcija, leksika un stils).</p>	<p>3. Lasa mīlestības vēstules vai to fragmentus (skatīt piemērus sadaļā “Komentāri”) un izsaka viedokli par mīlestības vēstuļu rakstīšanas nozīmi cilvēku attiecībās un šādu vēstuļu publikošanu viņu dzīves laikā vai pēc nāves, formulējot <i>par</i> un <i>pret</i> argumentus.</p> <p>4. Analizē grāmatā “Mala. Tā rakstīja Fridrihsons” iekļautās vēstules, pievēršot uzmanību to struktūras, satura un valodas izteiksmes dinamikai vēstuļu rakstīšanas apstākļu kontekstā.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kādas ievada un nobeiguma formulas ir izmantotas vēstulēs? Kāds ir vēstuļu garums? Kādi pēcvārdi un/vai pielikumi ir pievienoti? Cik bieži K. Fridrihsons raksta vēstules sievietei? Kāda loma ir saņemtajām paciņām no Latvijas: grāmatām, ēdienam, mākslas piederumiem, apģērbim? Kā K. Fridrihsons novērtē tās vēstulēs?</i> • <i>Kādas tēmas ir apspriestas vēstulēs? Kādā veidā tas tiek darīts? Kuri koncepti ir pieminēti biežāk? Kā tie ir definēti? Par kādām varām tiek runāts vēstulēs? Ko vēstules atklāj par K. Fridrihsona dzīves apstākļiem cietumos un lēģerī, fiziskajām un garīgajām vajadzībām, interesēm, mērķiem un nākotnes perspektīvu, domu attīstību, psiholoģiskajām krīzēm, attiecībām ar sievu u. tml.? Kas vēstules žanriski raksturo?</i> • <i>Kā vēstulēs tiek uzrunāta sieva? Kā K. Fridrihsons sevi piesaka vēstulēs, kā paraksta vēstules? Kādi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi un stila paņēmieni tiek izmantoti vēstulēs? Kāds ir to nolūks? Kuras valodas tiek izmantotas sarakstei? Kāds ir to izvēles pamatojums? Kas vēstulēs liecina par vēstuļu satura pārbaudi pirms tās sasniedz adresātu? Kā vēstulēs tiek</i> 	<p>Par divu draugu saraksti 20. gadsimta 30. un 40. gados: http://kandava.lv/pilsetas_vesture/vesture_intere_sants_atradums_kandava_ves_tules_no_divu_draugu_sarakstes_1938_1940_gada.</p> <p>Par Mirdzas Bendrupes un Mirdzas Ķempes saraksti ar Vidvudu Eglīti (rakstnieka Anšlava Eglīša brāli): Balode, M. (sast., 2008). <i>Zibens apzeltīti</i>. Rīga: Apgāds “Pils”.</p> <p>Jāņa Sudrabkalna mīlestības vēstules Birutai Skujenieci: http://valoda.aialab.lv/latval/vispareji/darvest/jsudr.htm.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<p><i>pamatota nepieciešamība pēc sievas atbildes vēstulēm? Kādi neverbāli izteiksmes līdzekļi (piemēram, pasvītrojumi, norādes par vēstuļu papīra krāsas izvēli) tiek izmantoti vēstulēs? Kāda ir to funkcija?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kādas ir grāmatā iekļautās sievas atbildes vēstules? Kāds ir sievas valodas stils un izteiksme?</i> • <i>Kam vēl K. Fridrihsons ir rakstījis vēstules pirms izsūtījuma un tā laikā? No kā saņēmis vēstules? (skatīt Dz. Gekas-Vaskas filmas “Kurts Fridrihsons” fragmentus) Kas tās raksturo?</i> <p>5. Diskutē par vēstuļu rakstīšanu un saraksti kā pašsaglabāšanās stratēģiju traumatiskos un bezcerīgos dzīves apstākļos. <i>Ko vēstules atklāj par K. Fridrihsona personību (interesēm, vērtībām, attiecībām) un gara spēku/vājumu? Ja nepieciešams, fiziskas un garīgas izdzīvošanas stratēģiju apzināšanai izmanto papildu tekstus (piemēram, A. Bela romāna “Saucēja balss” fragmenti ar centrālā tēla pratināšanu Centrālcietumā, V. Kairiša filmas “Melānijas hronika” fragmenti).</i></p> <p>6. Pārskata pierakstus par šajā apakštematā aplūkotajām vēstulēm un vienojas, pēc kādiem kritērijiem vērtēt vēstules kā rakstu saziņas formas kvalitāti. Testē kritērijus dažu vēstuļu (tīmeklī pieejamo, K. Fridrihsona rakstīto) novērtēšanā. Veido 5–7 vēstuļu kopumu mīļotajam/-ai, tuvam draugam vai domubiedram svešumā bez iespējas kādu laiku būt Latvijā un piekļūt informācijai par Latvijā notiekošo. 2–3 vēstulēm jābūt rakstītām tā, it kā atbildes vēstules nav saņemtas (varbūt netiek gaidītas). Vēstules var rakstīt no savas vai jau iepriekš izvēlētas ievērojamās personības (skatīt 2. apakštematu) pozīcijas. Skolēni izvērtē vēstules pēc pašu izvēlētiem/formulētiem kritērijiem, tad salīdzina ar skolotāja novērtējumu.</p> <p>7. Reflektē par vēstuļu rakstīšanas procesu un sasniegto rezultātu. Individuāli identificē lietas, kas izdevušās vislabāk, un lietas, kas vēl jāpilnveido un kam turpmāk jāpievērš pastiprināta uzmanība.</p>	<p>20. gadsimtā uz Valmieru sūtītās mīlestības vēstules: https://www.valmieraszinas.lv/milestibas-vestules-no-70-gadus-un-vel-senakas-pagatnes/#9.</p> <p>Atsevišķu vēstuļu rakstīšana var notikt patstāvīgi ārpus mācību stundas, bet to izvērtēšanai un kopīgai sarunai par vēstuļu rakstīšanu jānotiek mācību stundu laikā.</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Piezīmes <i>Kā veidot, uztvert, interpretēt un izmantot piezīmes rakstveida un attēlu formā?</i></p>	<p>4</p>	<p>1. Analizē vārdiski izteikto piezīmju formu un saturu un interpretē vizuāli mākslas darbos paustās "piezīmes" (konceptuālās idejas) kopsakarā ar citu kultūru ietekmēm.</p> <p>2. Iedvesmojoties no koncentrētā veidā paustām idejām rakstveida tekstā, veido radošas atbildes uz tām.</p>	<p>1. K. Fridrihsona verbālo un neverbālo piezīmju (rakstveida tekstu un grāmatu ilustrāciju) raksturojums dažādos līmeņos un kultūras izpausmes formu un pasaules kultūru ideju mijiedarbību kontekstā.</p> <p>2. Radošs darbs – K. Fridrihsona piezīmju turpinājumi, mērķtiecīgi izvēloties atbildes sniegšanas principus un izteiksmes līdzekļus.</p>	<p>1. Pāros pārskata K. Fridrihsona piezīmes un raksturo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izkārtojumu grāmatā un nodaļā, iespējamo sastādītājas motivāciju šādam piezīmju izvietojumam; • formas un satura koncentrētību; • tematiku, jautājumu un problēmu loku – <i>Kuri motīvi atkārtojas?</i>; • valodu (tipiskus valodas līdzekļus, atsauces uz reāliem notikumiem un ievērojamām personībām, autora individuālo stilu); • mērķauditoriju – <i>Kas ir iedomātais lasītājs? Par ko autors reflektē pats ar sevi? Kā notiek komunikācija ar lasītāju?</i> • nozīmi latviešu literatūrā – <i>Ar ko žanriski, kompozicionāli un saturiski ir iespējams salīdzināt šīs piezīmes latviešu literatūrā?</i> <p>2. Lasa K. Fridrihsona un I. Ziedoņa "Pasāžas", sameklē un rūpīgi aplūko K. Fridrihsona ilustrētās grāmatas un diskutē par verbālu un vizuālu "piezīmju" izveides strukturālajām un satura īpatnībām, iekļaušanos kopējā izdevuma tekstā un to mijiedarbību ar pasaules kultūras darbiem un idejām. <i>Kādas attiecības rakstītam vārdam ir ar vizuālo attēlu šajos literārajos un mākslas kopdarbos? Kas ko precīzē, papildina vai pārveido? Kā un ar kādiem līdzekļiem tiek paplašinātas abu tekstu (rakstveida un vizuāla) izpratnes robežas? Kādas citu kultūru iezīmes (ietekmes) saskatāmas darbos?</i></p> <p>3. Izvēlas 3–4 piezīmes un raksta atbildes komentārus, kurās:</p> <ul style="list-style-type: none"> • turpina piezīmes; • piedāvā citu skatījumu uz piezīmēs minēto tematu, problēmu vai jautājumu; • iebilst vai nepiekrīt piezīmēs izteiktajam saturam. <p>Ja skolēni vēlas, izvēlētās K. Fridrihsona piezīmes un to atbildes komentāri var tikt apkopoti un publiskoti koplietojamā tiešsaistes dokumentā, piemēram, klases emuārā.</p>	<p>Literārie darbi</p> <p>K. Fridrihsona piezīmju iespējama salīdzināšanai:</p> <p>R. Kaudzītes aforismi, Raiņa aforismi, I. Ziedoņa epifānijas.</p> <p>Atsevišķas K. Fridrihsona ilustrētās grāmatas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Feldhūns, Ā. (sast., 1975). <i>Sengrieķu tragēdijas</i>. Rīga: Liesma. • Feldhūns, Ā. (1961). <i>Īliada</i>. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība. • Ziedonis, I. (1988). <i>Taureņu uzbrukums</i>. Rīga: Liesma. • Silmale, M. (sast., 1970). <i>Es tevi turpinu</i>. Franču mūsdienu dzejas izlase. Rīga: Liesma. • Toma, V. (1980). <i>Maize no mājām</i>. Rīga: Liesma.

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Kopsavilkums</p> <p><i>Kā apkopot un izmantot jauniegūtās zināšanas un sava darba izvērtējumu, lai izveidotu kopsavilkumu?</i></p>	<p>2–3</p>	<p>1. Demonstrē izpratni un zināšanas par kopīgo un atšķirīgo ievērojamas personības pašprezentācijā un citu atainojumā dažādas modalitātes tekstos un par kultūras nozaru sinerģiju un tās nozīmi vienas personības daiļradē, rakstiski atbildot uz jautājumiem.</p> <p>2. Izvērtē savu mācību darbu un sasniegtos rezultātus, plāno turpmāko apguves procesu.</p>	<p>1. Argumentētas atbildes uz apakštemata lielajiem izpētes jautājumiem ar ilustratīviem citātiem no dažāda veida tekstiem un K. Fridrihsona daiļdarbu piemēriem (400–500 vārdi).</p> <p><i>Kritēriji:</i> skaidra domu un ideju attīstība; perspektīvu, daiļdarbu, viedokļu un argumentu kritisks salīdzinājums; citātu un piemēru korekta un pamatota iesaiste; personiskā viedokļa formulēšana; valoda.</p> <p>2. Individuālā darba paškritisks izvērtējums secinājumu veidā.</p>	<p>1. Izmantojot pašu veidotās piezīmes un apakštematā izpildītos darbus, raksta un iesniedz skolotājam atbildes uz apakštemata galvenajiem jautājumiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ko par radošas personības gara spēku necilvēcīgos apstākļos atklāj paša cilvēka darbi, personiskie stāsti (dalīšanās ar pieredzi, jūtām, pārdomām par dažādiem jautājumiem) uzvedība un attieksme pret cilvēkiem, notikumiem un situācijām, un ko līdzgaitnieku, domubiedru un pētnieku atmiņas un izpētes rezultāti (secinājumi un interpretācijas) pauž par to?</i> • <i>Kāda ir kultūras nozaru sinerģija K. Fridrihsona daiļradē, un kā tā ataino mākslinieka izpratni par kultūras procesiem un tajos iesaistītajiem (Latvijā) pasaules kultūras kontekstā?</i> <p>Atbildēs iekļauj korekti noformētus ar atsaucēm uz autoru un izmantoto avotu citātus no K. Fridrihsona rakstveida tekstiem un citiem uzzīņu materiāliem, konkrētu mākslas darbu piemērus un savu personisko viedokli.</p> <p>2. Pārskata savas piezīmes un izvērtē šajā apakštematā paveikto. Raksta 3–5 secinājumus par to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kā iegūtā informācija un veiktie mācību uzdevumi ir palīdzējuši labāk izprast varas ietekmi uz latviešu inteliģences likteņiem un kultūras procesiem 20. gadsimta vidū; • kā darba procesā ir mainījusies personiskā kultūras pieredze un zināšanas par kultūras izpausmes formām, to uztveres un interpretāciju daudzveidību; • kā jauniegūtā informācija ir ietekmējusi personiskās empātijas līmeni, vērtības un attieksmi pret cilvēku pamatvajadzībām un pamattiesībām. <p>Formulē jautājumus un min konkrētus tekstus, ko vēlētos papildus izziņāt saistībā ar šo apakštematu (aplūkoto laika posmu, problemātiku, personību loku u.tml.).</p>	<p>Atbildes uz jautājumiem ieteicams sagatavot datorrakstā, ievērojot pamatteksta, avotu un izmantotās literatūras noformējuma prasības.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību (..).</p> <p>1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.2. Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību (..).</p> <p>3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.</p> <p><i>Pilsoniskā līdzdalība</i></p> <p>5.1. Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību.</p> <p><i>Digitālā pratība</i></p> <p>6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.3. Analizējot publicistiskus un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu (..). Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu.</p> <p>3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. Bagātina atbilstoša stila un žanra tekstus, lietojot okazonālistiskus, oriģinālus tēlainās izteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras. Veido jaunrades tekstus.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. (..) Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.4. Analizē un vērtē fonētisko un grafētisko līdzekļu mērķtiecīgu lietojumu dažādos mutvārdu un rakstveida tekstos. (..)</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsaucis laikmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā.</p> <p>1.8. Radošā tekstā (dzejā, prozā, dramaturģijā) izmanto precīzus vārdus un frāzes, izklāstot detaļas un lietojot atbilstošu valodu, lai sniegtu pārliecinošu pieredzes, notikuma un tēla atveidi. (..)</p> <p>1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi.</p> <p>2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.</p> <p>2.10. (..) pēta, kā kultūrvidē (reālajā un digitālajā) radošās un mākslinieciskās darbības rezultātā izpaužas personiskā un kopienas identitāte. (..)</p> <p>4.2. Pēta radošo personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) un sabiedrības savstarpējo ietekmi, 20. un 21. gs. ētisko, estētisko, politisko, sociālo un ekonomisko procesu atsaucis laikmetīgo autoru daiļradē.</p>

Jaunrades darba daļa – vēstulju kopums.

Noslēguma pārbaudes darbs – analītiskas atbildes uz apakštemata galvenajiem jautājumiem.

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

5. apakštemats: Kāds ir vārda (lingvokulturēmas) spēks, iedarbojoties uz sabiedrību?

Stundu skaits: 24

Primārie teksti

- Ikstena, N. (2003). *Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Kultūras un varas bīstamie sakari*. Rīga: Pētergailis.
- Zālīte M. (1984). Dramatiska poēma "Pilna Māras istabiņa". *Jaunā Gaita*. Nr. 148 (2).
Pieejams: https://jaunagaita.net/jg148/JG148-149_Zalite.htm.

Sekundārie teksti

- Zirnīte, M. (sast., 2017). *Dzīvesstāsti: Vēsture, kultūra, sabiedrība*. Rīga: SIA N.I.M.S.
- L. Dzenes recenzijas fragmenti par Māras Zālītes poēmas "Pilna Māras istabiņa" pirmizrādi 1984. gadā. *Jaunā Gaita*. Nr. 148 (2). Pieejams: https://jaunagaita.net/jg148/JG148-149_Zalite.htm
- Kuške, B., Strenga, I. (2016). Māras Zālītes "Pilna Māras istabiņa" – laiki mainās, vēstījums paliek. *LSM Kultūra. Skatuve*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/teatris-un-deja/maras-zalites-pilna-maras-istabina-lai-ki-mainas-vestijums-paliek.a165032/>
- Šmidchens, G. (2016). *Dziesmu vara: Nevardarbīga nacionālā kultūra Baltijas dziesmotajā revolūcijā*. Rīga: Mansards.

* Formatīvā vērtēšana ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>ievads</p> <p><i>Kad, kā un kāpēc saruna kļūst par vērtīgu izpēti avotu zinātnē un ierosmes avotu rakstniecībā?</i></p>	6	1. Padziļināti lasa zinātnisku rakstu un tajā atšķir svarīgāko informāciju, ko mērķtiecīgi izmanto noteikta atslēgvārda, teksta formāta, temata un metodikas nozīmes un lietojuma izvērtēšanā.	1. Zinātniska/-u raksta/-u mērķtiecīgs konspekts, kas papildināts ar individuālām/kolektīvām atziņām par dzīvesstāstu pētniecības pieejas nozīmi un lietojumu, lai izprastu individuālos un sociālos notikumus un procesus.	1. Atkārti, ko nozīmē termins "dzīvesstāsts", kādos kontekstos tas tiek lietots, veido 2–3 secinājumus.	Termiņa nozīmi un lietojumu ieteicams skatīt elektroniskajā vārdnīcā Tēzauris un Līdzsvarotajā mūsdienu latviešu valodas korpusā: https://tezauris.lv/dz%C4%ABvesst%C4%81sts .

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Kā literāti apspriež un izvērtē radošā darba procesu un sasniegtos rezultātus?</p>		<p>2. Raksturo biogrāfiska romāna par populāru rakstnieku izveides stratēģijas un līdzekļus, pievēršot uzmanību tekstā atainotajam grāmatas izveides procesam un rakstnieka/-u refleksijām par radošo procesu un rezultātu, t.sk. ietekmi uz atsevišķiem lasītājiem un sabiedrību kopumā.</p> <p>3. Attēlo kādas personības profesionālās darbības un sabiedriskās dzīves būtiskākos aspektus, izmantojot atbilstošus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.</p>	<p>2. Noras Ikstenas grāmatas "Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari" formas un satura analīze, pievēršot uzmanību tam, kā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) autore ir atspoguļojusi biogrāfiskas informācijas par M. Zālīti (t.sk. viņas pasaules skatījumu) un viņas daiļradi izziņas procesu un iekļaušanu tekstā; 2) centrālais tēls – M. Zālīte – reflektē par savu daiļdarbu tapšanu no idejas līdz pabeigto darbu pašnovērtēšanai vai citu atgriezeniskajai saiknei (kritikai, atsauksmēm). <p>3. Reālas personības apraksts, kā pamatā ir šo personību spilgti raksturojošs mākslinieciskās izteiksmes līdzeklis (piemēram, metafora, simbols, metonīmija, perifrāze).</p> <p>Vērtēšanas kritēriji: idejas un satura oriģinalitāte; pamatots izvēlēta mākslinieciskās izteiksmes līdzekļa lietojums reālas personības atainojumā; struktūra; individuālā valodas stila pazīmes.</p>	<p>2. Izmantojot secinājumus par termina "dzīvesstāsts" lietojumu un veicot ātru informācijas meklēšanu tīmeklī, min, kāda veida pētījumos dzīvesstāsti tiek biežāk iegūti un analizēti, prognozē, kādam nolūkam tie, iespējams, tiks izmantoti.</p> <p>3. Spriež, kam pievērst uzmanību, lasot zinātnisku/metodologisku rakstu par dzīvesstāstu kā lauka pētījuma dotumu un kā efektīvi apkopot rakstā sniegto būtiskāko informāciju. Padziļināti lasa zinātnisku/-us rakstu/-us par mutvārdu vēstures un dzīvesstāstu pētniecību Latvijā un pasaulē (piemēram, Zirnite 2007), veido konspektu par atsevišķiem dzīvesstāstu izpētes aspektiem, ņemot vērā iepriekš apspriestās teorētiska raksta padziļinātas lasīšanas stratēģijas.</p> <p>Iespējamie aspekti un galvenie jautājumi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Dzīvesstāsts</i>. Kāda ir dzīvesstāstu pētniecības specifika? Ko varam un ko nevaram uzzināt, izmantojot dzīvesstāstus pētniecībā? Piemēri! • <i>Vēsture</i>. Ko varam uzzināt par vēsturi, izmantojot dzīvesstāstus kā pētniecības avotu? Piemēri! 	<p>M. Zirnītes sastādītais zinātniskais rakstu krājums elektroniski pieejams: https://mutvardu-vesture.lv/publication/2007-dzivesstasti-kultura/2007-dzivesstasti-kultura.pdf.</p> <p>Skolotājs var izvēlēties, vai strādāt ar vienu (skolotāja vai skolēnu izvēlētu) rakstu vai vairākiem rakstiem.</p> <p>Vēlams, ka skolēni, jau lasot grāmatu, pievērš uzmanību abu literātu sadarbības aspektiem un grāmatas veidošanas principiem (t.sk. N. Ikstenas eksplīcītiem komentāriem par grāmatas izveides procesu).</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kultūra</i>. Ko varam uzzināt par kultūru, izmantojot dzīvesstāstus kā pētniecības avotu? Piemēri! • <i>Sabiedrība</i>. Ko varam uzzināt par sabiedrību, izmantojot dzīvesstāstus? Piemēri! <p>Izmantojot individuālos konspektus, grupās vai kopīgi pārrunā dzīvesstāstu kā mutvārdu datu ieguves, apstrādes un interpretācijas iespējamās grūtības un galvenos ieguvumus, pieraksta galvenās atziņas.</p> <p><i>Ko dod šādi dati? Kā tos zinātniski analizēt un interpretēt? Kā tie palīdz izprast vidi, laika periodu, vēsturiskus notikumus un cilvēkus?</i></p> <p>4. Raksturo N. Ikstena grāmatas “Zīdārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari” formu un saturu un izsaka savu viedokli par to. Pievērs īpašu uzmanību:</p> <p>1) autoras eksplīcīti izteiktajiem komentāriem par grāmatas izveides procesu, spriedumus ilustrējot ar piemēriem (fragmentu pārstāstījumiem vai precīziem citātiem);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kāds ir grāmatas nosaukuma izvēles pamatojums? Kā tas ietekmē priekšstatus par daiļdarbu un M. Zālīti?</i> • <i>Kā notikusi grāmatas tapšanai nepieciešamo datu ieguve, atlase, apstrāde, interpretācija un to iesaiste daiļdarbā?</i> • <i>Kā darbā atainota abu literātu mijiedarbe un N. Ikstena vērojumi un zināšanas par M. Zālīti vairāku gadu garumā?</i> • <i>Kādas stratēģijas N. Ikstena ir izmantojusi, lai atainotu M. Zālītes personību? Kāds varētu būt to nolūks?</i> • <i>Kuri valodas līdzekļi dominē grāmatā? Ko tie atklāj (varētu atklāt) par autoras individuālo valodas stilu un ko – par atainotās personības komunikācijas</i> 	<p>Viens M. Zālītes atziņas piemērs: “Neizprotot, kas notiek ar sabiedrību, nevar izprast arī to, kas notiek ar dzeju, jo dzejnieks nav tikai sava laika izteicējs, sava laika virzītājs, bet arī sava laika produkts.” (Ikstena 2003: 107).</p> <p>Ieteicams, ka skolēni apzina daļu M. Zālītes literāro darbu, kas ir izmantoti citos daiļdarbos un formātos (piemēram, dziesmās, izrādēs, performancēs).</p> <p>Neliela informācija par populārām dziesmām ar M. Zālītes vārdiem: https://reitingi.lv/lv/news/kultura/116451-iemilotas-dziesmas-ar-maras-zalites-varadiem-skanes-unikala-koncerta.html.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>veidu un ieradumiem? Kā tie palīdz/traucē iepazīt grāmatas centrālo tēlu – M. Zālīti?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ko apkopotie dzīves un darba dati grāmatas beigās atklāj par M. Zālītes personību – profesionālajiem sasniegumiem, rakstura īpašībām un vērtībām? <p>2) M. Zālītes komentāriem par saviem daiļdarbiem, to izveidi un ietekmi sabiedrībā.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuras daiļdarba veidus un daiļdarbus M. Zālīte ir pieminējusi biežāk? Kādi varētu būt to izcēluma iemesli? • Kā M. Zālīte uztver radošajos procesos iesaistītos (autorus, lasītājus, skatītājus, kultūrpolitikas veidotājus)? • Ko grāmata atklāj par M. Zālītes tekstu vai to fragmentu, tēlu, noskaņas, modifikāciju spēku/ rezonansi noteiktā laikā, telpā un apstākļos? • Kāda loma M. Zālītes profesionālajā darbā un emocionālajā labbūtībā ir atgriezeniskajai saiknei – vēstulēm, recenzijām, kritiskiem rakstiem, mutvārdu sarunām? • Kuras M. Zālītes atziņas par literatūru, folkloru, identitāti, sabiedrību un tautu visspilgtāk atklāj radošo darbu (literatūras, mākslas, mūzikas u.tml.) ietekmi uz atsevišķu cilvēku dzīvi un sociāliem procesiem sabiedrībā? <p>Secina, kā abu rakstnieku pieredzes stāsti par darbu, sabiedrisko dzīvi un uzskatiem palīdz izprast daiļdarbu tapšanas procesu un literatūras lomu rakstnieku un lasītāju dzīvē. Ko radošas personības un sabiedrībā populāri cilvēki domā par sev veltītām grāmatām, kas publicētas viņu dzīves laikā? (piemēram, M. Zālīte, G. Repše, M. Rītiņš)?</p>	<p>Piemērs: A. Rožkalnes grāmatas “Brīvie vektori” par Gundegu Repši atklāšanas pasākuma video ar G. Repšes domām par grāmatu: https://www.youtube.com/watch?v=B37TVZYqsFA.</p> <p>Skolēniem individuāli vai sarunās jānonāk pie atslēgvārdiem, metaforām un simboliem, kas izmantoti, lai aprakstītu M. Zālīti.</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				4. Pāros vēlreiz pārrunā M. Zālītes raksturošanai izmantotos mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus. Izvēlas kādu Latvijā labi pazīstamu radošu cilvēku (vai turpina strādāt ar iepriekš izvēlētu personību; skatīt iepriekšējo apakštematu plānus) un veido viņas aprakstu, ņemot par pamatu spilgti raksturojošu metaforu un/vai simbolu.	
<i>Kādi ir varas un nevardarbīgas pretošanās veidi un to nozīme politisko pārmaiņu apstākļos? Kāda ir radošo cilvēku un viņu daiļdarbu loma šajos procesos?</i>	6	Demonstrē izpratni par daiļdarbu un mutvārdu tekstiem to izveides un publicēšanas priekšnosacījumiem, lai attiecīgie teksti efektīvi iedarbotos uz pie varas esošajiem (t.sk. pilsoņu kopumu) politisko pārmaiņu laikā.	Citātu kolekcija ar rakstnieku pieredzi dažādu varu apstākļos un ar viņu uzskatiem par varu un tās izpausmēm. Kolekcija ir papildināta ar individuāliem secinājumiem un viedokļiem par nevardarbīgas pretošanās izpausmēm Latvijā 20. gadsimta beigās, tajos izmantotajiem mutvārdu tekstiem un to tipiskām pazīmēm.	<p>1. Izraksta no grāmatas citātus, kas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liecina par M. Zālītes attiecībām ar valdošo varu dažādos laika periodos, tekstos iekodētās domas par varu un attieksmi pret to, kā arī M. Zālītes mūsdienu pārdomas par savu politisko darbību toreiz un tagad; • pauž/definē cita veida varu (respektīvi, vārda varu, mīlestības varu); • parāda N. Ikstenas viedokli par M. Zālītes un varas attiecībām, viņas lomu Padomju Latvijā un neatkarīgā Latvijā (t.sk. neatkarības atgūšanā 20. gadsimta beigās). <p>Spriež, kā atsevišķi pieredzes stāsti par rakstīšanas iespējām un radošo darbu publicēšanas stratēģijām palīdz izprast varas ietekmi uz latviešu rakstniecību (cenzūru, aizliegumiem, šantāžu, vervēšanu sadarbībai) Padomju Latvijā un otrādi – latviešu rakstniecības ietekmi uz nacionālo ideju vairošanu un nostiprināšanu un politiskām pārmaiņām 20. gadsimta beigās.</p> <p>2. Meklē un apkopo informāciju par nevardarbīgas pretošanās veidiem un piemēriem Latvijas un pasaules vēsturē. Ja nepieciešams, konsultējas ar vēstures un sociālo zinātņu skolotāju vai bibliotekāru.</p> <p>3. Izpēta, kā N. Ikstenas grāmatā atspoguļots Latvijas neatkarības atgūšanas laiks, M. Zālītes dalība nevardarbīgas pretošanās notikumos, literatūras un folkloras materiālu izvēle un to loma nacionālo ideju izplatīšanā un latviešu</p>	Apspriežot M. Zālītes un padomju varas attieksmes, lietderīgi pievērst uzmanību grāmatas 76.–77. lpp. Informatīvs materiāls par barikādēm kā nevardarbīgu pretošanos 1991. gadā: https://www.youtube.com/watch?v=iLJtP-CyXA8E . Nevardarbīgas pretošanās izpētei var noderēt grāmatu sērija “Nevardarbīgā pretošanās”, Tālava Jundža raksts “Latvijas Vēstnesis”: https://www.vestnesis.lv/ta/id/121176 ;

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>solidaritātes veicināšanā. Papildus ieteicams iepazīties ar G. Šmidchena grāmatas (2016) nodaļām vai to fragmentiem par dziedāšanas tradīciju un dziesmu iedarbību uz sociālajiem procesiem Atmodas laikā. Identificē un analizē mutvārdu tekstu pazīmes, kas ir tipiskas nevardarbīgas pretošanās laikā. Raksta 5–7 secinājumus par mutvārdu tekstu (dziesmu, uzrunu, deklamētas dzejas, izrāžu) un cilvēctības spēka nozīmi politisko pārmaiņu laikos.</p> <p>4. Diskutē, vai kultūras darbinieki var būt politiski neitrāli un kultūra – apolītiska, kāda ir radošo personību loma sabiedriskās domas veidošanā un sociālajos procesos kopumā. Ja nepieciešams, meklē papildu faktus Latvijas kultūrvēstures materiālos un iepriekš lasītajos literārajos tekstos un veido argumentus.</p>	<p>intervija ar levu Akurateri: https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/dziesma--nevardarbīga-pretosanas-metode-saruna-ar-ievu-akurateri.a446844/ un Gunta Šmidchena grāmata “Dziesmu vara: Nevardarbīga nacionālā kultūra Baltijas dziesmotajā revolūcijā” (2016).</p>
Kā un ar kādu nolūku literārā tekstā tiek dotas norādes uz citiem tekstiem un iekļauti citi teksti vai to fragmenti (interteksti)?	4	<p>1. Skaidro vai izsaka minējumus, kāpēc atsevišķi rakstnieka daiļdarbi dažādos laikos sabiedrībā tiek uztverti atšķirīgi.</p> <p>2. Demonstrē zināšanas par M. Zālītes daiļradi un tās uztveri sabiedrībā dažādos laikos.</p>	<p>1. Informatīvas kartītes ar M. Zālītes radošo darbu vispārīgu aprakstu, kritiskām piezīmēm un saviem komentāriem.</p> <p>2. Tests, lai veiktu zināšanu par M. Zālītes daiļradi pašnovērtējumu.</p>	<p>1. Veido informatīvas kartītes par katru grāmatā M. Zālītes citēto un/vai pieminēto radošo darbu (dzejas krājumu, lugu, rokoperu u.tml.), iekļaujot pamatinformāciju par tiem (piemēram, publicēšanas gads, vieta, teksta veids un žanrs), autores pārdomas par šiem darbiem un to vērtējumu, spilgtus citātus un galvenās atziņas no lasītāju/skatītāju atsauksmēm, kritiķu recenzijām, emuāru un sociālo tīklu ierakstiem, kā arī savas pārdomas par zināmajiem daiļdarbiem. Vēlams katrā kartītē iekļaut vismaz divus pretējus viedokļus par darbu.</p> <p>2. Grupās apspriež individuāli radīto kartīšu saturu un atsevišķu daiļdarbu uztveri un rezonansi sabiedrībā, precizē vai papildina kartītes (ja nepieciešams). Izmantojot izveidotās kartītes, veido testu ar 10–15 jautājumiem par grāmatā iekļautajiem vai pieminētajiem M. Zālītes daiļdarbiem un to uztveri sabiedrībā atšķirīgos</p>	<p>Skolēni kartītes var veidot individuāli, pāros vai grupās. Tās var būt rokrakstā vai digitālas.</p> <p>Skolēni var paši izlemt, kādus jautājuma veidus iekļaut testā un kādā formātā testi būs (rokrakstā, datorrakstā un izdrukāti, elektroniski).</p> <p>Pēc skolotāja un/vai skolēnu izvēles tests var tikt formatīvi vērtēts.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>laikos. Apmainās ar testiem, pilda tos grupā, tad novērtē savas grupas un citu grupu rezultātus. Pārrunā:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cik labi pārzina M. Zālītes radošo darbību; • kādas ir amatieru un profesionāļu diskusijas par M. Zālītes daiļdarbiem; • kā N. Ikstenas grāmatas padziļināta lasīšana ir paplašinājusi/padziļinājusi zināšanas par M. Zālītes daiļradi; • kurus M. Zālītes radošos darbus vēlētos iepazīt (izlasīt, noskatīties, noklausīties) tuvākā nākotnē, kāpēc tieši šos darbus. 	
Ko par cilvēku atklāj viņam piederošas lietas, šo lietu lietojums un attieksme pret tām?	4	<p>1. Analizē dramatiskas poēmas vēstījumu un ideju aktualitāti dažādos laikposmos.</p> <p>2. Izvērtē atsevišķu lietu un ieradumu varu pār cilvēkiem, to lomu vērtību sistēmas izveidē un prezentācijā.</p>	<p>1. M. Zālītes dramatiskās poēmas “Pilna Māras istabiņa” sižeta, tēlu un valodas raksturojums, galvenās idejas formulējums.</p> <p>2. Individuālais un kolektīvais viedoklis par atsevišķu lietu un ieradumu varu pār cilvēkiem, to loma vērtību sistēmas veidošanā un reprezentācijā.</p>	<p>1. Lasa dramatisko poēmu “Pilna Māras istabiņa”, identificē būtiskākos sižeta attīstības notikumus, mītiskās un laikmetīgās zīmes un simbolus, raksturo galvenos tēlus, viņu savstarpējās attiecības un runu, formulē literārā darba ideju. Spriež, kā literārais darbs atainoto cilvēka dabu, savējā un svešā attieksmes (t.sk. priekšstatus par citādo) un folklorā balstīto latviešu dzīvesziņu.</p> <p>Lasa papildu informāciju ar lasītāju/skatītāju poēmas novērtējumu, pārrunā dramaturgiskā darba aktualitāti pagājušā gadsimta 80. gados un mūsdienās, prognozē tā lomu nākotnē (piemēram, 21. gadsimta vidū).</p> <p>2. Balstoties uz izlasīto lugu, novērojumiem un saviem ieradumiem, spriež par dažādu priekšmetu (lietu) varu pār cilvēkiem, to nozīmi cilvēku dzīvē un vērtību sistēmā (<i>Kuras mūsdienu lietas uztveramas nevienuzīmīgi? Kādas atkarības/ieradumi/vērtības piemīt mūsdienu cilvēkiem? Ko lietas un ieradumi atklāj par mūsdienu pasaules vērtībām un uzskatiem?</i>). Ja nepieciešams, var izmantot arī papildu literāros tekstus, piemēram, Pēteru Bankovska stāstu krājumu “Es neko neatceros. Par lietu dabu” (2013).</p>	<p>M. Zālīte par poēmas atkārtotu izrādīšanu: https://www.youtube.com/watch?v=VTrJk9udMYA.</p> <p>Video par atkārtoto izrādi: https://www.youtube.com/watch?v=v_xILmOHFnU.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=Z-G3KEulf5n8.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<i>Kas raksturo labu un noderīgu recenziju?</i>	4	Raksta argumentētu recenziju, kurā izvērtē grāmatas – divu rakstnieku sadarbības rezultāta – struktūru un vēstījumu un pauž savu viedokli par to.	<p>1. Recenzija par N. Ikstenas grāmatu "Zīdtārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari".</p> <p>Vērtēšanas kritēriji: kritisks un argumentēts daiļdarba formas un satura izvērtējums; divu rakstnieku perspektīvu salīdzinājums; radoša darba tapšanas gaitas raksturojums; citātu iesaiste tekstā; personiskā viedokļa formulēšana; struktūra; oriģinalitāte idejas izklāstā; individuālā valodas stila pazīmes; ortogrāfija un interpunkcija.</p>	<p>1. Pāros pārskata iepriekš lasītās recenzijas par M. Zālītes daiļdarbiem, izvēlas 3–5 recenzijas, izvērtē to formu, saturu un valodu, ņemot vērā vispārīgus recenziju vērtēšanas kritērijus. Spriež par autoram/lasītājam/skatītājam noderīgām/traucējošām recenzentu atziņām un norādēm, kas ietekmē (varētu ietekmēt) daiļdarba uztveri un viedokli par to. Vienojas par pašu rakstītu recenziju vērtēšanas kritērijiem.</p> <p>2. Raksta recenzijas par N. Ikstenas grāmatu "Zīdtārpiņu musināšana. Māra Zālīte: Mākslas un varas bīstamie sakari" melnrakstu, īpašu uzmanību pievēršot citātiem un argumentiem, kas ilustrē spriedumus un pamato personisko viedokli. Pārrunā melnrakstu ar vismaz 2–3 klases biedriem, apmainoties ar konstruktīviem ieteikumiem. Pilnveido recenziju (ja nepieciešams), raksta un iesniedz skolotājam tās tīrrakstu.</p> <p>3. Aizpilda skolotāja sagatavotu pašvērtējuma lapu par recenzijas ieceri, izveidi un sasniegto rezultātu struktūras, satura un valodas ziņā.</p> <p>4. Pārrunā veiksmīgāko recenziju izveides pazīmes un elementus un tipiskākos recenziju trūkumus, kā arī skolēnu aizpildītās pašvērtējuma lapas. Plāno, kā turpmāk pilnveidot prasmi rakstīt recenziju.</p> <p>Vienojas, vai, kur un kā būtu iespējams publiskot recenzijas (visas, atsevišķas, fragmentu kopumu).</p>	Skolotājs pašvērtējuma lapu var veidot, balstoties uz Latviešu valodas un literatūras II Padziļinātā kursa programmas paraugu vispārējai vidējai izglītībai un valsts pārbaudes darba programmu un iekļaujot precīzus jautājumus saistībā ar iztīrīto darbu.

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i></p> <p>1.1. Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti.</p> <p>1.2. Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatodus secinājumus.</p> <p><i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i></p> <p>2.2. Raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu ieceru, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i></p> <p>3.2. Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību, rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību.</p> <p>3.3. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.</p> <p>3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.</p> <p><i>Sadarbība</i></p> <p>4.1. Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju.</p> <p>4.2. Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē.</p> <p><i>Pilsoniskā līdzdalība</i></p> <p>5.1. Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību.</p> <p><i>Digitālā prasība</i></p> <p>6.1. Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i></p> <p>1.1. Analizējot daiļliteratūras un plašsaziņas līdzekļu tekstus, secina, kā tie atklāj sabiedrībā vērojamos diskursus par valodas jautājumiem (..).</p> <p>1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora (centrālā tēla) individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p>1.4. Prasmīgi izmanto latviešu valodas korpusus, speciālās vārdnīcas un citus nozīmīgus valodniecības resursus dažādiem mācību mērķiem (īpaši zinātniskās pētniecības darbībai). Identificē grūtības, kas rodas teorētisko avotu izpētē, atlasē un novērtējumā, formulē veidus, kā risināt šos jautājumus.</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i></p> <p>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.</p> <p>2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu, naida runu, politikorektas valodas lietojumu. Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p>2.4. Izprot saziņas situācijas dalībnieku nolūkus un saziņas mērķi. Identificē neefektīvas runas cēloņus un saziņas normu pārkāpumus, diskutē par tiem, pamatojot savu viedokli ar argumentētiem spriedumiem. Demonstrē efektīvas saziņas prasmi, lietpratīgi lietojot latviešu valodu un veidojot cieņpilnu saziņas gaisotni.</p> <p><i>Stilistika</i></p> <p>3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītot rakstītājam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p>

	<p>3.2. Analizē un vērtē zinātniskā stila tekstus un tajos izmantotos valodas līdzekļus, lai veidotu savus zinātniskās pētniecības darbus un populārzinātniskus tekstus, kā arī pilnveidotu tekstpratību mācību un turpmāko studiju vajadzībām. Analizē un skaidro speciālās leksikas lietojuma motivāciju zinātniskā satura tekstos un publicistikā.</p> <p>3.3. Izvērtē un skaidro stilistisko un emocionāli ekspresīvo valodas vienību lietojumu dažāda stila un žanra tekstos, izmanto labākos paraugus savas valodas pilnveidē. Bagātina atbilstoša stila un žanra tekstus, lietojot okazionālismus, oriģinālus tēlainās izteiksmes līdzekļus un stilistiskās figūras. Veido jaunrades tekstus.</p> <p><i>Valodas struktūra</i></p> <p>4.1. Interpretē un kombinē simbolus un kultūras zīmes (folkloras, literatūras, valodas u. c. zīmes) dažādu žanru tekstos.</p> <p>4.2. Pēta, kādā veidā organizēti valodas līdzekļi un to sistēmiskais saistījums dažāda žanra tekstos. Pamato valodas vienību saderību un atbilstību runas situācijai un valodas kultūras normām. Izmanto iegūtās zināšanas savu tekstu veidošanā.</p> <p>4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā. (..)</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.1. Salīdzina dažādu kultūrvēsturisko periodu un reģionu kultūru un to raksturojošās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot dažādu kultūru atsauces laikmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā.</p> <p>1.8. Radošā tekstā (dzejā, prozā, dramaturģijā) izmanto precīzus vārdus un frāzes, izklāstot detaļas un lietojot atbilstošu valodu, lai sniegtu pārliecinošu pieredzes, notikuma un tēla atveidi. Interpretē izmantotos vārdus un frāzes, atklājot tehnisko un radošo meistarību, analizē, kā vārdu izvēle ietekmē nozīmi un intonāciju, lai jaunrades darbos izmantotu iepazītās kultūras zīmes.</p> <p>1.9. Radošajā tekstā izmanto dažādas tekstveides tehnikas, lai veidotu notikumu secību un radītu vienotu veselumu, kas veido konkrētu intonāciju un ved uz iznākumu/atrisinājumu. Rada raitu pieredzes vai notikuma attīstību, iepazīstinot ar stāstītāju un/vai tēliem, izmantojot aktuālu problēmu, situāciju vai novērojumu un piedāvājot vienu vai vairākus viedokļus par to.</p> <p>1.10. Savā pētniecības tekstā par literāriem procesiem izmanto precīzu valodas stilu, struktūru, argumentāciju, izvēloties piemērotu interpretācijas metodi.</p> <p>2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.</p> <p>2.10. Sadarbībā ar domubiedru grupu pēta, kā kultūrvidē (reālajā un digitālajā) radošās un mākslinieciskās darbības rezultātā izpaužas personiskā un kopienas identitāte.</p> <p>3.2. Izmantojot noteiktam mākslas veidam piemērotas analīzes metodes, pētniecības darbā pēta un analizē mūsdienu artefaktus, kultūras mantojuma elementus, tradicionālās vērtības un to izpaušmes (..).</p> <p>3.8. Prezentējot, producējot vai publicējot savu vai grupas jaunrades darbu vai pētījumu, sadarbojas ar citiem grupas dalībniekiem, izsaka un uzklausa argumentētu, vērtējošu viedokli. Izmanto atbilstošā mākslas veida specifisko terminoloģiju un analīzes metodes citu snieguma kritiskai vērtēšanai, ievēro ētikas un tiesiskuma principus. Diskutē par snieguma māksliniecisko un individuālo vērtību, reflektē par savai profesionālajai karjerai noderīgo.</p> <p>3.9. Analizē savu pieredzi, piedzīvo pozitīvas emocijas projekta īstenošanas gaitā un gandarījumu, prezentējot, producējot vai publicējot radošās darbības veikumu. Reflektē par procesu un rezultātu.</p> <p>4.1. Argumentēti diskutē par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), izvērtējot sava laikmeta kultūras un mākslas vērtības, komunicē par tām sabiedrībā, novērtē to ietekmi uz politiskiem, reliģiskiem, ekonomiskiem un globāliem procesiem, kā arī citām dzīves jomām, t. sk. sociāli un politiski aktuālu jautājumu risināšanu.</p> <p>4.5. Argumentēti diskutē par laikmetīgās mākslas (vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras, teātra mākslas un starpdisciplināras mākslas) nozīmi pilsoniskās līdzdalības veidošanā un mākslas produkta radīšanas mērķiem.</p>

Jaunrades darba daļa – reālas personības apraksts, izmantojot viņu raksturojošus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus.
Noslēguma pārbaudes darbs – recenzija.

Kurss: Latviešu valoda un literatūra II

Temats: Teksts un vara

6. apakštemats: Kā atainot ievērojamas personības identitātes, pārliecības, pieredzes un radošo darbību literārā darbā?

Stundu skaits: 12

Primārie teksti

- Berelis, G. (2022). ... rakstīt... Rīga: Orbita.
- Domas (2012). *Kā uzrakstīt grāmatu*. Pieejams: <https://satori.lv/article/ka-uzrakstit-gramatu>
- Mieriņa, M. (b.g.). *Ieteikumi radošu darbu rakstīšanā*. Pieejams: <https://www.tilde.lv/par-tildi/tildes-sarunas/ieteikumi-radosu-darbu-rakstisana>

* **Formatīvā vērtēšana** ar % fiksāciju e-klasē atbilstoši konkrētās skolas prasībām

* **Summatīvā vērtēšana, noslēguma darbs**

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Apkopojums <i>Kā apkopot būtiskāko informāciju par ievērojamu personību un varas mijiedarbības atainojumu literāros darbos?</i></p>	4	Salīdzina literārus tekstus formas un satura līmenī un secina par daiļdarbu izveides stratēģijām, kopīgām un atšķirīgām pazīmēm un aktualizēto tēmu un ideju nozīmību dažādos laikposmos.	Kopsavilkums (tēzes vai analītisks viedoklis, diskusijas, secinājumi) ar būtiskāko informāciju par četru iepriekš iztīrītajiem literāro darbu formas un satura izveides stratēģijām, tēmām, idejām un problēmām, kas nezaudē nozīmi dažādos laikos.	<p>1. Pāros pārskata pierakstus un veiktos uzdevumus saistībā ar četru galveno literāro darbu izpēti, salīdzina, vērtē un pārrunā:</p> <ul style="list-style-type: none"> • autoru izmantotās stratēģijas (literārās, mākslinieciskās, lingvistiskās), lai atainotu ievērojamas personības un laikmetu (jo īpaši varas izpausmes), šo stratēģiju efektivitāti un lietderīgumu savu literāro tekstu izveidē; • centrālo tēlu – reālu personāžu – attiecības ar varu: varas lomu viņu dzīvē, varas ietekmi uz viņu profesionālo darbību, viņu uzskatus par varu un attieksmi pret to u.tml.; • galvenās tēmas, idejas un problēmas, kas bija svarīgas tolaik, literārajā darbā atainotajā laikposmā, un kas ir aktuālas arī vēlāk un mūsdienās; • autora/sastādītāja individuālo izteiksmi (valodas stilu) un ievērojamas personības runas attēlojumu literārajā darbā; • šādu literāro darbu nozīmi sabiedrībā. 	Spilgtu citātu sarakstu diskusijai var piedāvāt skolotājs vai citātu kopums var būt skolēnu iepriekš sagatavots.

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniedzamajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>2. Pāros raksta kopsavilkumu (piemēram, 3–5 tēzes vai analītisku viedokli) ar būtiskākās informācijas apkopojumu no kopīgās sarunas.</p> <p>3. Lasa pāros sagatavotos kopsavilkumus, atsevišķus citātus no iztuzātajiem literārajiem darbiem un papildu tekstiem: recenzijām, viedokļu rakstiem, video intervijām, informatīviem tekstiem u.tml. (jau iepriekš lasītiem vai pirms tam neaplūkotiem). Kopīgi diskutē par indivīda-varas un teksta-varas mijiedarbību gan izpētīto literāro tekstu saturā, gan diskursos ap šiem literārajiem darbiem un iesaistītajām personām (autoru un personāžiem), gan arī plašākos kontekstos, apkopo būtiskākās atziņas secinājumos.</p>	
<p>Jaunrades darbs</p> <p><i>Kā praksē notiek radošā rakstīšana, un kā ieceri par jaunrades darbu novest līdz vēlamajam rezultātam?</i></p>	6	<p>Mērķtiecīgi plāno, īsteno un izvērtē radošās rakstīšanas procesu jaunrades darba izveidei (gan ņemot vērā formālos uzdevuma vērtēšanas kritērijus, gan ļaujoties radošai iedvesmai un piedāvājot oriģinālu teksta izpildījumu).</p>	<p>1. Jaunrades darbs – prozas vai dramaturģijas teksts par ievērojamu vēsturisku/mūsdienu personību un viņas attiecībām ar varu visdažādākajās izpausmēs (1500–2000 vārdi).</p> <p><i>Kritēriji:</i> tematā apgūto zināšanu un prasmju demonstrējums; oriģinalitāte; atbilstība tēmai; laikmeta izpratne; formas un satura mijiedarbe; kompozīcija (iekļautas vismaz divas teksta vienības no iepriekš veidotajām jaunrades darba daļām: monologs, tēlojums, vēstule, centrālā tēla portrets); daudzveidīgi valodas līdzekļi atbilstoši autora un atainotās personības individuālajam valodas stilam un atspoguļotajam laikmetam.</p>	<p>1. Lasa ieteikumus par literāro tekstu izveidi (sk. "Primārie teksti") un jaunrades darbu novērtēšanas kritērijus mācību procesā (skatīt "Padziļinātā kursa programmas paraugu vispārējai vidējai izglītībai": https://mape.skola2030.lv/resources/4988, 89.–91. lpp.). Salīdzina kopējās un atšķirīgās prasības kvalitatīva rezultāta sasniegšanai.</p> <p>2. Iepazīstas ar radošā uzdevuma nosacījumiem, veido uzdevuma izpildes plānu, apspriež to pārī un veic nepieciešamās izmaiņas. Kopīgi precizē jaunrades darba vērtēšanas kritērijus šī konkrētā uzdevuma vajadzībām.</p> <p>3. Izvēlas vēsturisku/mūsdienu ievērojamu personību, kuras dzīves un darba gājumā varai ir bijusi vai joprojām ir būtiska nozīme (vai turpina strādāt ar iepriekš izvēlētu personību), un izvēlas viņas atainojuma stratēģiju/-as literārā darbā.</p> <p>4. Meklē, izvērtē un apkopo informāciju par izvēlēto personību (t.sk. attiecībām ar varu) un atbilstošo laikposmu. Plāno, kā svarīgāko informāciju mērķtiecīgi iesaistīt jaunrades darbā.</p>	<p>Ieteicams, ka skolotājs jau temata sākumā rosina skolēnus patstāvīgi uzkrāt noderīgus uzziņu materiālus un rakstīt piezīmes jaunrades darba izveidei.</p> <p>Skolotājs var skolēnus rosināt izvēlēties mūsdienās ievērojamu personību no dažādām jomām (piemēram, mūzikas, sporta, izklaides).</p>

Temata vienums (apakštemats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
				<p>5. Izvērtē iepriekš tematā izveidoto jaunrades teksta daļu kvalitāti un noderīgumu, izvēlas vismaz divus no tiem, pilnveido tos (ja nepieciešams) vai veido no jauna. Plāno, kā šīs teksta daļas jēgpilni iesaistīt jaunrades darbā.</p> <p>6. Raksta jaunrades darba melnrakstu, paralēli sekojot līdzī uzdevuma nosacījumu un vērtēšanas kritēriju izpildei. Apspriež melnrakstus vismaz ar diviem klases biedriem, apmainoties ar konstruktīviem ieteikumiem jaunrades darba pilnveidošanai.</p> <p>7. Veido jaunrades darba tīrrakstu un iesniedz skolotājam.</p> <p>8. Kopīgi pārrunā radošās rakstīšanas procesu, nevaicējoties no grūtību identificēšanas un iespējamo risinājumu formulēšanas citu jaunrades tekstu izveidei nākotnē, un skolēnu/skolotāja apmierinātību ar sasniegto rezultātu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cik noderīgs bija radošās rakstīšanas plāns? • Kas bija vislaikietilpīgākais un visdarbietilpīgākais rakstīšanas procesā? • Cik lietderīgi bija apspriest melnrakstus ar klases biedriem? • Cik viegli/grūti bija sniegt atgriezenisko saikni par citu veidoto tekstu? Kāpēc? • Kas jaunrades darbā ir izdevies labāk, kas – mazāk? <p>9. Kopīgi diskutē par šādu jaunrades darbu nozīmi skolēnu radošajā darbībā un temata dziļākajā izpratnē.</p>	<p>Jaunrades darbu melnrakstu apspriešana kopā ar vismaz diviem klases biedriem var notikt, izmantojot tiešsaistē koplietojamu dokumentu, piemēram, <i>Google dokumentu</i> vai <i>Microsoft Office dokumentu</i>.</p>

Temata vienums (apakš-temats)	Stundu skaits	Sasniedzamais rezultāts	Kritēriji, pēc kuriem vērtē sasniegto rezultātu	Darbības, kas skolēnam jāveic, lai virzītos uz sasniegtajiem rezultātiem	Komentāri
<p>Nobeigums <i>Kā mērķtiecīgi izvērtēt mācību procesu, savu un citu iesaistīšanos temata apgūvē un sasniegtos rezultātus?</i> <i>Kā veidot loģisku pāreju no viena temata apguves uz cita temata apguvi?</i></p>	<p>2</p>	<p>1. Kritiski vērtē temata plāna realizāciju praksē, savu un citu darbu mācību procesā un sasniegtos rezultātus.</p> <p>2. Iesaka konkrētas idejas temata formas un satura pilnveidošanai, individuālam/kolektīvam papildu darbam saistībā ar tematu un sasaistei ar citiem kursa tematiem.</p>	<p>1. Aizpildīta veidlapa ar temata formas un satura, sava un citu (t.sk. skolotāja) darba, sasniegto rezultātu kritisku izvērtējumu mācību procesā.</p> <p>2. Reāli īstenojumu ideju apkopojums par temata lietderīgumu, nozīmību, turpmākajiem izpētes veidiem un saistāmības iespējām ar citiem kursa tematiem.</p>	<p>1. Aizpilda skolotāja sagatavotu pašvērtējuma, grupu darba un kopējā darba izvērtējuma veidlapu par:</p> <ul style="list-style-type: none"> • temata plānojuma līdzsvaru starp laiku un veicamo darbu apjomu; • izvēlētajiem primārajiem un sekundārajiem tekstiem; • individuālo un kolektīvo iesaistīšanos (t.sk. skolēnu un skolotāja lomām) mācību procesa darbībās; • mācību uzdevumu daudzveidību, kvalitāti un lietderīgumu temata apgūvē; • skolotāja nodrošinātajām iespējām atbildēt uz izpētes jautājumiem; • temata mērķu un individuālo mērķu sasniegšanu; • sasniegto rezultātu (t.sk. pārbaudes darbu vērtējumu) atbilstību gaidām. <p>2. Kopīgi pārrunā un apkopo galvenos temata apguves ieguvumus, izaicinājumus un nepilnības.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kas bija pats vieglākais, interesantākais, vērtīgākais, noderīgākais, radošākais, garlaicīgākais, grūtākais, nesaprotamākais u.tml.?</i> • <i>Ko citā reizē varētu darīt citādāk? Kāpēc?</i> • <i>Kā būtu iespējams tematu padziļināt, padarīt koncentrētāku vai, tieši pretēji, izvērst? Bez kā varētu tematā iztikt? Kāpēc?</i> <p>3. Spriež, kā turpmāk individuāli/kolektīvi būtu iespējams:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apgūt ar tematu saistītus un interesējošus jautājumus; • sasaistīt iegūtās zināšanas un prasmes ar kursa citu tematu saturu, veidot loģiskas pārejas starp kursa tematiem. <p>Apkopo idejas un dalās ar tām kopējā platformā.</p>	<p>Veidlapa var būt kā drukātā, tā arī elektroniskā veidā. Tā var būt anonīma, ja skolotājs/skolēni tā vēlas.</p> <p>Plānu un idejas, kā apkopot turpmāko darbu soļus, var veidot e-pastā, kopējā emuārā, Google dokumentā vai citā visiem brīvi pieejamā un koplietojamā formā.</p>

<p>Sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs</p>	<p><i>Kritiskā domāšana un problēmrisināšana</i> 1.3. Nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt (...). 1.4. Kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu (...).</p> <p><i>Jaunrade un uzņēmējspēja</i> 2.2. Raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu iecerī, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus.</p> <p><i>Pašvadīta mācīšanās</i> 3.1. (...) uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā. 3.5. Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.</p> <p><i>Sadarbība</i> 5.4. Patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā</p>	<p><i>Valoda un sabiedrība</i> 1.3. Analizējot publicistiskos un literāros darbus, izsaka spriedumus, kā valoda pauž autora (centrālā tēla) individualitāti, viņa lingvistisko repertuāru un kultūru pieredzi, attieksmi pret citu valodu un kultūru pārstāvjiem.</p> <p><i>Mediji, valoda un ietekme</i> 2.3. Analizē plašsaziņas līdzekļos paustos viedokļus, interpretē viedokļu paudēju tieši un netieši izteikto nolūku. Atpazīst runā varas ietekmi, cenzūru, neobjektīvu vai vienpusīgu informācijas izklāstu, nauda runu, politnekorektas valodas lietojumu. Diskutē par izmantotajiem valodas līdzekļiem, to piemērotību un potenciālo ietekmi uz adresātu, argumentējot savu viedokli.</p> <p><i>Stilistika</i> 3.1. Rada inovatīvus tekstus, izmantojot saziņas situācijai, teksta žanram un stilam vispiemērotākos valodas līdzekļus. Izvērtē, kurš konkrētā situācijā ir iedarbīgākais informācijas pasniegšanas veids un teksta žanrs, lai sasniegtu saziņas mērķi un ietekmētu adresātu. Prot sadarboties interaktīvās rakstīšanas situācijās digitālā vidē, attīstot dialogiskumu, kolektīvās rakstīšanas prasmi un prasmi sniegt atgriezenisko saiti, piekrītot rakstītajam, izsakot konstruktīvus ieteikumus vai iebildumus.</p> <p><i>Valodas struktūra</i> 4.3. Mērķtiecīgi izmanto daudzveidīgu leksiku un frazeoloģismus savu tekstu veidošanā (...).</p>
<p>Sasniedzamie rezultāti kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā</p>	<p>1.8. Radošā tekstā (prozā, dramaturģijā) izmanto precīzus vārdus un frāzes, izklāstot detaļas un lietojot atbilstošu valodu, lai sniegtu pārliecinošu pieredzes, notikuma un tēla atveidi. Interpretē izmantotos vārdus un frāzes, atklājot tehnisko un radošo meistarību, analizē, kā vārdu izvēle ietekmē nozīmi un intonāciju, lai jaunrades darbos izmantotu iepazītās kultūras zīmes.</p> <p>1.9. Radošajā tekstā izmanto dažādas tekstveides tehnikas, lai veidotu notikumu secību un radītu vienotu veselumu, kas veido konkrētu intonāciju un ved uz iznākumu/atrisinājumu. Rada raitu pieredzes vai notikuma attīstību, iepazīstinot ar stāstītāju un/vai tēliem, izmantojot aktuālu problēmu, situāciju vai novērojumu un piedāvājot vienu vai vairākus viedokļus par to.</p> <p>2.8. Komentē un analizē savu kultūras un mākslas pieredzi, formulē savas personības izaugsmē būtiskas ētiskas un estētiskas vērtības, saskata to atspoguļojumu vai ierosmi mākslā.</p> <p>3.8. Prezentējot, producējot vai publicējot savu vai grupas jaunrades darbu vai pētījumu, sadarbojas ar citiem grupas dalībniekiem, izsaka un uzklauša argumentētu, vērtējošu viedokli. Izmanto atbilstošā mākslas veida specifisko terminoloģiju un analīzes metodes citu snieguma kritiskai vērtēšanai, ievēro ētikas un tiesiskuma principus. Diskutē par snieguma māksliniecisko un individuālo vērtību, reflektē par savai profesionālajai karjerai noderīgo.</p> <p>3.9. Analizē savu pieredzi, piedzīvo pozitīvas emocijas projekta īstenošanas gaitā un gandarījumu, prezentējot, producējot vai publicējot radošās darbības veikumu. Reflektē par procesu un rezultātu.</p> <p>4.5. Argumentēti diskutē par laikmetīgās mākslas (vizuālās un audiovizuālās mākslas, mūzikas, literatūras, teātra mākslas un starpdisciplināras mākslas) nozīmi pilsoniskās līdzdalības veidošanā un mākslas produkta radīšanas mērķiem.</p>

DOMĀT. DARĪT. ZINĀT.

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē